

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jan Dušátko

**Aplikace teorie voleb druhého řádu na Evropské
volby v zemích Visegrádské čtyřky**

(Application of Second order election theory on European election in Visegrad states)

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: Bc. Jan Dušátko

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

DUŠÁTKO, Jan: *Aplikace teorie voleb druhého řádu na Evropské volby v zemích Visegrádské čtyřky*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2013. 135 s. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce „*Aplikace teorie voleb druhého řádu na Evropské volby v zemích Visegrádské čtyřky*“ zkoumá teorii voleb druhého řádu, kterou aplikuje na evropské volby v zemích Visegrádské čtyřky. Jelikož tato teorie vznikla na základě výsledků dosažených v zakládajících zemích EU a byla několikrát potvrzena v zemích západní Evropy, tak cílem této práce je zjistit, zda-li i přes odlišný historický vývoj odpovídají výsledky voleb do EP v nových členských státech předpokladům teorie voleb druhého řádu a popřípadě v čem se odlišují od dané teorie.

Práce je rozdělena do třech částí. První teoretická část se zabývá jednotlivými teoriemi, které se snažili vysvětlit rozdíly mezi výsledky u dvou různých typů voleb. Druhá část představuje hypotézy, které se snažíme ověřit v průběhu celé práce, a metody, pomocí kterých ono zkoumání provádíme. Třetí část analyzuje evropské volby ve zkoumaných zemích. První čtyři kapitoly představují případovou studii daného státu. Pátá kapitola této části nejdříve komparuje výsledky, ke kterým jsme dospěli u zemí Visegrádské čtyřky a následně tyto výsledky komparuje s výsledky dosaženými v rámci EU-15.

Klíčová slova

Evropský parlament, volby, teorie voleb druhého řádu, Visegrádská čtyřka

Abstract

Diploma thesis „*Application of Second order election theory on European election in Visegrad states*“ examines a theory of second-order election and applies it on European elections in the Visegrad states. Since this theory was built on election results in founding states of the EU and this theory was many times proved in western Europe, the main goal is to find out whether the election results of the Visegrad states concur with the theory of second-order election or not. In that case goal of this thesis will be to find out where and why there are differences.

The thesis is divided into three parts. First theoretical part deals with all theories which were tried to explain different outcomes from different types of elections. Second part introduces our hypotheses and methodology by which we examine these hypotheses. Third part analyses the results of elections from selected countries. First four chapters of the third part deal with selected countries separately. Fifth chapter compares our results from the Visegrad states among them and then it compares these results with results from the countries of EU-15.

Key words

European parliament, elections, theory of second-order election, Visegrad's states

Rozsah práce

208795 znaků; 115 normostran

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Jan Dušátko

Poděkování

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce Doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D., za jeho čas, cenné rady a připomínky a jeho velmi trpělivý přístup během konzultací.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

na téma

**Aplikace teorie voleb druhého řádu na Evropské
volby v zemích Visegrádské čtyřky**

(Application of Second order election theory on European election in Visegrad states)

Bc. Dušátko Jan

1. ročník navazujícího magisterského studia oboru Politologie

Akademický rok 2011/2012

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

1. Popis projektu

Evropská Unie (EU) hraje významnou roli v životě občanů jednotlivých států, i když si to samotní občané příliš neuvědomují. Její role se postupem času čím dál více zvětšuje, což dokazuje rozšiřování jejích pravomocí. Od roku 2009 probíhá světová ekonomická krize, která se však dominantně projevuje u jednotlivých evropských států a USA, a s tím se objevují také hlasy po dalším posílení pravomocí EU a to převážně v ekonomické oblasti.

Instituce EU jsou voleny nepřímou a tudíž se občané nemohou podílet na správě věcí evropských. Pouze jedna instituce je volena přímo a tou je Evropský parlament (EP). Přímá volba se poprvé konala v roce 1979 a od té doby můžeme zaznamenat sedm řádných voleb a dvoje doplňovací volby. Tyto volby se však lišily od národních, popřípadě komunálních voleb v jednotlivých členských státech EU. Jedinečnost těchto voleb se snažili zachytit autoři Karlheinz Reif a Hermann Schmitt, když vypracovali svoji teorii voleb druhého řádu. Tuto teorii se pokusíme aplikovat i na nové členské státy.

2. Záměr navrhované práce

Cílem diplomové práce je aplikovat tuto teorii voleb druhého řádu na nové členské státy, kde Evropské volby proběhly v letech 2004 a 2009, a zjistit tak, zda-li je tato teorie platná i u států, které se liší od původního vzorku svým nedávným přechodem k demokracii a tedy rozdílnou historií, stranickým systémem a jeho vývojem. Jako vzorek si nezvolíme všech deset nových členských států, neboť zpracování takového množství dat by neodpovídalo rozsahu diplomové práce a nedovolilo by nám prozkoumat danou tematiku do hloubky. Pro naše zkoumání si zvolíme čtyři státy, konkrétně se jedná o země Visegrádské čtyřky, tedy Maďarsko, Českou republiku, Polsko a Slovensko.

Z hlediska metodologie bude v diplomové práci uplatňován empiricko-analytický přístup. Využijeme nomotetickou metodu, konkrétně interpretativní případovou studii a tu provedeme u čtyřech vybraných zemí za použití teorie voleb druhého řádu. U prvních pěti hypotéz využijeme kvantitativní metodu. Empirická data jako jsou volební účast, volební zisky stran, množství propadlých hlasů, které získáme převážně ze statistických úřadů daných zemí, budou interpretovány skrz optiku teorie voleb druhého řádu a tím dospějeme k závěru, zda-li daná teorie je aplikovatelná na

vybrané země. Data, které jsou relevantní pro zkoumání daných hypotéz, vycházejí z voleb do EP v roce 2004 a 2009, které proběhly ve všech sledovaných zemích. Dále to jsou data z voleb z roku 2002 a 2006, které proběhly v České republice, na Slovensku, v Maďarsku a z voleb z roku 2001 a 2007, které proběhly v Polsku. Šestá hypotéza bude zkoumána pomocí metody sběru dat, konkrétně obsahovou analýzou, kdy budeme převážně zkoumat volební programy stran a na základě výskytu evropských témat a jejich role zjistíme, zda-li jednotlivé strany ve sledovaných zemích spíše preferovaly evropskou či národní otázku u kampaní voleb do EP. Poté přistoupíme k metodě srovnání. V našem případě použijeme kombinaci diachronního a synchronního přístupu, tedy srovnáme výsledky u jednotlivých států za obě časová období a dále srovnáme dané výsledky mezi analyzovanými státy a mezi těmito státy a starými členskými státy. Tento postup nám pomůže zjistit, zda-li výsledky u druhých voleb do EP u jednotlivých států více odrážejí výstupy teorie voleb druhého řádu či nikoliv. Dále nám tento postup osvětlí, jestli teorie voleb druhého řádu platí napříč vybranými zeměmi. Použitím synchronního srovnání mezi starými a novými členskými zeměmi EU zjistíme, zda-li daná teorie vykazuje stejné výsledky ve starých i nových členských státech.

Výzkumná otázka této diplomové práce zní: "Odpovídají výsledky Evropských voleb v zemích Visegrádské čtyřky východiskům teorie voleb druhého řádu?" K nalezení odpovědi na tuto otázku nám pomohou následující hypotézy, které vyplývají z teorie voleb druhého řádu od autorů Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta a její následného doplnění od dalších autorů jako např. Karlheinz Reifa, Pipi Norris, Michaela Marshe a autorů Carrubby a Timponeho, dále z teorie volebního cyklu, kterou se zabývali autoři Edward Tufte či André Freire.

Hypotéza 1: "Vládní politické strany ve volbách do EP ztrácejí podporu oproti volbám do národních parlamentů. Míra ztráty je podmíněna volebním cyklem parlamentních voleb, kdy vládní strany ztrácí nejvíce uprostřed volebního cyklu." Jelikož vládní silou ve sledovaných zemích není pouze jedna strana, ale koalice stran, analýza se zaměří na všechny strany, které tvoří vládní koalici. Pozice volebního cyklu se odvozuje od vlády, která je v době konání voleb v úřadu. K ověření platnosti hypotézy se bude analyzovat volební výsledek jednotlivých stran v parlamentních volbách a jejich výsledek v následujících volbách do EP. Pokud dojde k poklesu procentuální podpory vládních stran, budeme moci hovořit o platnosti hypotézy. Jelikož se volby do EP konaly ve sledovaných státech v jiných částech volebního cyklu,

komparaci výsledků vládních stran z jednotlivých sledovaných států bude poté možné vyvodit závěr, zda-li platí vyslovená hypotéza o volebních cyklech.

Hypotéza 2: "Počet neplatných hlasovacích lístků je větší, čím více se liší volební systém do EP od volebního systému do národních parlamentů". Zde budeme analyzovat, zda-li došlo k rozdílu v počtu propadlých hlasů a zda-li tato změna byla výraznější u států, které měly či mají jiný volební systém do EP. Předpokládáme, že Maďarsko, kde je největší rozdíl mezi volebními systémy, bude mít procento neplatných hlasů větší než ostatní zkoumané státy.

Hypotéza 3: "Opozičním stranám ve volbách do EP roste podpora oproti předchozím národním parlamentním volbám. "Stejně jako u hypotézy číslo dvě i zde zkoumáme výsledek volební podpory mezi parlamentními volbami a následujícími volbami do EP, tentokrát však u opozičních stran. Opoziční strany jsou všechny strany v parlamentu, které nejsou zastoupeny ve vládě. K potvrzení hypotézy by všechny opoziční strany měly získávat a to na úkor stran vládních.

Hypotéza 4: "Malé, nové, radikální nebo populistické strany jsou úspěšnější v evropských volbách než ve volbách parlamentních." Nové strany jsou zde brány takové, které vznikly před volbami do EP nebo doposud nekandidovaly. I přes vědomí existující typologie malých stran od Petera Maiera či Gordona Smithe, identifikujeme malou stranu, jako stranu, která získala do 10% v předešlých parlamentních volbách a velkou, která získala 30%. Analyzovat se budou volební výsledky parlamentních voleb a následné volby do EP. Pokud strany malé, nové, radikální nebo populistické budou získávat více ve volbách do EP než-li v případě národních voleb, bude hypotéza potvrzena.

Hypotéza 5: "V druhých evropských volbách v roce 2009 došlo k posílení efektů voleb druhého řádu." Tato hypotéza nestaví na teorii voleb druhého řádu, ale vychází z předpokladu, že je nutná institucionalizace voleb, tedy aby si na ni jak voliči, tak politické strany zvykli na nové volby a nová pravidla. Lze se tedy domnívat, že efekty SOE se projeví výrazněji, než tomu bylo u prvních voleb. Pokud se předchozích pět hypotéz potvrdí u obou volebních klání, tak by jejich výstupy měly být u voleb 2009 výraznější, což by potvrdilo platnost této hypotézy.

Hypotéza 6: "Předvolební kampaně voleb do EP obsahují v mnoha případech témata, která jsou charakteristická pro volby prvního řádu." Politické strany upřednostňují témata pro volby prvního řádu, jelikož voliči tato témata dlouhodobě znají, upřednostňují, a tudíž je hledají i u voleb do EP. Zkoumat se budou předvolební témata jednotlivých kampaní, zda-li byla zaměřena na národní úroveň nebo se spíše zaměřovala na Evropskou problematiku. Dále jako důležitý faktor zde figuruje, zda-li jednotlivé politické strany představily předvolební program pro volby do EP. Pozornost se bude věnovat i faktu, zda-li strany postavily novou kandidátku do Evropského parlamentu nebo zda-li se na ní objevily stejná jména jako u voleb do národních parlamentů.

3. Předpokládaná struktura práce

Úvod

1. Teoretická východiska

1.1 Předchůdci Teorie voleb druhého řádu

1.1.1 Teorie nárůstu a poklesu

1.1.2 Teorie referenda

1.2 Teorie volebního cyklu

1.3 Teorie voleb druhého řádu

2. Vybrané země

2.1 Česká republika

2.2 Slovenská republika

2.3 Maďarsko

2.4 Polsko

3. Mezinárodní srovnání

3.1 Srovnání vybraných států

3.2. Srovnání nových a starých členských států

Závěr

Literatura:

Balík, S. (2004): *Předvolební programy v Evropských volbách*. Reveu Politika, č. 5, on-line verze (http://www.cdk.cz/rp_i.php?pg=clanky&cl=199).

Batory, Agnes (2009): European Parliament election briefing NO 25: *The European Parliament elections in Hungary, June 7 2009*, Department of Public Policy, Central European University, EPERN European Parties Elections and Referendums Network.

Cabada, L. – Hloušek, V. (eds., 2009): *EUROVOLBY 2009: Prostor pro evropeizaci politických stran ve středovýchodní Evropě?*. Plzeň, Aleš Čeněk

Campbell A. (1960): *Surge and Decline: A Study of Electoral Change*, The public opinion quarterly, roč. 24, č. 3, str. 397-418, (<http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2746724.pdf>)

Carrubba, C. -Timpone, R.J. (2005): *Explaining Vote Switching Across First- and Second-Order Elections: Evidence from Europe*, Comparative Political Studies, roč. 38, č. 3, str. 260-281.

Eijk, C. Van Der – Franklin, M. – Marsh, M. (1996): *What Voters Teach Us About Europe-Wide Elections: What Europe-Wide Elections Teach Us About Voters*. Electoral studies, roč. 15, č. 2, s. 149-166.

Franklin, Mark (2005): *The fading power of national politics to structure voting behavior elections to the European Parliament*, Paper prepared for the Budapest Conference on the European Election Study, May 2005

Freire, A. (2003): *Second Order Elections and Electoral Cycles in Democratic Portugal, 1975- 2002*, Working papers, Instituto de Ciencia Sociais, Universidade de Lisboa, on-line verze (<http://www.ics.ul.pt/publicacoes/workingpapers/wp2003/WP3-2003.pdf>)

Henderson, Karen (2009): European Parliament election briefing NO 44: *The European Parliament election in Slovakia, 6 June 2009*, University of Leicester, EPERN European Parties Elections and Referendums Network.

Hix, S. - Marsh, M. (2007): *Punishment or Protest? Understanding European Parliament elections*, The Journal of Politics, roč. 69, č. 2, str. 495-510, (<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=1964424&jid=JOP&volumeId=69&issueId=02&aid=1964416>)

Hloušek, V. – Kaniok, P. (2009): *The 2009 European election in the Czech Republic*. EPERN, Election Briefing no. 29.

Chan, K. (2004): *Central and Eastern Europe in the 2004 European Parliament Elections, A not so European Event*, Working paper, Hong Kong Baptist University, (<http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/wp81.pdf>)

Koepke, J.R. - Ringe, N. (2006): *The Second-order Election Model in an Enlarged Europe*, European Union Politics, roč. 7, č. 3, str. 321-346.

Marsh, M. (1998): *Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections*, British Journal of Political Science, roč. 28, č. 4, str. 591-607, (<http://www.jstor.org/stable/pdfplus/194049.pdf>)

Marsh, M. – Mikhaylov, S. (2010): *European Parliament elections and EU governance*. Living Reviews in European Governance, roč. 5, č. 4

Mattila, M. (2003): *Why bother? Determinants of turnout in the European elections*. Electoral studie, č. 22, s. 449-468.

Norris, P. (1997): *Second-order elections revisited*, str. 109-114, In: Norris, P.- Reif, K. (1997): *Second-order elections*, European Journal of Political Research, roč. 31, č. 1, str. 109-124, (<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/119153933/PDFSTART>)

Reif, K. - Schmitt, H. (1980): *Nine Second- Order National Elections- A Conceptual Framework for the Analysis of European Elections Results*, European Journal of Political Research, roč. 8, č. 1, str. 3-44.

Reif, K. (1984): *National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984*, Electoral studies, roč. 3, č. 3, str. 244- 255.

Reif, K. (1997): *Reflections: European elections as member state second-order elections revisited*, In: Norris, P.- Reif, K. (1997): *Second-order elections*, European Journal of Political Research, roč. 31, č. 1, str. 109-124, (<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/119153924/PDFSTART>)

Rulíková, M. (2004): *The European parliament election in The Czech Republic*. EPERN, Election Briefing no. 9.

Schmitt, H. (2005): *The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-Order?*, West European Politics, roč. 28, č. 3, str. 650-679, (http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/papers/HS_EP_ParElec_2004.pdf)

Schmitt, H. (2009): *The 2009 Election to the European Parliament: Still Second-Order?*. European Integration, roč. 31, č. 5, s. 525-535.

Szczerbiak, Aleks (2009): European Parliament election briefing NO 36: *The European Parliament election in Poland, 7 June 2009*, Sussex European Institute, University of Sussex, EPERN European Parties Elections and Referendums Network.

Tufte, Edward (1975): *Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections*, American Political Science Review 69(3), pp 812 – 826.

Prameny:

Oficiální volební webové stránky Českého statistického úřadu (<http://volby.cz/>).

Oficiální webové stránky Národní volební komise Maďarska (<http://www.valasztas.hu/en/ovb/index.html>).

Oficiální webové stránky Národní volební komise Polska (<http://pkw.gov.pl/>).

Oficiální webové stránky Statistického úřadu Slovenské republiky (<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>).

NSD- European election database (http://www.nsd.uib.no/european_election_database/).

Flash Eurobarometr 162: Post European elections 2004 survey, (http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/FL162en.pdf).

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Teoretická část.....	6
2.1 Teorie volebních cyklů.....	6
2.1.1 Teorie nárůstu a poklesu.....	6
2.1.2 Teorie ekonomicko-popularitní.....	7
2.2 Volby druhého řádu	9
2.3 Revize teorie voleb druhého řádu	14
3. Hypotézy, metody a výzkumný design práce	20
4. Analýzy výsledků v zemích Visegrádské čtyřky	23
4.1 Česká republika.....	23
4.1.1 Národní volby roku 2002.....	23
4.1.2 Evropské volby 2004	24
4.1.3 Národní volby 2006.....	30
4.1.4 Volby do EP 2009	31
4.2 Slovensko	43
4.2.1 Parlamentní volby 2002	43
4.2.2 Evropské volby 2004	44
4.2.3 Parlamentní volby 2006	50
4.2.4 Evropské volby 2009	52
4.3 Maďarsko	62
4.3.1 Parlamentní volby 2002	62
4.3.2 Evropské volby 2004	63
4.3.3 Parlamentní volby 2006	68
4.3.4 Evropské volby 2009	69
4.4 Polsko.....	77
4.4.1 Parlamentní volby 2001	77
4.4.2 Evropské volby 2004	78
4.4.3 Parlamentní volby 2007	85
4.4.4 Evropské volby 2009	86
4.5 Mezinárodní srovnání.....	93
4.5.1 Země Visegrádské čtyřky.....	93
4.5.2 Země Visegrádské čtyřky a státy EU-15	94

5. Závěr	97
Seznam pramenů	101
Literatura.....	101
Zdroje	108
Přílohy.....	115
Seznam Tabulek.....	118

1. Úvod

Evropská Unie (EU) hraje velmi významnou roli v životě občanů členských států. Rozsah a dopad politik EU se v čase měnil a dnes můžeme tvrdit, že neexistuje odvětví, v kterém by se EU v nějaké formě neangažovala. S nárůstem agendy se měnila podoba EU a docházelo ke změnám pravomocí jednotlivých orgánů. Ačkoli EU vytvářela zákony, neexistovala zde demokratická kontrola. Bylo proto zapotřebí vytvořit nějaký mechanismus, který by umožnil občanům členských států podílet se a kontrolovat vytváření zákonů. Evropský parlament (EP), jako jedna ze tří nejdůležitějších institucí EU, která se podílí na tvorbě legislativy, je za účelem dosažení demokratické kontroly od roku 1979 volen přímo občany. Navíc postupem času získával větší pravomoci, aby dosah demokratické kontroly dopadl na co největší podíl vytvářené legislativy a na utváření podoby Evropské komise.

Právě první volby do EP přinesly neočekávané výsledky. Do EP se dostali zástupci stran, které většinou v předešlém parlamentu neměly zastoupení jako například ekologické strany, extrémní levice, komunisté, regionální strany. Také bylo možné pozorovat výraznější úspěch u malých, či nevládních stran. Tito odchylky od očekávaného výsledku zkoumali Karlhainz Reif a Hermann Schmitt, kteří vytvořili teorii voleb druhého řádu, která vysvětlovala výsledky voleb do EP. Ačkoli docházelo k prohlubování evropské integrace a k změně počtu jejích členů, teorie voleb druhého řádu se ukázala být platná u zemí západní Evropy (EU-15). V roce 2004 došlo k historicky největšímu rozšíření EU o deset nových členských států, které pocházely ze střední a východní Evropy. V důsledku komunistické vlády, která trvala 40 let, se tyto země odlišují od států západní Evropy v kulturní, politické, ekonomické a sociální oblasti.

Cílem této práce je zjistit, zda-li i přes odlišný historický vývoj odpovídají výsledky voleb do EP v nových členských státech předpokladům teorie voleb druhého řádu a popřípadě v čem se odlišují od dané teorie. Jako vzorek si nevolíme všech deset nových členských států, neboť zpracování takového množství dat by neodpovídalo rozsahu diplomové práce a nedovolilo by nám prozkoumat danou tematiku do hloubky. Pro mé zkoumání jsem si zvolil čtyři státy, konkrétně se jedná o země Visegrádské čtyřky, tedy Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Polsko.

Práce je rozdělena do třech částí. První teoretická část se zabývá jednotlivými teoriemi, které se snažily vysvětlit rozdíly mezi výsledky u dvou různých typů voleb. Jedná se především o teorii nárůstu a poklesu a teorii ekonomicko-popularitní, které vznikly v USA, aby vysvětlily rozdílné výsledky v prezidentských a kongresových volbách. Poté je v této části detailněji představena teorie voleb druhého řádu, jelikož z této teorie vycházejí naše hypotézy. Teorie voleb druhého řádu vznikla v roce 1980 a do dnešní doby prošla jistým vývojem. Řada autorů včetně jejích zakladatelů precizovala a testovala její platnost i v následujících volbách. Právě tento vývoj je v první části také zachycen.

Druhá část představuje hypotézy, které se snažíme ověřit v průběhu celé práce, a metody, pomocí kterých ono zkoumání provádíme. Třetí část analyzuje evropské volby ve zkoumaných zemích. První čtyři kapitoly představují případovou studii daného státu. V každé kapitole je použita stejná struktura. Nejdříve představím situaci po předcházejících národních volbách a poté již prověřuji dané hypotézy. Tato struktura platí pro všechny státy a opakuje se pro evropské volby 2004 a 2009. Pátá kapitola této části nejdříve komparuje výsledky, ke kterým jsme dospěli u zemí Visegrádské čtyřky a následně tyto výsledky komparuje s výsledky dosaženými v rámci EU-15.

Mohu konstatovat četnost literatury k tématu voleb do EP. V českém prostředí se jedná zejména o publikace Pavla Šaradína. Při bližším prostudování knih *„Teorie voleb druhého řádu a možnosti její aplikace v České republice“* a *„Volby do Evropského parlamentu v České republice“* je nutné říci, že se zabývají především geografickou změnou podpory mezi volbami do PS ČR a do EP. Obě knížky ale nabízejí stručný úvod do teorie voleb druhého řádu. Pouze sborník, jehož editorem je Pavel Šaradín, s názvem *„Evropské volby v postkomunistických zemích“* se přibližuje svým pojetím konceptu této práce. Přesto však jednotlivé kapitoly sumarizující výsledky jednotlivých zemí jsou dosti krátké a také jsou více zaměřené na volební kampaně. K analýze volebních kampaní, které se odehráli před volbami do EP v roce 2009, je asi nejlepší sborník *„Eurovolby 2009: Prostor pro evropeizaci politických stran ve středovýchodní Evropě?“* od autorů Ladislava Cabady a Víta Hlouška. Jediná výtka k této publikaci je směřována k detailnosti analýze samotných volebních programů.

Dalším autorem zabývajícím se evropskými volbami je Lukáš Linek, který publikoval dvě práce na téma voleb do EP v roce 2004. Za výborný považujeme sborník *„Volby do Evropského parlamentu 2004“*, jehož je Lukáš Linek editorem. V této

publikaci převažují články analyzující chování voličů a jejich vnímání určitých témat při výběru politické strany. Nicméně články „*Jak chápat volby do Evropského parlamentu: trest nebo protest?*“ od autorů Simona Hixe a Michaela Marshe a „*Přesuny voličů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 v České republice: Testování některých implikací teorie národních voleb druhého řádu*“ od Lukáše Linka a Pat Lyons, přinesly zajímavé poznatky, které jsou v této práci zmíněny.

Literatura k teoretické části je značná a dobře dostupná. Teoretický základ tvoří článek „*Nine second-order national elections – A conceptual Framework for the analysis of European election results*“ od autorů Karlhainze Reifa a Hermanna Schmitta. Tento článek, stejně jako například článek Karheinke Reifa „*National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984*“ nejsou v rámci Karlovy university dostupné. Nedostupnost některých publikací a hlavně neexistence česky, popřípadě anglicky zpracovaných textů pojednávajících o volebních kampaních či samotných volebních programech Polských a Maďarských stran je jedním z limitů této práce. Nebyli jsme například schopni nalézt adekvátní literaturu na volební kampaň k volbám do EP v roce 2004.

Mezi dalšími limity práce musíme jednoznačně zařadit národní jazyky jednotlivých zemí. Některé politické strany v Polsku a Maďarsku nemají anglický překlad svých stránek a snad žádná politická strana, těchto zemí, neměla svůj volební program dostupný v angličtině. Stránky polské volební komise pro národní volby v roce 2001 taktéž nebyly dostupné v anglickém jazyce.

2. Teoretická část

2.1 Teorie volebních cyklů

Teorie, které se snažily vysvětlit výsledky voleb, nalezneme již v 60. letech 20. století ve Spojených státech amerických. Pokoušely se průkazně zdůvodnit volební výsledky prezidentských a kongresových voleb, a také fakt, že kongresové volby, které se konají v polovině volebního období prezidenta, se potýkají s nižší účastí. Můžeme identifikovat dva rozdílné přístupy k vysvětlení daného jevu – jednak teorií nárůstu a poklesu, jednak teorií ekonomicko-popularitní.

2.1.1 Teorie nárůstu a poklesu

Angus Campbell nabízí svoji teorii nárůstu a poklesu, již se především snaží vysvětlit ony výkyvy v účasti u jednotlivých voleb. Jak Campbell píše: „Key dokumentuje známý fakt, že od vytvoření dvou stranického systému v roce 1860, strana, která vyhrála prezidentské volby (až na jednu výjimku), vždycky ztratila mandáty ve volbách do Sněmovny reprezentantů, které se konaly v polovině volebního období prezidenta.“ [Campbell 1960: 398] Angus Campbell poté předkládá několik vysvětlení tohoto fenoménu. Fluktuační volební účasti a stranické oddanosti v národních volbách je primárně určena krátkodobými politickými vlivy, které se stávají důležitými pro voliče v čase voleb. Krátkodobé politické vlivy se skládají ze tří pramenů: kandidáti, domácí a zahraniční problémy a momentální výkon (politická zdatnost) dané strany. Právě intenzitou a charakterem krátkodobých politických vlivů se jednotlivé volby liší. Jsou popsány případy, kdy ani jedna ze tří složek nebyla pro voliče dostatečně stimulující, což pak vedlo k neuspokojivé účasti. A naopak byly spolehlivě analyzovány volební úspěchy, kdy některá, nebo všechny složky měly silný stimulační vliv a vyvolaly vyšší voličskou účast.

Základní rozdíl mezi méně či více podnětnými volbami je shledáván v okolnosti, jak moc je spatřován rozdíl mezi jednotlivými kandidáty, a tedy i jimi nabízeným programem. Pokud mezi jednotlivými alternativami není dostatečně znatelný rozdíl, nedostaví se ani potřebný stimul jít volit, čímž se volební účast snižuje. Naopak, jsou-li jednotlivé alternativy dostatečně rozdílné nabízejíce odlišnou politiku, vytváří se tím

větší stimul volební účasti. [Cambell 1960: 400] Pokud následují po volbách v tomto ohledu úspěšných volby méně stimulující, dochází k výraznému poklesu volební účasti, kdy periferní voliči se nedostavují k volbám, jelikož stimul je prokazatelně nižší než ten, který je dovedl k volbám předchozím. Zapálení voliči, kteří se skládají ze stranicky identifikovaných anebo nerozhodnutých, se pak vracejí k podpoře strany, ke které mají blízko anebo do pozice mezi stranami. Proto také dochází k nižší podpoře stran podpírajících prezidentské křeslo.

Na Anguse Campbella navazuje James E. Campbell, který přichází s pozměněnou teorií nárůstu a poklesu. Základy této nové teorie jsou podobné té původní. Společně s původní teorií se shoduje v krátkodobých politických stimulech, které zapříčiní nárůst volební účasti v prezidentských volbách, a to hlavně u přívrženců a nezávislých ve prospěch jedné strany. A stejně tak souhlasí i s předpokladem, že kongresové volby v polovině volebního období prezidenta jsou návratem k normálu. Rozdíl je však v chování a složení voličů v prezidentských a kongresových volbách. [Cambell 1987: 968] Na rozdíl od původní teorie, pozměněná teorie věří, že nárůst v prezidentských volbách se projeví hlavně u periferních přívrženců a nezávislých. Dále originální teorie předpokládá nárůst mezi přívrženci jako výsledek krátkodobých politických stimulů v rámci prezidentské kampaně. Revidovaná teorie věří v rozdílné chování zvýhodněných a nezvýhodněných přívrženců. Zatímco by došlo k nárůstu přívrženců zvýhodněné strany, tak naopak by poklesla účast přívrženců znevýhodněné strany. [Cambell 1987: 977]

2.1.2 Teorie ekonomicko-popularitní

Edward Tufte cituje V. O. Keye: „Jelikož není v silách voličů změnit administrativu v polovině volebního období, mohou pouze vyjádřit svůj souhlas, anebo nesouhlas volbou strany prezidentské, anebo opoziční. Přitom pro Tufteho není otázkou samotný propad, ale o jak velký propad se jedná a proč se liší mezi jednotlivými volbami. [Tufte 1975: 812] A zároveň si odpovídá, zdali výsledky neodpovídají jakémusi referendu o stávající vládě a evaluaci současného stavu ekonomiky. Neméně i skutečnost, do jaké míry spokojenost voličů v prezidentských volbách ovlivní propad ve volbách do kongresu.

Tato teorie má dvě proměnné. První je popularita prezidenta. Mnozí považují volby do kongresu v polovině volebního období prezidenta za jakési referendum o současné vládě a podle toho volí buď opozici, nebo stranu současného prezidenta. Druhá proměnná je ekonomická situace, která se nejlépe měří podle výše HDP. Čím více mají lidé peněz, tím více volí stranu současného prezidenta. [Tuft 1975: 814]

Eduard Tuft aplikoval obě tyto proměnné na osm volebních období v letech 1946-1974 a dospěl k závěru, že tímto způsobem dokáže vysvětlit čtyři pětiny případů. Navíc dokázal předpovědět, že 10% změna v průzkumu veřejného mínění o výkonu prezidenta se promítne do 1,3% změny ve výsledku prezidentské strany ve volbách do kongresu v polovině volebního období prezidenta. A změna 50 dolarů v částce příjmů na hlavu v roce voleb se promítá do volebního výsledku 1,8% změnou u prezidentské strany. [Tuft 1975: 825] Nicméně tento model si vede hůře, pokud ho aplikujeme na novější volební případy. V letech 1946-82 se takto vysvětlila polovina zkoumaných případů. [Cambell 1985: 1143]

S pokusem rozfázovat a pojmenovat jednotlivé části volebního cyklu přichází André Freire. Ten posuzoval celý volební cyklus a taky jak spolu souvisí volby druhého řádu a volby prvního řádu, jak prokázal svým výzkumem politických poměrů v Portugalsku v letech 1975 – 2002. Tento autor popisuje tři etapy volebního cyklu. [Freire 2003: 14] První nazývá líbánky („honeymoon“) a vymezuje ji dvanácti měsíci od posledních legislativních voleb. V tomto období podle některých autorů¹ [Freire 2003: 24] získají vládní strany více anebo stejně hlasů jako v nedávno proběhlých národních volbách. Jiní autoři² [Freire 2003: 24] ale namítají, že u voleb druhého řádu v tomto období voliči nevidí ohrožení pro národní vládu, a tak volí upřímněji a méně strategicky. Proto by mělo dojít ke ztrátě hlasů ve prospěch velkých stran, jak vládních, tak opozičních. A naopak k navýšení počtu hlasů pro menší a střední strany. [Freire 2003: 15] Druhá část cyklu se nazývá poločasová, „midterm“ a ta je ohraničena třináctým měsícem a třicátým šestým měsícem od posledních parlamentních voleb. U většiny dalších autorů panuje shoda, že vládní strany v tomto období ztrácejí podporu v probíhajících volbách druhého řádu. Ztráta je pak největší v polovině volebního období. [Marsh 1998: 606]. André Freire ale podotýká, že ztráta popularity vládních stran nejspíše nevysvětluje špatný výsledek vládních stran v tomto období. [Freire 2003:

¹ Marsh; Reif and Schmitt; Reif; Tuft; Shugart and Carey

² Eijk; Franklin; Oppenhuis

16] Poslední fáze se nazývá pozdní, „laterterm“ a probíhá mezi třicátým sedmým měsícem a novými parlamentními volbami. Ani charakteristika tohoto období nenalézá jasnou podporu u většiny autorů. Někteří³ [Freire 2003: 24] se kloní k názoru, že v tomto období se vládní strany zotavují a získávají zpět ztracené hlasy. Naopak jiní⁴ [Freire 2003: 24] oponují, že volby druhého řádu naplnily svoji funkci jakéhosi referenda o vládě, a proto s blížícími se národními volbami budou voliči volit více protestně.

Teorie voleb druhého řádu navazuje na své předchůdkyně, teorie nárůstu a poklesu a teorie ekonomicko-popularitní, a snaží se vysvětlit nový fenomén - volby do Evropského parlamentu (EP).

2.2 Volby druhého řádu

Základním kamenem této teorie je dílo Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta ve svém díle „*Nine second-order national elections*“, kteří reagovali na výsledky historicky prvních přímých voleb do Evropského parlamentu (EP). Tyto první volby přinesly však nečekaný výsledek. Můžeme říci, že vyhrály konzervativní strany - evropští demokraté s navýšením o 6,3 procenta, dále pak posílili ekologické strany, extrémní levice, komunisté a regionální strany. Ti všichni získali v prvních volbách nejvíce, jelikož často ani nebyli zastoupeni v předešlém, nevoleném parlamentu. Nicméně největší skupinou zůstaly v parlamentu socialisté, následovaní křesťanskými demokraty, konzervativci a komunisty. [Reif-Schmitt 1980: 2] Pokud odečteme procenta získaná v národních volbách od procent získaných v evropských volbách, dostaneme jakési relativní vítěze a poražené a můžeme vidět, že mezi vítězi se často objevují malé, nové a nevládní strany.⁵

Jak už název díla napovídá, autoři považují volby do EP za dodatečné národní volby druhého řádu. Volby prvního řádu jsou volbami parlamentními tam, kde je parlamentní systém, nebo volbami prezidentskými tam, kde je prezidentský systém. Poněkud obtížnější je určit volby prvního a druhého řádu u poloprezidentského

³ Reif and Schmitt; Reif

⁴ Eijk; Franklin, Oppenhuis; Oppenhuis, Eijk, and Franklin

⁵ Ztráty naopak utrpěly některé vládní strany. Největší propad zaznamenaly vládní strany v Irsku a vládní koalice v Německu

systemu. Například u francouzské Páté republiky Reif považuje oboje volby, jak národní, tak prezidentské za volby prvního řádu, kromě jistých zvláštních okolností. [Freire 2003: 6] Nepoměrně složitější náhled vzniká, posuzujeme-li země s poloprezidentským systémem. Státy jako Francie, Finsko, Polsko nebo Litva mají silnější postavení prezidenta, zatímco v jiných zemích (Rakousko, Bulharsko, Island, Irsko, Slovinsko, Rumunsko a Portugalsko) nalzáme prezidenty v postavení slabším. [Freire 2003: 6] Ostatní volby, které neslouží k ustanovení hlavního aktéra daného politického systému, lze označit za volby druhého řádu.⁶

Evropské volby jsou tedy prezentovány souhrnem národních voleb druhého řádu, který probíhá v jeden čas (ačkoliv se přímo neovlivňuje vláda či opozice). Podstatným faktorem zde je existující propojení mezi evropskými volbami a politickým národním nastavením, způsob, jakým je toto propojení zachováno, představují politické strany. Strategie a taktika politických stran ve volebních kampaních do EP je často ovlivněna politickými kalkulacemi, vycházejícími z hlavní politické arény, voleb prvního řádu. [Reif-Schmitt 1980: 7] Mezi oběma typy voleb dochází k odlišnostem, například ve způsobu hlasování voličů. Ti u voleb prvního řádu volí strategicky se snahou minimalizovat škody, tedy aby se vládními stranami nestaly ty, proti nimž volič vystupuje. Proto je volič ochoten volit i stranu, kterou by jinak nevolil, tentokrát však za účelem větší pravděpodobnosti jej výhry. Takovéto chování však volič nemusí prosazovat u voleb do EP, jelikož tyto volby neurčují složení národního parlamentu, je proto méně v sázce, jedná se o menší riziko. Autoři Heinz Reif a Hermann Schmitt vytvořili šest dimenzí, ve kterých se snaží ukázat, v čem jsou si oba typy voleb podobné a v čem a jak se liší.

Podle většiny autorů je možná nejdůležitějším aspektem voleb do EP to, že se hraje o méně, je méně v sázce, odtud vychází název této dimenze „LESS-AT-STAKE“. Za předpokladu že voliči přikládají volbám do EP menší význam, vyvozují oba autoři několik významných rysů. Prvním je nižší volební účast. Ta může být způsobena malým zájmem aktérů, tedy politickými stranami, médii a voliči. Strany tentokrát nevedou tak velké a nákladné volební kampaně, média jim tedy věnují méně času a voliči jsou pak vystaveni menšímu předvolebnímu tlaku. Je proto možné i to, že se méně voličů dozví, že jsou volby vůbec konány. [Reif-Schmitt 1980: 7] Stojí ovšem za

⁶ Volby lokální, regionální, doplňovací, evropské, nebo volby senátní

povšimnutí, že článek vznikl v roce 1979 a v některých oblastech už nemusí být aktuální. Právě jsme pojednali o jedné z nich. V poslední době je obecněji uplatňována tzv. permanentní volební kampaň, kdy se strany snaží být stále viditelné a využívají tedy všechny typy voleb. Strany usilují o co největší prostor v médiích, a proto může být i kampaň k volbám do EP velice výrazná, vystavující voliče předvolebnímu tlaku srovnatelnému s volbami prvního řádu. Je proto pravděpodobné, že menší volební účast je onou příčinou, proč je v těchto volbách v politickém smyslu v sázce méně, a proto voliči prostě k volbám nepřijdou. Lze také vnímat skutečnost, že se s rozšiřujícím se konceptem permanentní kampaně – s níž se výrazněji pojí i negativní vedení kampaně – mohou být voliči přetěžováni a znechucováni. To pak společně s vědomím, že je méně v sázce, vyústí z vůle občanů v propad volební účasti. Druhým z rysů vyplývajícím z této dimenze je zvýšená šance pro malé a nové politické strany. Velké strany mohou počítat s hlasy voličů ve volbách prvního řádu, ačkoliv právě oni mívají svoji preferenci jinou. Volili by pochopitelně stranu, která jim vyhovuje, volí však stranu větší, neboť je více v sázce, proto i volí strategicky. Obzvláště je tento jev patrný u velkých vládních stran, které získávají nejvíce strategických hlasů.⁷ Jako výsledek tak vládní strany sdílejí nevýhodu a opoziční výhodu, zvláště pokud se volby do EP konají uprostřed volebního období. Příčiny takového jevu jsou často viděny v relativně větší mobilizaci pro opoziční strany. Někteří voliči bývají zklamáni některou politikou vlády a jiní voliči, kteří podporují vládu, volí naopak opozici jen proto, aby vyvinuli tlak na vládu k lepším politickým výsledkům. Dojdeme tedy k závěru, že vládním stranám by neměla podpora klesnout krátce po volbách do národních parlamentů, a naopak by ji měli ztratit v průběhu svého volebního období. [Reif-Schmitt 1980: 8]

Třetím rysem této dimenze je větší procento neplatných lístků. Tento jev se vysvětluje tím, že voliči nejsou spokojeni se stávající vládou anebo s nabídkou stran či kandidátů, a proto svou volbou protestují, vhodí neplatný hlasovací lístek. [Reif-Schmitt 1980: 9]

Specifikace arény (specific-arena dimension) je název pro další dimenzi, která se zaměřuje na prostředí, kde se volby do EP odehrávají. Nesmíme však usoudit, že pouze národní aspekty formují aktivity a rozhodnutí uplatňovaná u voleb do EP. Jistě, politici

⁷ Strategický hlas lze pozorovat v dvojí podobě. Obě sdílejí stejný předpoklad, že se volí strana A pro její pravděpodobnější úspěch. Jedni ale volí stranu A, ale raději by volili stranu B, pro kterou budou volit v následujících volbách druhého řádu. Druzí jsou pak nevoliči, kteří ve volbách druhého řádu většinou nevolí, ale u národních voleb se podvolí tlaku předvolební kampaně.

a chování politických stran ve specifické aréně, kde se odehrávají volby do druhého řádu, hrají jistou roli. Je zde méně v sázce, ale přesto cosi v sázce je, např. lokální shromáždění a starostové, přijímající závažná rozhodnutí. Proto není pochyb, že při volbách druhého řádu hrají nezpochybnitelnou roli i následující politické a institucionální okolnosti příslušné politické arény: politické strany, platformy, kandidáti, politické oblasti a pozice, jež jsou v sázce. Tyto okolnosti se velmi liší takřkajíc „od arény k aréně“ stejně jako mezi jednotlivými zeměmi. Pro lepší definici druhořadé arény si autoři kladou některé otázky: Soutěží stejné strany? Jsou stejné strany u moci? Koaliční složení se liší, anebo je stejné? Často se stává, že koaliční změny bývají nejprve testovány v druhořadé aréně. [Reif-Schmitt 1980: 9]

To, co odlišuje volby do EP od ostatních voleb druhého řádu je, že přesahuje národní hranice. Ostatní volby druhého řádu jsou vnitrostátní. Pro hnutí či strany, které mají silnou identifikaci s regionem nebo kulturu, je snazší v evropských volbách zlehčit dominantní úlohu centrální vlády a tak si zajistit výhodu v mobilizaci voličů. Za další aspekt, který činí volby do EP unikátní je, že volené těleso (EP) má jen velmi malou reálně politickou sílu, dokonce i v porovnání s ostatními orgány volenými v druhořadých volbách. To ještě více akcentuje voličův pocit, že je méně v sázce. Poslední aspekt pak tvoří velmi komplikovaný systém koalic a aliancí stran na půdě EP. Spoluprací s ideologicky blízkými stranami z jiných států, mohou národní strany pozvolna opouštět svůj program, protože jejich spojenci usilují o jinou politiku, což může mít za následek úbytek jejich hlasů na domácí půdě. Naopak malé strany, participující v nadnárodních federacích, mohou z této spolupráce profitovat.

Institucionálně-procedurální dimenze se u prvořadých a druhořadých voleb často velmi liší. Pokud interpretujeme politické interakce mezi jednotlivými volbami, měli bychom postupovat velmi zodpovědně. Zvláště variace aspektů volebních procedur musí být vzata v potaz, než se začneme snažit o odhad politických paralel a rozdílů. Velmi záleží i na uvažované voličské sankci je-li volba povinná, což se může projevit sekundárně v neúčasti občanů. Volební procedury pro volby do EP určovaly sice národní parlamenty a většina z nich si převážně nastavila volební pravidla podobná těm, která se používají při národních volbách. Lze však předpokládat, že čím více se liší volební pravidla zemská od evropských, lze počítat s nižší účastí. [Reif-Schmitt 1980: 11] Například změna systému z dvoukolového na poměrný ve Francii by měla pomáhat menším stranám a všechny strany osvobodit od svazujícího navazování koalic před

druhým kolem voleb. Přesto pětiprocentní hranice pomáhá větším stranám. Dosáhnout potřebného kvora je mnohem obtížnější u menších stran a menších států, což je orientuje pro účast v koalicích. Proces regionalizací a personalizací voleb pomocí rozdělení státu do několika volebních obvodů může i zvýšit volební účast. Pokud jsou ale tyto volební obvody pro voliče nové a neznámé, vede to k přesně opačnému výsledku, což platí i pro volební systém FPTP.

V pořadí čtvrtou dimenzí je dimenze kampaně. Vedení kampaně a důraz na ní je mnohem důležitější u voleb prvního řádu než u voleb řádu druhého. Prvořadé volby přitahují pozornost samy o sobě díky své důležitosti. Naopak volby druhořadé musí konkurovat dalším tématům a událostem, které se odehrávají, a proto je potřeba většího důrazu na volební kampaň. A tak stranické orgány a volební štáby vyžadují velké množství peněz, aby získaly pozornost voličů. Dále pokud strana vyhodnotí, že v nadcházejících volbách do EP má velkou šanci získat hodně hlasů, sama se nebude snažit vést nákladnou kampaň, aby nevyburcovala konkurenční strany k většímu úsilí ve volební kampani. Abychom nějak zobecnili tuto dimenzi, můžeme o roli masových médií u voleb druhého řádu říci, že čím více jsou média a jejich témata orientována na prvořadou arénu, tím více bude jejich přínos k volební mobilizaci záviset na pozornosti prvořadých politiků směrem k volbám druhého řádu. [Reif-Schmitt 1980: 13]

Předposlední dimenzí je změna hlavní politické arény. Dimenze „méně je v sázce“ nebere v potaz reálnou změnu distribuce hlasů. Nižší podpora v polovině volebního období nemusí být jen příznakem volebního cyklu, ale může představovat skutečnou změnu v preferencích voličů. Pokud chceme analyzovat volby do EP nebo jiné volby druhého řádu, musíme tuto distribuci vzít v potaz. Proto je nutné analyzovat jak výsledky druhořadých voleb tak příslušných prvořadých.

Poslední je dimenze sociální a kulturní. Pokud chceme vysvětlit výsledky druhořadých voleb, musíme se také zaměřit na dimenzi, která je společná všem volbám, tedy jak prvořadým, tak druhořadým. Tou je dimenze strukturální a kulturní povahy. Změny v sociální struktuře nebo v kulturním vzoru dané země jsou z velké části nezávislé na volebních výsledcích jednotlivých voleb, ale kulturní a sociální povaha jsou faktorem, který determinuje výsledky všech voleb. [Reif-Schmitt 1980: 13] Jelikož jsou politické strany velmi často vystavěny na socio-ekonomickém základě nebo na kulturní skupině, změny v těchto vzorech mění povahu podpory daným stranám. Dimenze se také týká počtu například farmářů a stran, které farmáře zastupují, zmenšení

počtu modrých límečků a jejich stran, procesu sekularizace vedoucí ke zmenšování elektorátu religiózních stran, rostoucí podpory ekologických stran, růstu regionálních a kulturních identifikací, a tedy růstu stran postavených na tomto základě a podobně.

2.3 Revize teorie voleb druhého řádu

Jako první přichází s reakcí na původní článek jeho autor K. Reif, a to v roce 1984, kdy proběhly v pořadí již druhé volby do EP. Mezi oběma volbami do EP proběhly ve všech členských státech volby prvního řádu, a tak bylo možné ověřit původní hypotézy. Reif zde potvrzuje hypotézu, že vládní strany ztrácí podporu oproti volbám prvního řádu. Reif v tomto článku již také pracuje s teorií volebních cyklů. Společně s touto teorií potvrzuje dřívější domněnku, že by vládním stranám neměla klesat podpora u druhořadých voleb, které se konají krátce po volbách národních. Reif pro tento okamžik použil termín „povolební euforie“, kdy vládní strany získávají více pozornosti a naopak opozice se stahuje do pozadí. Po této etapě se však situace v průběhu času mění. Na voliče přichází deziluze, která pramení z rozdílu reality a předvolebních slibů, a to se projevuje postupným snižováním podpory vládních stran, které vrcholí přibližně uprostřed volebního období. Podpora pak opět roste s blížícími se novými volbami. [Reif 1984: 246-47] Reif v této práci potvrzuje již dříve představené hypotézy. Věnuje se však více volebním cyklům a čas, který uplyne mezi volbami prvního a druhého řádu chápe jako jednu z hlavních proměnných při analýze volebních výsledků voleb druhého řádu.

Dalším autorem reagujícím na teorii voleb druhého řádu byla Pippa Norris. Autorka zde nahlíží na volby do EP dvěma způsoby: 1) Volby slouží, krom referend, jako jediný prvek, pomocí něhož se občané mohou přímo podílet na evropské politice. Tyto volby by nám měly říci o podpoře záležitostí EU, jako jsou monetární unie, společný trh a rozšiřování mezi lidmi. Juliet Lodge, která se zabývala strategiemi a taktikou v kampani, výsledky voleb atd., došla k závěrům, že evropské volby jsou zklamáním, protože strany rezignují na kampaň a lidé se nezajímají o evropské záležitosti. [Norris-Reif 1997: 114-115] Druhý pohled se spíše zaměřuje na volby do EP jako na unikátní příležitost k porovnání voličského chování napříč jednotlivými zeměmi. Jako výsledek můžeme analyzovat jak klíčové záležitosti v politickém chování, jako jsou přes národní rozdíly v účasti, stranické podpoře nebo sociálním

postavení, tak souvislosti souvisí s podstatnými změnami v institucionální, politické a socioekonomickém kontextu voleb v jednotlivých zemích.

Právě spojení mezi volbami do EP a jevem zvaným „demokratický deficit“ se autorka nejvíce zabývá. V evropských volbách většina stran selhává v nabídce voliči jasné politické alternativy v hlavních záležitostech evropského vládnutí a jak Reif a Schmitt demonstrovali, většina kampaní pokračuje ve snaze být dominantní pomocí hledání domácích politických výhod. Lidé mohou a nemusí souhlasit se společným trhem, s rozšiřováním nebo s integrací EU, ale dokud kampaně stran nezačnou nabízet další alternativy k těmto otázkám, nebudou pro veřejnost mnoho možností, jak efektivně ovlivňovat evropské dění. Pokud občané nemůžou volit strany a kandidáty na základě svých preferencí ve volbách do EP, může to způsobit vážné přerušení vazby mezi voličskými preferencemi a jejich zvolenými představiteli, což podkopává základy teorie liberální demokracie. Voliči mohou ovlivňovat EU přímými a nepřímými kanály. Národní instituce mají stále základní odpovědnost za zachování demokracie a kontrolování EU. Nejsilnější spojení pro voliče je prostřednictvím národních voleb, kde poté vlády jmenují komisaře a posílají zástupce do rady ministrů. Naopak nejslabší spojení pro voliče jsou přímé volby do EP. Tak dlouho, jak zůstanou volby do EP volbami druhého řádu, legitimita a autorita tohoto orgánu zůstane spod otazníkem a duch demokratického deficitu bude strašit EU nadále. [Norris-Reif 1997: 116]

V návaznosti na tento článek K. Reif upřesňuje některé koncepty z prvního díla. První poznámku Reif věnuje slovu „národní“, které se vyskytlo v původním názvu „*Nine second-order national elections*“ a tvrdí, že mnohými nebylo správně pochopeno. Národní volby druhého řádu odkazují na fakt, že kampaň a výsledky v každém typu druhořadých voleb jsou více či méně ovlivňovány politickou konstelací dominantní politické arény uvnitř systému, tedy politickou arénou prvního řádu. Všechny volby, kromě voleb, které zaplňují nejdůležitější úřady systému, jsou národní volby druhého řádu, nehledě na to, jestli jsou vykonávány na celém území daného státu, nebo jen na jeho části. [Norris-Reif 1997: 115]

Další poznámkou je, že v původním konceptu nebyl dostatečně rozpracován fenomén povolební euforie a její následky pro výsledky druhořadých voleb. Strany, které tvoří národní vládu, mají tendenci získat větší podíl hlasů v druhořadých volbách, které se konají krátce po volbách prvořadých, než získaly právě v proběhnuvších národních volbách. Pouze po této fázi post-volební euforie mají vládní strany tendenci získat nižší podíl hlasů. Dalším podnětem bylo, že kromě malých a nových politických

stran mají šanci na úspěch i strany radikální, protestní a populistické. Důvodem je to, že tyto strany mají relativně velkou kapacitu pro mobilizování voličů, buď pro jejich silné stranické zdroje, nebo protože jim média věnují více prostoru. [Norris-Reif 1997: 118] Reif se zmiňuje i o rozvoji pravomocí EP, které dostal v Jednotném aktu a Maastrichtské smlouvě.⁸ [Norris-Reif 1997: 118-19] I přesto volební kampaně informují nebo připomínají občanům fakt, že navzdory zisku velkých pravomocí pro EP, není EP to, co se skrývá pod pojmem plnohodnotný parlament. Jinými slovy těch několik málo evropských informací, které proletí přes členské státy, připomínají malý význam EP. [Norris-Reif 1997: 120] Reif poté zachází dál a navrhuje rozlišovat volby druhého řádu a volby třetího řádu. V druhořadých volbách stále o něco jde, například se volí lokální či regionální vlády, kdežto u voleb do EP není volič schopen ovlivnit složení evropské vlády a komise. Reif pravděpodobně nepřijímá argument, že díky Maastrichtské smlouvě získal EP pravomoc odmítnout Komisi jako celek, protože složení evropské komise bylo stále formálně nezávislé na postoji parlamentu. Je nutné podotknout, že tuto situaci mění Lisabonská smlouva.^{9 10} [Schmitt 2005: 7] Otázkou zůstává, zda-li takové zvýšení pravomocí EP bude mít odezvu u voličů a sníží onen předpoklad, že je méně v sázce.

Dalším autorem reagujícím na teorii voleb druhého řádu je Michael Marsh. Ten se snažil přezkoumat původní teorii a zjistit, které strany ztrácí nebo získávají a proč. Prvním poznatkem je, že vládní strany ztrácí podporu. Na ztrátě důvěry se podílí tři typy voličů: 1) voliči, kteří chtějí vládní strany potrestat neboli protestovat proti

⁸ Jednotný evropský akt posiluje EP v oblasti mezinárodních smluv a dohod o přidružení či přistoupení daného státu k EU, v těchto oblastech je potřeba souhlas EP. Akt dále zavádí postup spolupráce, který posiluje postavení Evropského parlamentu v rámci dialogu mezi orgány a dává mu možnost druhého čtení navrhovaného právního předpisu. Působnost tohoto postupu je však omezena na případy, kdy Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou, s výjimkou oblasti životního prostředí.

⁹Kandidáta na předsedu Komise navrhuje Evropská rada tzv. velkou kvalifikovanou většinou s přihlédnutím k výsledku voleb do Evropského parlamentu a volí jej Evropský parlament většinou hlasů všech svých členů. Ostatní členové Komise jsou navrženi na základě dohody Rady a předsedy Komise. Členové Komise jako sbor podléhají schválení Evropským parlamentem

¹⁰Příklad zvýšení pravomocí dokazuje zvolení José Manuela Barrosa předsedou Evropské komise. V novém parlamentu byly nejsilnější křesťansko-konzervativní skupiny. Dokonce jako skupina dosáhly více mandátů než v předchozích volbách, což překazilo původní plány rady na zvolení předsedy komise Jeana-luca Dehaneho. Předseda skupiny Evropských demokratů Hans Gerd Pöttering prohlásil, že evropská ústavní smlouva podminuje nebo ukládá, že předseda komise by měl být vybrán jako projev uznání výsledků předchozích voleb do EP. Po tomto zásahu se tedy našel vhodnější kandidát, José Barroso, ministerský předseda Portugalska. Ale soubor pokračoval, když Barrosův seznam komisařů nezískal většinu v parlamentu, jelikož se proti stavěli socialisté, liberálové a zelení. Nakonec musel Barroso přijít zpět do parlamentu a znovu vyjednávat o novém složení své komise. To vedlo k nahrazení některých prvně vybraných kandidátů, teprve po těchto úpravách byla nakonec většinou parlamentu přijata nová komise.

vládnutí, 2) voliči, kteří teď preferují jinou stranu, 3) voličů, kteří volili strategicky a teď volí srdcem. Zatímco od poslední skupiny se očekává, že se takto zachová u každých EP voleb, další dvě se odvíjejí podle volebního cyklu, a jejich počet tedy roste nebo klesá. [Marsh 1998: 595] Nejvýraznější je pokles podpory uprostřed volebního období a poté již neklesá. Dále dochází k oslabování větších stran a k podpoře stran menších. Marsh za velkou stranu považuje tu, která dosáhla v předchozích národních volbách více jak 30% a za malou stranu tu, která dosáhla 4%. Podle Marshe se nepotvrdilo, že by extrémistické strany získávaly ve volbách do EP více. Potvrdilo se však to, že, Zelené strany si vedou o něco lépe. [Marsh 1998: 601] Autor pak dochází k zajímavé teorii, když tvrdí, že zde existuje návaznost mezi volbami prvního a druhého řádu. Je možná predikce prvořadých voleb z výsledků voleb druhořadých. Pokud předpokládáme, že voliči volí ve volbách do EP srdcem a strategicky opět v národních volbách, dá se tedy vyvodit, jaké budou výsledky prvořadých voleb.

Marsh v dalším díle, tentokrát se Simonem Hixem, předkládá fakt, že za dosavadních šest evropských voleb volilo 25 milionů voličů antievropské strany. Autoři vidí troje možné chování voličů:

- 1) lidé volí srdcem a ne strategicky, proto velké strany získávají méně, ať už ve vládě nebo mimo ni,
- 2) lidé volí proti vládě, aby jí vystavili účet, anebo volí jednotématovou stranu, aby toto téma zviditelnilo,
- 3) další možností je, že volby do EP skutečně něco znamenají a řídí se podle preferencí k EU a ne k národním otázkám.

Autoři poté představují sadu hypotéz, které se snaží ověřit, např. mohlo by se zdát, že nižší účast jde ruku v ruce s menší podporou EU a že protievropské strany získávají více v evropských volbách než v národních. Čím více charakteristická je otázka evropských témat pro stranu, tím více procent hlasů strana získává ve volbách do EP ve srovnání s národními volbami. Čím více je strana extrémní na škále levice pravice, tím větší je její podíl hlasů u evropských voleb oproti národním volbám. Čím více je strana antievropská, tím větší je její podíl hlasů u evropských voleb než u národních. Zelené strany by měly mít lepší výsledky než u národních voleb. Antievropské strany by měly dosahovat lepších výsledků u evropských voleb. [Marsh-Hix 2007: 8] Ve své práci dochází k několika zjištěním. Malé vládní strany neztrácí tolik podpory, kolik by se dalo předpokládat u vládních stran. Nejvíce hlasů získávají malé strany, které měly méně než 10% v předchozích parlamentních volbách. Naopak nejvíce

hlasů ztrácí velké vládní strany. Důležitost, jestli je strana vládní, nebo v opozici, roste s velikostí strany. Velké vládní strany ztrácí, nehledě na to z jaké jsou rodiny (levicové, pravicové) nebo jestli jsou pro–, nebo antievropské. [Marsh-Hix 2007: 21] Strany, které kladou velký důraz na evropské záležitosti, zvýší svůj podíl hlasů, ale strany, které jsou hodně antievropské, si nevedou lépe než strany, které jsou hodně proevropské. Zelení si vedou nejlépe z levicových stran, ale přesto nezískávají více než konzervativci, regionalisté a křesťanští demokraté.

Oba autoři poté zkoumají rozdíly mezi výsledky voleb do EP starými a novými členskými státy. Zjišťují, že velikost strany nehraje takový rozdíl jako u západních zemí a spíše se projevuje jen u vládních stran. Postoj stran k evropské otázce, či jak moc daná strana hraje na evropskou otázku, nehraje roli v úspěchu u voleb do EP. Stejně tak se podle autorů nepotvrdil volební cyklus, tedy že by vládní strany ztrácely více uprostřed volebního období. [Marsh-Hix 2007: 24]

Poslední autor, kterého nelze pominout, je původní spoluautor teorie druhého řádu Hermann Schmitt. Ten reaguje v roce 2005 na nové volby a svůj pohled směřuje i na nové členské země. Autor píše, že pokud aplikujeme závěry teorie voleb druhého řádu na nové volby v roce 2004, tak zjistíme, že výsledky v západní Evropě odpovídají teoretickým východiskům voleb druhého řádu. Jiný výsledek ale dostaneme u zemí střední a východní Evropy. V červnu 2004 se konaly volby do EP, kdy 350 milionů občanů mohlo přijít volit. Z nich 58 milionů získalo právo volit díky nedávnému vstupu do EU v květnu 2004. Mnozí z těch, kteří volit mohli, k volbám nepřišli. Podíváme-li se na EU jako celek, tak účast dosáhla 45,7 procent a byla nižší než jakékoliv předchozí volby do EP. Ačkoliv účast byla nízká všude, tak u postkomunistických zemí byla obzvláště nízká a měla trochu euroskeptický podtón. Vládní strany ztrácí téměř všude, ale u postkomunistických zemí tato ztráta nesleduje cyklický vzor. Autor dále dodává, že malé strany si nijak systematicky dobře nevedou u Evropských voleb u nových členských států. [Schmitt 2005: 17] Důvod pro tyto rozdíly je v podstatě postavení stran v postkomunistických zemích. Ve většině z těchto zemí se teprve utváří konsolidovaný stranický systém. Strany rok od roku mění jména a aliance, výsledkem je fakt, že mnoho voličů mění své stranické preference. Proto není divu, že volatilita je stále velmi vysoká u postkomunistických demokracií.

V závěru práce se autor ptá proč je i přes rostoucí vliv EP účast ve všech zemích EU tak nízká. Nabízí nám dvě možné odpovědi. Jednodušší verze je ta, že někteří občané si plně neuvědomují, jak důležitá je EU pro velké množství politik, které

schvaluje a které ovlivňují každodenní životy a postavení EP, jenž hraje důležitou roli v tomto rozhodování. Navíc mnozí, kteří si uvědomují o co se jedná, se prostě nestarají ve volební den, protože si nedokáží spojit evropskou politiku s konkrétní evropskou skupinou, a tak se musí spoléhat na národní strany a jejich ambice. Zdá se to být racionální ignorovat vývoje, které jsou buď za hranicí jejich chápání nebo nemohou rozumně spojit jejich volbu s tím, co vidí každý den. [Schmitt 2005: 19]

Daná myšlenka se poněkud komplikuje, když se podíváme na tuto racionální ignoraci voleb do EP. V našem pohledu je největší defekt stranického systému EP a potažmo i evropské soutěže absence vládně-opozičního soupeření, který je charakteristický pro parlamentní systémy. Je zde několik důvodů a několik následků této absence. Jeden z důvodů je v organizaci evropského systému vládnutí, který konfrontuje dva nestranné orgány: komisi a radu s voleným parlamentem. Dalším důvodem je pravděpodobně stále trvající rivalita o rozšíření evropských pravomocí na úkor těch národních, která se objevuje v kampani voleb do EP. [Schmitt 2005: 20] Druhořadý charakter voleb do EP pomalu směřuje ke změně. Není pochyb, že se EU stává více vstřícnější a EP je nyní silnější, než kdy byl. V roce 2004 byly neobyčejné volby s novými členskými státy. Bylo to krátce po jeho zvolení, když se parlament postavil proti radě a požadoval větší slovo u nominace předsedy komise a výběru portfolií a kandidátů na komisaře. Právě díky této události můžeme říci, že je rozumné očekávat více podobných událostí nejpozději u dalších voleb v roce 2009.

3. Hypotézy, metody a výzkumný design práce

Cílem této diplomové práce je aplikovat teorii voleb druhého řádu na nové členské státy EU, u kterých proběhly volby do EP v letech 2004 a 2009, a zjistit tak, zda-li je tato teorie platná i u států, které se liší od původního vzorku svým nedávným přechodem k demokracii a tedy rozdílnou historií, stranickým systémem a jeho vývojem. Jako vzorek si nevolíme všech deset nových členských států, neboť zpracování takového množství dat by neodpovídalo rozsahu diplomové práce a nedovolilo by nám prozkoumat danou tematiku do hloubky. Pro naše zkoumání si zvolíme čtyři státy, konkrétně se jedná o země Visegrádské čtyřky, tedy Maďarsko, Českou republiku, Polsko a Slovensko.

Z teoretické části vyplívají následující hypotézy:

Hypotéza 1: "Vládní politické strany ve volbách do EP ztrácejí podporu oproti volbám do národních parlamentů. Míra ztráty je podmíněna volebním cyklem parlamentních voleb, kdy vládní strany ztrácí nejvíce uprostřed volebního cyklu."

Hypotéza 2: "Opozičním stranám ve volbách do EP roste podpora oproti předchozím národním parlamentním volbám."

Hypotéza 3: "Malé, nové nebo euroskeptické strany jsou úspěšnější v evropských volbách než ve volbách parlamentních."

Hypotéza 4: "Předvolební kampaně voleb do EP obsahují v mnoha případech témata, která jsou charakteristická pro volby prvního řádu."

Hypotéza 5: "V druhých evropských volbách v roce 2009 došlo k posílení efektů voleb druhého řádu."

Z hlediska metodologie bude v diplomové práci uplatňován empiricko-analytický přístup. Využijeme nomotetickou metodu, konkrétně interpretativní případovou studii a tu provedeme u čtyř vybraných zemí za použití teorie voleb druhého řádu. Tato práce představuje komparaci čtyř případových studií.

U první hypotézy si nejdříve podíváme, které strany tvoří koalici a ty budou předmětem zkoumání. Poté zjistíme, v jaké fázi volebního cyklu se nachází momentální vládní koalice. K ověření platnosti hypotézy se bude analyzovat volební výsledek

jednotlivých stran v parlamentních volbách a jejich výsledek v následujících volbách do EP.

K ověření platnosti hypotézy se bude analyzovat volební výsledek jednotlivých stran v parlamentních volbách a jejich výsledek v následujících volbách do EP. Pokud dojde k poklesu procentuální podpory vládních stran, budeme moci hovořit o platnosti hypotézy. Jelikož se volby do EP konaly ve sledovaných státech v jiných částech volebního cyklu, komparací výsledků vládních stran z jednotlivých sledovaných států bude poté možné vyvodit závěr, zda-li platí vyslovená hypotéza o volebních cyklech.

Stejně jako u první hypotézy i zde zkoumáme výsledek volební podpory mezi parlamentními volbami a následujícími volbami do EP, tentokrát však u opozičních stran. Opoziční strany jsou všechny strany v parlamentu, které nejsou zastoupeny ve vládě. K potvrzení hypotézy by všechny opoziční strany měly získávat podporu.

U třetí hypotézy je potřeba si nejdříve definovat zkoumané subjekty. Nové strany jsou zde brány jako takové, které vznikly před volbami do EP a nebo doposud nekandidovaly do národního parlamentu. I přes vědomí existující typologie malých stran od Petera Maiera či Gordona Smithe, identifikujeme malou stranu, jako stranu, která získala do 10% v předešlých parlamentních volbách a velkou, která získala 30%. V důsledku velkého množství stran rezignujeme na analýzu, které ze stran jsou radikální či populistické, jak by vyžadovala původní teze od Karlhainze, kterou představil v knize NORRIS, Pippa – REIF, Karlhainz: *Second-order elections*. Budeme však analyzovat tezi, že antievropské strany by měly dosahovat lepších výsledků v evropských volbách, kterou vyslovili Michael Marsh a Simon Hix. Analyzovat budeme volební výsledky parlamentních voleb a následné volby do EP. Pokud strany malé, nové či antievropské budou získávat více ve volbách do EP než-li v případě národních voleb a nebo jejich podpora v průměru bude vyšší než u ostatních malých stran, bude hypotéza potvrzena.

U čtvrté hypotézy budeme zkoumat, zda-li předvolební kampaň byla zaměřená na národní či evropská témata. Dále jako důležitý faktor v této analýze figuruje, zda-li jednotlivé politické strany představily předvolební program pro volby do EP a jaký rozsah byl v tomto programu věnován evropským tématům. Poté se zaměříme na jednotlivé kandidáty na kandidátních listinách stran. Vždy se podíváme na první tři kandidáty dané strany a zjistíme, jakou pozici či úřad zastávali v době konání voleb. To nám pomůže k zjištění, jaký typ kandidátů si strany zvolili a zda-li se jednalo o

druhořadé politiky či politiky vycházející z prvořadé arény. Zkoumat budeme kandidáty těch stran, které získaly alespoň jeden mandát. Vynecháme malé strany, které nedisponovaly ani jediným mandátem v Poslanecké sněmovně, neboť zde se zákonitě nemohou vyskytovat politici prvního řádu. Následně se podíváme na celkový průběh kampaně, jakou strategii zvolili strany v případě billboardů, televizních spotů a veřejných vystoupení, což nám pomůže dokreslit celý průběh kampaně před volbami do EP.

Pátá hypotéza nestaví na teorii voleb druhého řádu, ale vychází z předpokladu, že je nutná institucionalizace voleb, tedy aby si na ni jak voliči, tak politické strany zvykli na nové volby a nová pravidla. Lze se tedy domnívat, že efekty SOE se projeví výrazněji, než tomu bylo u prvních voleb. Použijeme tedy metodu srovnání a porovnáme výsledky, ke kterým jsme dospěli u jednotlivých hypotéz v prvních volbách s výsledky z druhých evropských voleb.

4. Analýzy výsledků v zemích Visegrádské čtyřky

4.1 Česká republika

4.1.1 Národní volby roku 2002

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PS PČR) se konaly 14. - 15. června 2002. Jedním z hlavních témat voleb byla otázka vstupu České republiky do Evropské unie, částečně převedená na spor, kdo bude lépe hájit české národní zájmy. Preference naznačovaly, že vítězem voleb by mohla být ODS, která svoji kampaň soustředila kolem svého předsedy Václava Klauze. I konkurenční ČSSD uvedla do středu kampaně svého předsedu Vladimíra Špidlu, který se dokázal distancovat od politiky předchůdce Miloše Zemana a kritizoval opoziční smlouvu. Volby vyhrála ČSSD a porazila ODS rozdílem dokonce vyšším než v roce 1998. Navíc jako první levicová strana ve střední a východní Evropě dokázala obhájit vládní pozice. [Hanley 2002: 2] Prezident Václav Havel poté pověřil sestavením vlády Vladimíra Špidlu a ten vytvořil koaliční vládu ČSSD s koalicí stran KDU-ČSL a US-DEU. Tato nová vláda měla 101 poslanců a byla velmi nestabilní i v důsledku faktu, že dva poslanci byly nestraníci, kteří se připojili k poslaneckému klubu US-DEU. Volby se vyznačovaly znatelným poklesem účasti, kdy propad tvořil 16 % oproti volbám z roku 1998. Obě velké strany výrazně ztratily podporu a naopak komunisté výrazně posílili. ODS skončila druhá a v těchto volbách dosáhla nejnižší podpory ve své historii. Překvapením bylo posílení KSČM, které opět skončila na třetím místě a dokonce posílila o 7,5 %. Koalici stran KDU-ČSL a US-DEU se předpovídalo, že získá 17-18 %, ale nakonec získala 14 %, což je méně, než zisk obou stran z voleb 1998.

4.1.2 Evropské volby 2004

V České republice kandidovalo 31 subjektů, což bylo společně se Španělskem nejvíce z celé Evropské Unie. [Šaradín 2004: 209] Volby proběhly 11. a 12. června 2004 a to v polovině funkčního období vládní koalice ČSSD, KDU-ČSL A US-DEU. Tím, že se volby do Evropského parlamentu konaly poprvé, byly pro kandidáty i voliče velkou neznámou, stejně jako v případě krajských voleb 2000. [Šaradín 2008: 103]

V období před volbami kabinet Vladimíra Špidly ztrácel ve veřejnosti podporu, respektive jeho jednotlivé strany, což platilo zejména o ČSSD a US-DEU. Stranické preference ČSSD v květnu 2004 činily 16,5 %, KDU-ČSL 7,9 % a US-DEU se pohybovaly pod hranicí zvolitelnosti. Měsíc před volbami do EP by tuto stranu volilo jen 1,5 %. [CVVM 2004a] Radikální pokles zaznamenal i premiér, jemuž důvěřovalo jen 25 % občanů, oproti září 2002, kdy mu podporu indikovalo 56 % občanů. [CVVM 2004b] Pokles podpory vládních stran byl zapříčiněn rostoucí nezaměstnaností, sociálními problémy, rozepřemi mezi koaličními partnery i v samotné ČSSD. Všechny agentury předpovídali vítězství ODS a druhé místo KSČM. Účast pak odhadovali na 60 %, popřípadě 63 %. [CVVM 2004a; STEM 2004] Naopak Gallupův institut předvídal účast 20 %. Konečná účast činila 28,32 %.

Takto nízká účast byla nečekaná, podíváme-li na výzkum agentury STEM, která zveřejnila, že 73 % respondentů odpovědělo kladně na otázku: „Považujete první volby do EP v ČR za důležitou událost ve vývoji naší země?“ [Šaradín 2008: 107] CVVM na základě svého průzkumu zveřejnilo, že počet lidí, který deklaroval, že rozhodně ano a nebo spíše ano dosahuje 65 %.[CVVM 2004a]

První hypotéza se zabývá vládními stranami. Vládní strany byly v tomto období ČSSD a koalice stran US-DEU a KDU-ČSL. Už při prvním pohledu na výsledky, kterých tyto strany dosáhly, musíme konstatovat, že u vládních stran došlo k poklesu. V parlamentních volbách 2002 kandidovala koalice US-DEU a KDU-ČSL, kdežto v Evropských volbách 2004 již každá strana kandidovala sama, proto je zde obtížné určit, jaký podíl představovala podpora jednotlivých stran v konečném výsledku. Podíváme-li se na výsledek parlamentních voleb z roku 1998, obě strany získaly téměř

totožný počet hlasů.¹¹ Straně US postupně klesaly preference, a proto se spojila s dalším subjektem (Demokratická Unie - DEU) a vznikla US-DEU. V této práci budeme vycházet z předpokladu, že z celkového počtu 680 671 hlasů, tedy 14,27 % bude představovat podíl KDU-ČSL 9 % a US-DEU 5,27 %. Vycházíme z výsledků, kterých KDU-ČSL dosáhla v jiných volbách.¹² Jsme si vědomy, že se jedná o pouhý odhad a číslo je vytvořeno uměle. Pro naše bádání bylo potřeba toto číslo najít a bohužel metodicky správný postup v tomto případě není.

Tabulka 1: Vládní strany v roce 2004¹³

Název strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
ČSSD	30,2	8,78	-21,42	1440279	204903	-85,40%
KDU-ČSL	9	9,57	0,57	429295	223383	-48%
US-DEU (ULD)	5,27	1,69	-3,58	251376	39655	-84,20%
Celkem	44,47	20,04	-24,43	2120950	467941	-78,00%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Tabulka č.1 ukazuje, jaký byl propad v podpoře vládních stran. Je zřejmé, že největší vládní strana ČSSD dosáhla výrazného propadu, který činil -21,42 %, další vládní strana US-DEU, kandidující pod názvem Unie liberálních demokratů (ULD) nepřekročila 5 % uzavírací klauzuli a ztratila -3,58 %. Pouze KDU-ČSL dosáhla přibližně stejného procentního výsledku. Podíváme-li se ale na celkový počet hlasů, ztráta dosáhla – 205911 hlasů. Lze tedy usoudit, že všechny vládní strany ztratily podporu ve volbách do EP v roce 2004 od posledních voleb do PS PČR v roce 2002. Je nutné také připomenout, že se volby do EP konaly přesně uprostřed volebního cyklu, takže by tento pokles měl být nejnižší.

Druhá hypotéza se zabývá opozicí. Opoziční strany byly v tomto období ODS a KSČM. Podíváme-li se na tabulku č. 2, zjistíme, že obě opoziční strany získaly větší podporu, než jakou disponovaly v národních volbách v roce 2002. ODS posílila o 5,57 % a KSČM posílila o 1,75 %.

¹¹ KDU-ČSL získala 537 013, což představovalo 9 % hlasů a US získala 513 596, což představovalo 8,6 % hlasů.

¹² KDU-ČSL získala ve volbách do PS PČR roce 1996 8% a v roce 1998 9 % hlasů. Ve volbách do EP v roce 2004 dosáhla 9,57 % a v roce 2009 7,64 % hlasů.

¹³ V následujících stránkách budeme pracovat s tabulkami, které nám pomohou s řešením naší výzkumné otázky. V tabulkách používáme označení NV pro národní volby, EV pro evropské volby a výsledky jsou uvedeny v procentech. NV Hlasy a EV Hlasy označují počet hlasů, kterých bylo dosaženo u jednotlivých voleb.

Tabulka 2: Opoziční strany v roce 2004

Název strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
ODS	24,47	30,04	5,57	1166975	700942	-40%
KSČM	18,51	20,26	1,75	882653	472862	-46,40%
Celkem	42,98	50,3	7,32	2049628	1173804	-42,70%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Do EP kandidovalo 32 subjektů, z nichž můžeme identifikovat 29 malých stran. Podíváme-li se na tabulku č.3 zjistíme, že malé strany, které se účastnily jak národních voleb v roce 2002, tak evropských v roce 2004 oslabily o 2,21 % a ztratily 56,40 % hlasů. Nové strany dokázaly získat 22,46 %, což představuje 55,1 % zisku všech malých stran. Tabulka č. 4 ukazuje, jak si vedly všechny malé strany v parlamentních volbách 2002 oproti evropským volbám 2009. Vidíme, že malé strany si vedly lépe ve volbách do EP a to o 28,34 % a dokonce získaly o 56,40 % více hlasů.

Tabulka 3: Malé* a nové strany v roce 2004¹⁴

Název strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV02 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
SNK sdruž.nez. a Evropští dem.				11,02			
Koruna Česká (monarch.strana)				0,19			
Helax-Ostrava se baví				0,14			
Národní koalice				0,12			
Str.pro otevřenou společnost				0,23			
Strana demokrat.socialismu				0,07			
Strana zelených	2,37	3,16	0,79		112929	73932	-34,50%
Humanistická aliance	0,17	0,17	0,00		8461	3977	-53%
Konzervativní strana				0,21			
"Sdružení nestraníků"				0,50			
Strana občanů republiky České				0,11			
Masarykova demokratická strana				0,18			
Všeobecná občanská strana				0,03			
Dělnická strana				0,18			
Strana práce				0,07			
Balbínova poetická strana	0,19	0,59	0,40		9287	13779	48,30%
Za zájmy Moravy ve sjedn.Evr.				0,39			
Křesť.demokr.unie-Čs.str.lid	9,00	9,57	0,57		429295	223383	-48%
Pravý Blok	0,59	1,17	0,58		28163	27504	-2,30%
Strana zdravého rozumu	0,22	0,27	0,05		10849	6316	-41,80%

¹⁴ Malé strany* označují malé strany účastnící se obou typů voleb, tedy jak národních, tak evropských

Unie liberálních demokratů	5,27	1,69	3,58	-	251376	39655	-84,20%	
Str.venkova-spoj.občan.síly	0,87	0,50	0,37	-	41773	11734	-72%	
Strana za životní jistoty	0,86	0,51	0,35	-	41404	11951	-71,20%	
Nezávislá iniciativa (NEI)				0,71				
SVOBODNÍ				0,05				
"V.Kožený-Občan.feder.demokr."				0,08				
Republikáni Miroslava Sládka	0,97	0,67	0,30	-	46325	15767	-64%	
NEZÁVISLÍ				8,18				
Celkem	20,51	18,30	2,21	-	22,46	979862	427998	-56,40%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Tabulka 4: Malé strany 2002 a 2004

Sloupec1	NV02			EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk	
	NV2002	EV2004	Rozdíl			
Malé strany	12,42	40,76	28,34	597458	901780	50,90%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Čtvrtá hypotéza se zabývá volebními kampaněmi. ODS pro Evropské volby představila svůj program s názvem „Modrá šance pro Evropu, stejná šance pro všechny“. Tento program má osm stránek a můžeme říci, že je zaměřen na evropská témata a nevěnuje se národním politickým otázkám. Program nabízí cíle strany, kterých by ráda dosáhla po svém zvolení do EP. Dále se v dokumentu hovoří i o bezpečnostních otázkách a členství v NATO. [ODS 2004]

ČSSD pro Evropské volby v roce 2004 představila svůj volební program s názvem „Evropa hlavně pro lidi“. Program má 20 stran a dělí se na několik částí, které tvoří „Desatero do EU“. Tyto části navazují na jednotlivé evropské politiky. V tomto programu nalezneme také národním témata, která však tvoří menší část volebního programu. Jedná se zejména o rozvoj venkova a zdravého životního stylu, zlepšení kvality školství a ochranu spotřebitele. [ČSSD 2004]

KDU-ČSL představila pro Evropské volby svůj volební program s názvem „Evropský volební program KDU-ČSL“. Program má osm stran a jedná se o holý text bez grafického zpracování. Program je členěn do pěti kapitol, které reflektují jak evropská, tak národní témata. Národní témata pak tvoří menší část programu a jedná se

například o snižování daní, snižování nezaměstnanosti nebo podpora porodnosti. [KDU-ČSL 2004]

KSČM vytvořila předvolební program s názvem „S vámi a pro vás, doma i v EU“. Podobně jako u programu KDU-ČSL se jednalo o holý text v rozsahu šesti stran s obsahem pěti široce definovaných kapitol. Tento volební program se téměř výhradě zabýval evropskými záležitostmi a národní témata se zde vyskytovala ve skromném rozsahu, jednalo se například o spolupráci se Slovenskem, nezaměstnanost atd. [KSČM 2004]

Nyní se podíváme na první tři kandidáty jednotlivých stran. ČSSD nominovala Libora Roučka, Richarda Falbra a Milana Ekrtu. První jmenovaný byl v roce 2002 zvolen do PS PČR, kde působil jako místopředseda Výboru pro Evropskou integraci, místopředseda Zahraničního výboru a místopředseda poslaneckého klubu ČSSD. Richard Falbr byl v době konání voleb senátor za Mostecko. Milan Ekrt, který byl zvolen poslancem PS PČR.

ODS nominovala Jana Zahradila, Petra Duchoně a Miroslava Ouzského. Jan Zahradil byl členem PS PČR a vykonával post místopředsedy zahraničního výboru. Dále také působil jako stínovým ministrem zahraničí v rozmezí let 1998 – 2006 a byl 1. místopředsedou ODS v letech 2002-2004. Druhým v pořadí byl Petr Duchoň, který byl v letech 1998 až 2004 primátorem města Brna. Třetí kandidát Miroslav Ouzký byl poslancem PS PČR a člen Městského zastupitelstva v Kadani.

KDU-ČSL nominovala Zuzanu Roithovou, Jana Březinu a Pavla Jajtnera. Zuzana Roithová vykonávala post ministryně zdravotnictví v úřednické vládě Josefa Tošovského v roce 1998. V době voleb do EP vykonávala post senátora. Jan Březina v letech 2000 až 2004 hejtmanem olomouckého kraje. Třetí pozici patřila Pavlu Jajtnerovi, který od roku 2003 působil jako český velvyslanec u Svatého stolce, při Suverénním řádu maltézských rytířů a v Republice San Marino.

KSČM nominovala Miloslav Ransdorfa, Vladimíra Remka a Jaromíra Kohlíčka. Miroslav Ransdorf vykonával funkci poslance PS PČR. Vladimír Remek nevykonával žádnou funkci a na kandidátce byl veden jako nestraník. Jaromír Kohlíček byl poslancem PS PČR.

Za oficiální zahájení poslední fáze kampaně lze považovat 26. Května 2004, v tento den začala televizní a rozhlasová prezentace. [Šaradín 2004: 188] Kampaně směřovala na co nejúčinnější prezentaci prostřednictvím sdělovacích prostředků, v případě opozice, k zdůraznění neúspěchů vlády a v případě vládních stran k vyzdvížení vlastních úspěchů. ODS se snažila využít výraznou nepopularitu ČSSD a US-DEU. Například ve východních Čechách prohlásil Mirek Topolánek, že „Konečně můžeme říci Špidlovi, že už toho bylo dost. Přáli bychom si, abyste mu dali v těchto volbách první žlutou kartu, druhou pak uděláte v podzimních volbách. A za dvě žluté, jak každý ví, je červená. Tu dostane ve volbách do parlamentu“. [Topolánek 2004] Podobně na vládní strany útočila i KSČM, kdy její lídr kandidátky do EP Miloslav Ransdorf se snažil přesvědčit veřejnost, že za nízkými preferencemi koaličních subjektů jsou špatně vyjednané podmínky vstupu do EU, protože si lidé začínají uvědomovat, že sliby, které jim dal Špidlov kabinet, nebyly splněny. [Šaradín 2008: 105]

ODS a KSČM se snažili z voleb do EP udělat referendum o vládě. U ODS tento postoj odráželo její heslo: „Střihněte si volby“ s doprovodným obrazem přestřižené růže. Už v prosinci 2003 na webové stránce předsedy ODS bylo uvedeno: „tyto volby budou referendem o české vládě a naší schopnosti v očích voličů ji nahradit. Nepodceňme je!“. [Šaradín 2008b] Například i lídr Unie liberálních demokratů Helena Rognerová 22. Března 2004 na rádiu Frekvence 1 uvedla: „Já si myslím, že lidé se nebudou rozhodovat podle nějakých evropských témat, bude se rozhodovat o politice, které se dělá v této zemi a jaké trvání má tato vláda, tato koalice a jaký prostor tady je.“ [Šaradín 2007: 48]

Kromě snahy opozice využít neúspěchů vlády byl důležitá i další dvě témata obhajoba národních zájmů a špatné přístupové podmínky vyjednané Špidlovou vládou.¹⁵ To, že strategie obhajoby národních zájmů, kritiky poměrů v EU (byrokracie, nesoučinnost institucí) spolu s obžalobou vlády za špatně vyjednané podmínky našeho vstupu do EU slavily úspěch, potvrzují samotné volební výsledky. Euroskeptické (Nezávislí, KSČM a ODS) subjekty, které těmito tématy předvolební kampaně vévodily, získaly dohromady 17 mandátů z 24, tedy 81 %. [Šaradín 2004: 203]

¹⁵ ODS tvrdila, že se ČR stala v procesu přístupových jednání leckdy nedůstojným, pasivním příjemcem. KSČM považovala v mnoha ohledech přístupové podmínky za nevýhodné. SNK-ED: slibovala, že se pokusí o nápravu špatně či nedokonale vyjednaných podmínek našeho členství. Nezávislí tvrdili, že podmínky pro vstup ČR do EU se řadí k nejhorším z přístupujících zemí.

Naopak vládní strany se musely soustředit na pozitiva, jelikož na vyjednané podmínky útočit nemohly a témata obhajoby národních zájmů jim nebylo nikdy blízké. Lidovci se soustředily na svoje evropanství a fakt, že frakce Evropská lidová strana má největší zastoupení v EP, postavili svoji kampaň „Lidovci prosadí nejvíc“ odkazovaly právě na potencionální sílu. Tato kampaň však byla nenápaditá a vlastně neartikulovala žádné evropské téma. [Šaradín 2004: 205] Vládní koalice se snažila využít svého postavení a před volbami se rozhodla přidat rodinám s dětmi a důchodcům tzv. kompenzační příspěvek, který měl vyrovnat cenovou hladinu po vstupu do EU. Důchodci získali 1000kč, rodiče na dítě dvojnásobek. [Šaradín 2008a: 106]

Některé strany vládní koalice se navíc před volbami potýkaly s vnitřními problémy. ČSSD se potýkala s vnitřními spory, včetně průběhu sestavování kandidátky, kdy odstoupili příznivci někdejšího premiéra Miloše Zemana, Jan Kavan nebo Vladimír Laštůvka. Dále vládní ČSSD oslabovala vnitřní kritika Vladimíra Špidly coby premiéra. [Šaradín 2004: 204] V poněkud obtížné situaci se vlastní vinou ocitla vládní unie svobody-demokratická unie, která kandidovala pod názvem Unie liberálních demokratů a to s dalšími malými stranami. Podle představitelů ULD musela tato koalice ještě pět týdnů před volbami se soustředit na propagaci samotného názvu. [Šaradín 2004: 189]

4.1.3 Národní volby 2006

Ve volbách do PS PČR v roce 2006 kandidovalo 26 subjektů. Pouze jeden z nich byl tvořen volební koalicí kandidujících stran (Koalice pro Českou republiku). Jednalo se o pouze nepatrný pokles kandidujících stran oproti roku 2002. Tehdy kandidovalo 29 stran. Do parlamentu se dostalo pět stran, což je stejný výsledek jako v roce 2002. Do PS PČR se dostala nový subjekt Strana zelených a nahradila stranu Unie svobody, které nepřekonal 5% hranici. Zisk dvou největších stran, který činil 68 % hlasů a představoval 78 % mandátů. Tento ukazatel jasně potvrzuje, že sněmovní volby se v roce 2006 nesly ve znamení posílení dvou největších stran na úkor menších subjektům snižující, menší fragmentaci a efektivní počet stran, nižšího počtu propadlých hlasů. [Sokol 2007: 64-69]

Vyhrála strana ODS, která výsledkem 35 %, získala nejvíce hlasů v historii České republiky. Tento výsledek představoval 81 mandátů. Druhá skončila ČSSD, která

dosáhla svého nejlepšího výsledku a to 32,32 % hlasů, což představovalo 74 mandátů. KDU-ČSL kandidovala v předešlých volbách do PS PČR společně s US-DEU. Podle již zmíněné úvahy mohla v předešlých volbách získat přibližně 9 % hlasů. Srovnáme-li počet hlasů se staršími výsledky, tak lidovci získali vůbec nejnižší počet hlasů i mandátů ve své novodobé historii. Novým subjektem v PS PČR se stala Strana zelených, která však ve skutečnosti již jednou zasedala v parlamentu a to v rámci koalice (Liberálně –sociální unie). V těchto volbách získala 6,29 % hlasů, což představuje 6 mandátů. KSČM ztratila více jak 5 % oproti předešlým volbám, což znamená ztrátu 200 000 voličů a byl to první propad podpory od roku 1996. [Hanley 2006: 11]

Celkový výsledek voleb a následný převod hlasů na mandáty však navodil nerozhodnou situaci, kdy dva hlavní bloky politických stran získaly stejný počet křesel v dolní komoře zákonodárského sboru. Volební účast v ČR není nijak nízká v porovnání s dalšími státy. U voleb 2006 byla účast 65 %, což ČR řadí do stejné kategorie s Maďarskem, Slovinskem a Ukrajinou, tedy státy, kde se účast pohybuje od 60 – 70 %. Naopak státy jako Rumunsko, Bulharsko, Estonsko a Slovensko mívají volební účast pod 60 %. Litva, Polsko mělo v roce 2005 dokonce účast pouze 40 %. [Foltýn 2006: 181]

4.1.4 Volby do EP 2009

1.1.2009 převzala Česká republika předsednictví v Radě EU. Během tohoto půlroku však opozice (ČSSD a KSČM) spolu s několika vládními poslanci¹⁶ vyslovili nedůvěru kabinetu Mirka Topolánka a ten musel podat demisi. Novým premiérem se stal Jan Fischer, dosavadní šéf Českého statistického úřadu. Tato poněkud zvláštní situace poté poznamenala předvolební kampaň. ČSSD přišla o výhodu kritizovat stávající vládu, neboť ta byla úřednická a ODS zase mohla tvrdit, že odvolání vlády uprostřed předsednictví hrubě poškodilo pověst České republiky. [Klíma-Outlý 2010: 83-84]

Voleb se účastnilo 33 politických stran a hnutí. Účast činila 28,2 %, což představovalo 5. nejnižší účast v 27 zemích EU. [CVVM 2009] Ve volbách proti sobě

¹⁶ Vlastimil Tlustý, Jan Schwippel, Věra Jakubková a Olga Zubová

kandidovaly menší politické subjekty, které se vymezovaly proevropsky nebo protievropsky. Mezi proevropské strany se řadily Evropská demokratická strana, Evropští demokraté a Liberálové.cz. Euroskeptické strany byly: Strana svobodných demokratů, Libertas a Suverenita. Z tohoto výčtu vyplývá, že jak příznivci, tak odpůrci EU byly vnitřně rozděleni do menších soupeřících skupinek s ambiciózními lídry. [Klíma-Outlý 2010: 29]

Výsledky lze hodnotit jako velké vítězství ODS, jelikož ČSSD dosáhla vysoké výhry v podzimních krajských a senátních (2008) volbách a všechny průzkumy je dlouhodobě favorizovaly. Teprve týden před volbami se ODS dotáhla v průzkumech na ČSSD. KDU-ČSL sice procházela personálním rozkolem, ale díky nižší účasti, její ideové vyhraněnosti a disciplinovaným voličům se jí podařilo přesáhnout 5 %. Právě kvůli výše zmíněným důvodům se to nepodařilo straně zelených, jelikož ta zmíněné aspekty nemá. V důsledku prohry (zisk 2 %) vedly k tomu, že Martin Bursík, jako jediný předseda politické strany v důsledku těchto voleb rezignoval.

U první hypotézy je potřeba si nejprve určit vládní strany. Jak již bylo uvedeno dříve, vláda v době voleb do EP měla jinou podobu, než obvykle. ČSSD se podařilo vyslovit nedůvěru vládě a ta poté musela podat demisi. Vlády se ujala úřednická vláda, která měla podporu napříč celým parlamentem. Volby do EP se konaly 5.-6. června a vládě byla vyslovena nedůvěra 24. března. V této práci budeme považovat za vládní strany ty strany, které byly ve vládě před vyslovením nedůvěry. Mezi tyto vládní strany řadíme ODS, Stranu zelených a KDU-ČSL. Podíváme-li se na tabulku č. 5, můžeme opět konstatovat, že vládní strany ztratily podporu v průměru o 3,7 %. Výjimkou je strana KDU-ČSL, které se podařilo si podporu udržet.¹⁷ Je tedy zřejmé, že se hypotéza o propadu podpory vládních stran potvrdila. Pokles podpory není tolik výrazný, neboť se obecně předpokládalo, že na podzim budou následovat volby do PS PČR a tedy, že volby do EP se konají na konci volebního cyklu.

¹⁷ KDU-ČSL a KSČM mají velmi silné voličské jádro, které jim při nízké účasti dokáže vygenerovat větší procentní zastoupení. KDU-ČSL jakožto součást vládních koalic v období 2002-2006 a 2006-2010 ztratila u voleb do EP nejméně z vládních stran.

Tabulka 5: Vládní strany v roce 2009

Název strany	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
ODS	35,38	31,45	-3,93	1892475	741946	-60,80%
KDU-ČSL	7,22	7,64	0,42	386706	180451	-53,40%
Strana zelených	6,29	2,6	-3,69	336487	48621	-85,60%
Celkem	48,89	41,69	-7,2	2615668	971018	-62,90%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Druhá hypotéza se týká opozičních stran a jejich podpory u voleb do EP. Mezi opoziční strany v této době řadíme ČSSD a KSČM. ČSSD je velkou stranou a proto by se dala předpokládat její nižší podporu v evropských volbách. Nicméně také byla stranou opoziční, což by naznačovalo, že její ztráta nebude nikterak veliká. Přesto ČSSD ztratila 9 %. Naopak druhá opoziční strana (KSČM) dokázala posílit o 1,37 %. Tento fakt tak potvrzuje hypotézu, že opoziční strany mají větší podporu u voleb do EP než je tomu u voleb do PS PČR. Tabulka č. 6 shrnuje výsledky opozičních stran.

Tabulka 6: Opoziční strany v roce 2009

Název strany	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
ČSSD	32,32	22,38	-9,94	1728827	528132	-69,50%
KSČM	12,81	14,18	1,37	685328	334577	-51,20%
Celkem	45,13	36,56	-8,57	2414155	862709	-64,30%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Do EP kandidovalo 33 stran a z toho bylo 30 stran malých. Tabulka č.7 ukazuje výsledek malých stran, které se zúčastnily jak parlamentních tak evropských voleb. Tyto strany oslabily o 3,07 %. Nové strany získaly 17,65 %, což představuje 55 % zisku malých stran. Podíváme-li se na tabulku č. 8, zjistíme, že všechny malé strany ve volbách do EP získaly o 12,48 % větší podporu, než tomu bylo u malých stran v parlamentních volbách v roce 2006. Tyto strany pak ztratily 27,7 % hlasů oproti národním volbám. Zajímavý je fakt, že 24 % odevzdaných hlasů, dostaly malé nebo nové strany, které nepřekonalý 5 % volební klauzuli. [Klíma-Outlý 2010: 29]

Tabulka 7: Malé* a nové strany v roce 2009

Název strany	NV20			EV20		Rozdíl		Hlasy nových stran	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
	06	09									
Křesť.demokr.unie- Čs.str.lid.	7,22	7,64	0,42					386706	180451	-53,30%	
Věci veřejné							2,4				
Volte Pr.Blok- www.cibulka.net	0,38	1	0,62					20382	23612	15,80%	
Sdruž.pro rep.- Republ.str.Čsl Česká							0,31				
str.národ.socialistická	0,02	0,13	0,11					1387	3269	136,60%	
Strana svobodných demokratů							0,06				
Demokratická Strana Zelených							0,62				
Česká strana národně sociální							0,03				
Národní strana	0,17	0,26	0,09					9341	6263	-37%	
SDŽ-Strana důstojného života							0,72				
Humanistická strana	0,01	0,19	0,18					857	4584	434,80%	
Moravané	0,23	0,38	0,15					12552	9086	-27,30%	
Spojení demokraté-Sdruž.nezáv							0,06				
Strana demokracie a svobody							0,04				
Nejen has. a živn. s uč. do E.							0,29				
"STAR.A NEZ.-VAŠE ALTERNATIVA"							2,28				
Balbínova poetická strana	0,12	0,15	0,03					6897	3711	-46,20%	
Strana zelených	6,29	2,06	-4,23					336487	48621	-85,60%	
Koruna Česká (monarch.strana)	0,13	0,18	0,05					7293	4449	-39%	
Evropská demokratická strana							2,88				
SNK Evropští demokraté	2,08	1,66	-0,42					111724	39166		
Liberálové.cz							0,07				
Strana svobodných občanů							1,26				
Libertas							0,94				
Suverenita							4,26				
Lidé a Politika							0,02				
"Strana soukromníků ČR"							0,19				
Zelení							0,15				
Dělnická strana							1,07				
NEZÁVISLÍ	0,61	0,54	-0,07					33030	12824	-61,20%	

Celkem	17,26	14,19	-3,07	17,65	926656	336036	-68,7%
---------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------	---------------	---------------

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Tabulka 8: Malé strany 2006 a 2009

Sloupec1	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06		Ztráta/Zisk
				Hlasy	EV09 Hlasy	
Malé strany	19,36	31,84	12,48	1042346	754279	-27,7%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Jak již bylo uvedeno na začátku této kapitoly, do voleb se přihlásilo několik euroskeptických stran a několik stran, které se otevřeně hlásily k evropské federaci.¹⁸ Třetí hypotéza počítá s tím, že ve volbách do EP si protestní strany, tedy euroskeptické, povedou lépe než v předcházejících volbách národních. Navíc Marsh s Hixem [Marsh-Hix 2007:25] ve své práci tvrdí, že strany, které kladou velký důraz na evropské záležitosti, zvýší svůj podíl hlasů. Důvodem je to, že tyto strany mají relativně velkou kapacitu pro mobilizování voličů, buď pro jejich silné stranické zdroje, nebo protože jim média věnují více prostoru. Všechny tyto strany se účastnily voleb poprvé a není tedy možné zjistit, zda-li zvýšily svůj podíl hlasů ve volbách do EP. V těchto volbách získala průměrně nepříliš evropsky vyprofilovaná malá strana 0,86 % hlasů. Tabulky č. 9 a 10 nám ukazují průměrný zisk hlasů stran, které se vůči EU nějakým směrem vyhranily více. Můžeme tedy konstatovat, že více evropsky vyprofilované strany získaly v průměru více hlasů než nevyprofilované strany. Euroskeptické strany si vedly 0,61 % lépe, než strany eurofederalistické.

Tabulka 9: Euroskeptické strany ve volbách do EP 2009

Euroskeptické	EP 2009
Strana svobodných občanů	1,26
Libertas	0,94
Suverenita	4,26
Průměr	2,15

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

¹⁸ Euroskeptické strany: Strana svobodných demokratů, Libertas a Suverenita
Eurofederalistické strany: Evropská demokratická strana, Evropští demokraté, Liberálové.cz

Tabulka 10: Eurofederalistické strany ve volbách do EP 2009

Eurofederalistické	EP 2009
Evropská demokratická strana	2,88
SNK-Evropští demokraté	1,66
Liberálové.cz	0,07
Průměr	1,54

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.volby.cz/>

Ve čtvrté hypotéze analyzujeme volební kampaň před volbami do EP-ODS v těchto volbách představila svůj předvolební program s názvem „Volební program ODS – EU volby 09“. Oproti přechodnému volebnímu programu je tento dokument téměř čtyřnásobně větší. Nově zde přibyla prohlášení lídra strany Mirka Topolánka a lídra kandidátky Jana Zahradila. Program se z velké části věnuje evropským tématům a jednotlivým evropským politikám. Dále obsahuje například slib, vytvořit novou politickou frakci v EP. [ODS 2009: 30] Oproti předchozímu programu tento volební program se více věnuje národním politickým tématům. Program se zmiňuje o hospodářské krizi a jejím řešení, reformě veřejných financí, kritice ČSSD, reformě sociálního, důchodového systému, snižování daní a zjednodušení podnikatelského prostředí. [ODS 2009]

ČSSD vydala volební program s názvem „Jistota pro lidi, naděje pro Evropu“. Zvláštností tohoto programu je, že byl vytvořen pro celý rok 2009 a proto také obsahuje více částí. Jednu část představuje již zmíněný program pro volby do EP, další částí dokumentu je text zaměřený na boj s hospodářskou krizí „Program ČSSD proti krizi“, poslední částí je manifest Strany evropských socialistů (jíž je ČSSD členem) a tvoří největší část dokumentu. Při bližším pohledu zjistíme, že národní témata se v tomto volebním dokumentu objevují častěji než-li témata evropská. Program se soustředí na dopady hospodářské krize a její řešení, vymezení pravice a levice, kritika vládních reforem a zvyšování kvality života. [ČSSD 2009]

KDU-ČSL představila svůj předvolební program s názvem „Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009 – 2014“, který se již na první pohled odlišoval od svého předchůdce v lepším grafickém zpracování. Tento volební program je dvojnásobný co do velikosti a obsahuje šest částí, které se opět věnují jak evropským tak národním tématům. Opět byly dominantním prvkem evropská témata. Nicméně

objem národních témat stoupl oproti předcházejícímu programu. Mezi národní témata spadala hospodářská krize a její řešení, snižování schodku veřejného rozpočtu, reforma penzijního systému atd. [KDU-ČSL 2009]

KSČM připravila pro evropské volby v roce 2009 předvolební program s názvem „Otevřený volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu“. Tento dokument, stejně jako jeho předchůdce, byl v podobě holého textu bez grafických úprav, navíc se jednalo o nejkratší předvolební program vůbec. Program byl rozčleněn do šesti kapitol, které byly široce definované. Tento dokument obsahoval národní a evropská témata v přibližně stejném rozsahu. Z národních témat lze jmenovat kritiku vlád ČSSD a ODS, kritika účasti ČR na zahraničních vojenských misích, ekonomickou krizi a její řešení. [KSČM 2009]

Další část se věnuje jednotlivým kandidátům. U strany ODS obsadil první pozici na kandidátce Jan Zahradil, který obhajoval pozici europoslance. Druhou pozici obsadil Evžen Tošenovský, který byl zvolen krajským hejtmanem. Po krajských volbách v roce 2004 byl ve funkci potvrzen, ale v roce 2008 byla jím vedená krajská kandidátka ODS (24,9 % hlasů) poražena ČSSD (42,63 % hlasů). Mandátu krajského zastupitele se vzdal po svém zvolení do Evropského parlamentu. Třetí pozici Oldřich Vlasák, který obhajoval pozici europoslance.

KDU-ČSL postavila na první tři místa Zuzanu Roithovou, Jana Březinu a Ondřeje Benešíka. První dva jmenovaní obhajovaly mandát europoslance. Ondřej Benešík se v roce 2004 stal krajským zastupitelem Zlínského kraje a tento post v roce 2008 obhájil. ČSSD nominovala na prvním místě Jiřího Havla, který nezastával žádnou vysokou funkci. Působil jako mluvčím stínové vlády ČSSD pro ekonomiku. Druhou a třetí pozici obsadili Libor Rouček a Richard Falbr, kteří obhajovali mandát europoslance. KSČM postavila do čela na první tři místa opět Miloslava Ransdorfa a Vladimíra Remka a Jiřího Maštálka. Všichni obhajovali mandát europoslance.

Volby do EP sloužili jako měkká fáze kampaně do poslanecké sněmovny, které se měla konat za 4 měsíce, i to je důvod, proč témata předvolební kampaně spíše odrážela národní otázky a problémy. [Klíma-Outlý 2010: 34] Jednalo se především o téma ekonomika, které bylo obzvláště silné, neboť právě probíhala ekonomická krize. U krajských voleb v roce 2008 vyhrála velmi přesvědčivě ČSSD a to ve všech krajích. Pomohla jim v tom předvolební kampaň zaměřená proti vládě. Symbolem se stala

kampaň okolo regulačního poplatku u lékaře. O možnost kritizovat vládu se ČSSD částečně připravila, když vládu sesadila během českého předsednictví EU a tím i snížila mobilizační potenciál. Navíc mnoho voličů bylo nespokojeno s krokem vyslovit nedůvěru vládě uprostřed českého předsednictví.¹⁹ [Klíma-Outlý 2010: 85] [CVVM 2009]

V páté hypotéze se snažíme porovnat jednotlivé výstupy z voleb do EP v roce 2004 a 2009. Nejprve se zaměříme na výsledky vládních stran. U voleb do EP v roce 2004 ztratily vládní strany dohromady 24,43 %, kdežto v roce 2009 jen 7,2 %, což je rozdíl 17,23 %. Oboje volby se ale od sebe velmi liší. U prvních voleb byly vládní strany v přesně v polovině svého volebního období, tudíž se dalo očekávat, že propad podpory bude větší. Výsledek největší vládní strany byl však až překvapivě velmi nízký. Což lze vysvětlit několika příklady. Vláda i její premiér byly v čase voleb velmi neoblíbeny, kvůli rostoucí nezaměstnanosti, sociálním problémům, rozepřemi mezi koaličními partnery i v samotné ČSSD. Navíc lidé, kteří byly spokojeni s výkonem vlády, se voleb účastní v menší míře. [Linek 2004: 34] Rozhořčení populace z politické situace bylo v českém prostředí hlavním důvodem neúčasti v evropských volbách. Voliči se rozhodli zůstat doma, jelikož nevěřili, že by jejich účast v evropských volbách nějakým způsobem ovlivnila národní scénu. Toto dění mělo negativní dopad na podporu ČSSD, která ztratila až 77 % svých voličů, kteří se voleb vůbec neúčastnili. [Linek-Lyons 2007: 257] Většina nevoličů se v českém prostředí stranicky identifikovala právě s ČSSD, díky čemuž utrpěla hlavní vládní strana tak drtivý propad voličské podpory. Toho využila opozice a svoji kampaň stavěla jako referendum o vládě. Kampaň se také částečně zaměřila na přístupové podmínky. ČSSD byla v čase voleb strana, které vyjednala přístupové podmínky vstupu do EP a tím ukončila proces přistoupení. Právě přístupové podmínky byly velmi kritizovány opozicí jako špatné.

U voleb do EP v roce 2009 se projevila jedna specifická zvláštnost a to ta, že v čase voleb byla nestraničká vláda. A proto je z pohledu volebních cyklů těžší určit, kde se vláda nacházela. Za normálních okolností by chyběl vládě jeden rok do parlamentních voleb, nicméně se parlamentní strany dohodly, že připraví předčasné volby na podzim roku 2009, což bylo posléze ústavním soudem zamítnuto. Nicméně můžeme říci, že

¹⁹ Podle průzkumu CVVM se od vyslovení nedůvěry vládě v březnu 2009 začal snižovat počet lidí, který deklaroval účast ve volbách a naopak rostl počet lidí, který deklaroval neúčast. Nižší účast je pro ČSSD horší, neboť nemá disciplinované voliče.

vláda byla na konci volebního období, což by znamenalo menší propad pro vládní strany. Další záležitost, které znesnadňuje analýzu evropských voleb optikou SOE je právě odvolání vlády uprostřed předsednictví EU a reakce společnosti na tuto akci. Podíváme-li se na preference největší vládní a opoziční strany, tak zjistíme, že vládní ODS dokázala posílit o více jak 2 % od pádu vlády do předvečer konání voleb do EP a naopak hlavní opoziční strany ČSSD oslabila o více jak 4 %. [CVVM 2009] Podobnost obou voleb spočívá v tom, že pokaždé nedokázala třetí a nejmenší vládní strana překročit 5 % volební klauzuli a druhá vládní strana KDU-ČSL si dokázala udržet podporu, díky svým ukázněným voličům.

Jednoznačně můžeme konstatovat, že u obou voleb se potvrdila hypotéza o propadu podpory vládních stran. V důsledku existence úřednické vlády v době konání voleb do EP v roce 2009 nemůžeme jednoznačně konstatovat, zda-li v České republice je výše propadu podpory vládních stran umocněna volebním cyklem.

Druhá hypotéza odkazuje na zisk opozičních stran u voleb do EP. Podíváme-li se na výsledky u jednotlivých let, zjistíme, že v roce 2004 opozice získala o 7,32 % větší podporu, kdežto v roce 2009 ztratila 8,57 %. Můžeme tedy říci, že nedošlo k posílení efektu teorie SOE, neboť v roce 2009 opozice výrazně ztratila podporu. Jistá ztráta podpory největší opoziční strany by se dala očekávat, jelikož se jedná o velkou stranu, která by podle teorie SOE měla ztrácet u voleb do EP. Nicméně ztráta 10 % je opravdu značná. Pokud bychom o této ztrátě odečetly oněch 5 %, které pravděpodobně ČSSD ztratila v důsledku svržení vlády, dostali bychom se na ztrátu kolem 5 %, což by bylo přiměřené. Druhá ČSSD si jednoznačně polepšila oproti volbám 2004, nicméně vzhledem k dané situaci nelze považovat její výsledek za úspěch. ČSSD vyhrála regionální a senátní volby a předpokládalo se, že její krok ke svržení vlády zapůsobí na voliče a zajistí jí vítězství i v evropských volbách, což by potvrdilo její možné směřování k úspěchu v následujících parlamentních volbách. Právě zisk ČSSD v těchto volbách naznačuje jakési malé zesílení efektů teorie SOE. ČSSD byla schopna, za stejné volební účasti, získat o 325 tisíc hlasů více, než v předešlých volbách.

Malé a nové strany by si měl vést lépe u voleb do EP. V roce 2004 malé strany, které se účastnily jak národních tak evropských voleb, si pohoršily o 2,21 % a získaly 18,30 %. Nové strany získaly 22,46 %. Celkově dokázaly malé strany získat 40,76 % hlasů, což je o 28,34 % lepší výsledek, než zisk malých stran v národních volbách. Je

nutné podotknout, že zvýšení podpory o 28,34 % je částečně ovlivněno faktem, že tři malé strany kandidovaly jako koalice u národních voleb v roce 2002 a získaly 14 % hlasů, takže je nebylo možné zahrnout do kategorie malé strany, kdežto u voleb do EP kandidovaly KDU-ČSL a US samostatně a jejich výsledky odpovídali kategorii malých stran. U voleb v roce 2009 získaly strany, které se účastnily jak národních tak evropských voleb 14,81 %, což je o 3,07 % horší výsledek oproti předcházejícím národním volbám. Malé strany dokázaly ve volbách do EP zvýšit svoji podporu o 12,48 % oproti předcházejícím volbám národním. Můžeme tedy konstatovat, že u obou voleb se potvrdila hypotéza, že malé strany si vedou lépe ve volbách do EP, než u předcházejících voleb národních. Je však nutné dodat, že ono zvýšení podpory mají na svědomí nové strany, jelikož malé strany, které se účastní obou typů voleb, v průměru ztrácí u voleb do EP 0,22 % respektive 0,28 %.

Došlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu? Nové strany získaly v roce 2009 17,65 %, což je o 4,81 % méně, než u předchozích voleb do EP v roce 2004. Malé strany účastníci se jak voleb do EP tak do PS PČR oslabily o 5,11 % u voleb do EP v roce 2009 oproti roku 2004. Celkově si malé strany pohoršily o 8,92 % ve volbách do EP v roce 2009. Můžeme tedy konstatovat, že nedošlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu, neboť malé ani nové strany nezískaly větší podporu u druhých voleb do EP. Zajímavé je ale srovnání s předchozími národními volbami, kdy malé strany dokázaly získat větší podporu v roce 2006 než v roce 2002 a to o 2,44 %. I přesto, že si malé strany vedli u národních voleb lépe než u předchozích, nedokázaly své výsledky u druhých voleb do EP zopakovat. Mezi hlavní důvody tohoto vývoje patří ekonomická situace, kdy ve světě panovala finanční a ekonomická krize, která zastínila, i u voleb do EP, jiná témata a profilace stran. Právě z této příčiny se nepodařilo uspět straně SNK-ED a zopakovat tak svůj úspěch z předešlých voleb. Další malá strana Nezávislí, která dokázala u voleb v roce 2004 získat mandáty a tento úspěch nedokázala zopakovat, měla jinou příčinu svého úpadku. V této straně došlo na vnitřní spory, které vyústily odchodem dvou hlavních lídrů. Oba aktéři si poté založili své vlastní strany. Vznikly tak Suverenita Jany Bobošíkové a Libertas.cz Vladimíra Železného.

U prvních voleb v roce 2004 jsme nemohli pozorovat strany, které by se vymezovaly proti EU. Panovala zde všeobecná shoda o pozitivu vstupu do EU. To však neplatí v roce 2009, kdy kandidovaly tři euroskeptické strany, které se negativně

vymezovaly vůči EU. NA druhé straně můžeme identifikovat tři malé strany, které vystupovaly velmi pro evropsky a prosazovaly myšlenku federálního uspořádání. Obě tyto strany se tedy velmi výrazně vymezily vůči EU a udělaly z evropského projektu střed své kampaně. Podle teorie by si tedy tyto strany, jakožto představitelé radikálních křídel názorového spektra vůči EU, měly vést lépe, než nevyprofilované malé strany. Výsledky tomu odpovídají Euroskeptické strany získaly v průměru 2,15 % a eurofederalistické strany získaly 1,54 %, což je mnohem více než průměr nevyprofilovaných malých stran, který činil 0,86 %. Můžeme tedy říci, že se i v tomto bodě potvrdila daná hypotéza.

Čtvrtá hypotéza předpokládá, že volební kampaň před volbami do EP bude postavená hlavně na tématech národní politiky a nikoliv na evropských tématech. Pokud se podíváme na předvolební programy pro volby v roce 2004, zjistíme, že všechny strany, které získaly mandát, svůj program zaměřily z velké části na evropskou tematiku a záležitosti EU. Je možné, že strany v důsledku prvních voleb do EP pojaly své programy spíše jako informativní podklad. Nemůžeme v tomto bodě potvrdit danou hypotézu. To stejné platí i u předvolebních programů ve volbách v roce 2009. V těchto volbách u dvou stran (ČSSD a KSČM) můžeme říci, že ve svém programu spíše zdůrazňovaly témata národní. Srovnáme-li tedy předvolební programy napříč dvěma volbami, dojdeme k závěru, že dochází k posilování efektu teorie SOE, v tomto případě větší důraz na témata prvního řádu, neboť všechny strany, které získaly mandát, zvýšily svůj důraz na národní témata v předvolebních programech ve volbách do EP v roce 2009.

Výběr kandidáta na kandidátní listinu je jistě velmi důležitá záležitost. Čtvrtá hypotéza předpokládá, že kandidující strany do voleb do EP nominují kandidáty druhého řádu, tedy senátory, starosty, hejtmany nebo známe osobnosti bez politické příslušnosti. U voleb do EP v roce 2004 strany nominovaly šest kandidátů prvního a šest kandidátů druhého řádu. Nejvíce kandidátů druhého řádu měla KDU-ČSL. U voleb v roce 2009 většina kandidátů obhajovala pozici europoslance, pouze tři kandidáti byly nominováni poprvé a všichni to byly politici druhého řádu. Zda došlo u této otázky k posílení efektu teorie SOE lze však jen stěží říci, jelikož většina kandidátů obhajovala pozici europoslance. Nicméně fakt, že všichni noví kandidáti jsou politici druhého řádu, dává náznak, že efekt teorie SOE byl posílen

Průběh kampaně dokresluje konečný obrázek čtvrté hypotézy. Ve volbách v roce 2004 můžeme jasně identifikovat národní témata, která dominovala této kampani. Nejvýraznější byla snaha volby pojmout jako referendum o vládě, které byla v čase voleb velmi neoblíbená. Této snaze podléhaly vyjádření jednotlivých politiků nebo podoby billboardů. Nicméně v prvních volbách do EP byla zřetelná i témata evropská, kdy nejvýraznějším bylo přístupové podmínky vyjednané vládou. Tyto podmínky byly kritizovány veškerou opozicí. Kampaně před volbami v roce 2009 byla velmi výrazně zaměřena na národní témata a to především na probíhající finanční a ekonomickou krizi. To se projevilo nejen u prohlášení jednotlivých politiků, ale také například v jednotlivých programech. Situace navíc byla poněkud složitější, neboť vládu netvořila koalice stran, ale nestranická vláda Jana Fišera. Což opozici znesnadnilo kritizovat předchozí vládu za její politické kroky. Můžeme říci, že průběh kampaně u obou voleb byl postaven na národních tématech, přičemž národní témata, v důsledku finanční krize, hrála větší úlohu v kampani pro volby v roce 2009. Došlo tedy k posílení efektů teorie voleb druhého řádu.

4.2 Slovensko

4.2.1 Parlamentní volby 2002

Volby do Národní rady Slovenské republiky (NR SR) se konaly 21. září 2002. Volby se konaly za situace, kdy jak největší vládní strana, tak největší opoziční strana doznaly určitých změn oproti předchozím volbám. Vládní koalici v roce 1998 tvořily čtyři strany: Slovenská demokratická koalice (SDK), Strana demokratické levice (SDL), Strana maďarské koalice (SMK), Strana pro občanské porozumění (SOP). SDK byla koalici stran: Křesťanské demokratické hnutí (KDH), Demokratická unie (DU), Demokratická strana (DS), Sociální demokratická strana Slovenska (SDSS), Strana zelených na Slovensku (SZS). Tyto strany měly 60 % mandátů a tady i ústavní většinu, čehož využily a prosadily přímou volbu prezidenta a další změny potřebné k přijetí do EU a NATO. Tato netradiční koalice vznikla proti minulé vládě Vladimíra Mečiara, která se vyznačovala nedemokratickými prvky. [Henderson 2002: 2] Po volbách chtěl premiér Mikuláš Dzurinda vytvořit úspěšného pokračovatele SDK, ale narazil na opozici u ostatních stran i ve vlastní straně, a tak nakonec vytvořil novou stranu SDKU-slovenská křesťanská a demokratická unie, které se skládala z části členů KDH, DU a DS. Největší opoziční strana HZDS se v průběhu volebního období 1998-2002 snažila vytvořit svůj nový profil, prohlásila o sobě, že je stranou středu a deklarovala, že je „lidová strana“. I přesto, že do voleb v roce 2002 vstupovala jako nejsilnější strana, byla stále bez koaličního potenciálu. [Henderson 2002: 3] HZDS svůj profil příliš nezměnila, což dokazuje rozhodnutí Vladimíra Mečiara, kdy 14 dní před volbami změnil kandidátku, takže mnoho předních postav se na kandidátku nedostalo. To vedlo k vystoupení mnoha lidí z HZDS a vytvoření nové strany HZD pod vedením Ivana Gašparoviče.

Vítězem voleb 2002 se stala HZDS, která získala 19,50 %, což bylo pro stranu historické minimum. Vládu sestavily strany SDKÚ, SMK, KDH a Aliance nového občana (ANO). Opakovala se tedy situace z roku 1998, kdy vítězem voleb se stala HZDS, ale vládu sestavily menší strany. [Rovná 2005: 219] Za dalšího poraženého se dá považovat Robert Fico a jeho nová strana SMER, které volební průzkumy předpovídaly vítězství. Sám Robert Fico se na plakátech dal zobrazovat jako budoucí premiér. Nakonec však jeho strana skončila až třetí. Nespokojené voliče dokázala přilákat Komunistická strana Slovenska (KSS), které se tak poprvé dostala do

parlamentu. Naopak další extrémní strany Slovenská národná strana (SNS) a Prává Slovenská národná strana (PSNS) se do parlamentu nedostaly.

4.2.2 Evropské volby 2004

Volby do EP se konaly v neděli 13. června 2004 a kandidovalo 17 uskupení. Vládní preference se neustále snižovaly a polovině funkčního období (květen 2004) kabinetu Mikuláše Dzurindy dosáhly na minimum. Podpora SDKÚ činila 5,8 %, SMK 11,9 %, KDH 8,9 % a ANO 6 %. Naopak opozičním stranám se dařilo si podporu udržet. HZDS dosahovala 19 % a SMER 22,8 %. Pokles podpory vládní koalice lze připsat na vrub reformám sociální politiky, redukci sociálních dávek, zavedením poplatků ve zdravotnictví. [Pastirčíková 2007: 139]

Podle předvolebních průzkumů [Focus-research 2004] by se do EP dostaly tři vládní strany a to KDH, SMK, SDKÚ a dvě opoziční strany SMER a LS-HZDS. Vítězem by se stal SMER s 17,6 %, druhý LS-HZDS s 15,6 % třetí SMK s 13,6 %, SDKÚ 9,2 % a KDH 7,8 %. Výsledek voleb byl však jiný, než ukazovaly předvolební průzkumy. Vítězem se stala vládní strana SDKÚ s 17,09 %, druhá skončila LS-HZDS s 17,04 %, třetí SMER s 16,89 %, čtvrtý KDH s 16,19 %, pátý SMK s 13,24 %. Extrémistické strany-komunisté a nacionalisté nepřesáhly hranici 5 %.

Asi nejvýraznější výsledek voleb představuje nejnižší volební účast v dějinách přímých voleb do EP. Volební účast představovala 16,96 %. Takto nízká účast může být vysvětlena několika důvody, prvním je vyčerpání voličů z častého hlasování, protože dva měsíce před volbami do EP se uskutečnily dvě kola prezidentských voleb a neúspěšné referendum o předčasných volbách do národního parlamentu. [Pastirčíková 2007: 145] Další možné vysvětlení nabízí Institut pro veřejné otázky, který se tázal respondentů, kteří se nezúčastnili voleb, na jejich důvody. Nejvíce respondentů uvedlo únavu z voleb a nezájem o politiku EU, následovala nedůvěra v politiku a frustrace a dalším argumentem byly nedostatečné informace o kandidátech. [Pastirčíková 2007: 145] Podobné závěry předkládá i dotazníkové šetření EES 2004, kde respondenti byly dotazováni na důvody své neúčasti ve volbách do EP 2004. 40 % respondentů odpovědělo, že politikům nedůvěřují, jsou unaveni z voleb a zneklidnění vnitrostátní politikou, jen 12 % udávalo důvody, které se vztahovaly konkrétně k evropské politice

či institucím, 15 % nebylo dostatečně obeznámeno s kandidáty či volebními programy stran. [Gyarfášová 2007: 283] Navíc vztah Slováků k EU byl lhostejný a v jistém smyslu povrchní. Znamky tohoto chování můžeme hledat již v referendu o přístupu, kdy se dostavilo pouze 52 %, což je druhá nejnižší účast. [Gyarfášová 2007: 282]

Vládní koalici tvořili strany SDKÚ, SMK, KDH a ANO. Jelikož se volby konaly 21 měsíců po volbách do národního parlamentu, tedy v polovině volebního období, a jelikož se jednalo o volby do EP, dalo se očekávat, že vládní strany ztratí podporu. Podíváme-li se na tabulku č. 11, zjistíme, že výsledek tomuto předpokladu neodpovídá. Vládní strany získaly 42,51 % a většina dosáhla dokonce lepších výsledků než v předcházejících volbách. Jedná se zejména o KDH, jejíž propad hlasů byl pouze 52%. Tato strana je známá tím, že má silné voličské jádro, které pravidelně chodí k volbám, což se projeví zvláště při nízké účasti. SDKÚ vyhrálo pravděpodobně díky svému lídrovi kandidátky Peteru Šťastnému, který jako známý hokejista dokázal přilákat nerozhodnuté voliče a získal 62 % preferenčních hlasů. [Gyarfášová 2007: 282]

Tabulka 11: Vládní strany v roce 2004

Název Strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
SDKÚ	15,09	17,09	2	433953	119954	-72,40%
SMK	11,16	13,24	2,08	321069	92927	-71,10%
KDH	8,25	16,19	7,94	237202	113655	-52,10%
ANO	8,01	4,65	-3,36	230309	32653	-85,90%
Celkem	42,51	51,17	8,66	1222533	359189	-70,70%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://portal.statistics.sk/>

Opoziční strany byly v tomto období HZDS, SMER a KSS. Tabulka č. 12 nám ukazuje, opoziční strany v konečném součtu ztratily podporu 0,81 %. Pouze strana SMER dokázala posílit svoji pozici. V těchto volbách nečekaně posílily vládní strany a opoziční oslabily.

Tabulka 12: Opoziční strany v roce 2004

Název strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
SMER	13,46	16,89	3,43	387100	118535	-69,40%
HZDS	19,5	17,04	-2,46	560691	119582	-78,70%
KSS	6,32	4,54	-1,78	181872	31908	-82,50%
Celkem	39,28	38,47	-0,81	1129663	270025	-76,10%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://portal.statistics.sk/>

Do evropských voleb kandidovalo 17 subjektů a z toho můžeme identifikovat 13 malých stran a z těchto 13 malých stran je 8 stran nových. Jak můžeme vidět z tabulky č. 13 malé strany, které se účastnily obou voleb, ztratily 1,48 % a v průměru 67,72 % hlasů. Nové strany získaly 7,26 %. Tabulka č. 14 ukazuje, jak si vedly všechny malé strany ve volbách do národního parlamentu a ve volbách do EP. Malé strany si celkově pohoršily o 5 % oproti předchozím národním volbám a ztratily 78,70 % hlasů.

Tabulka 13: Malé* a nové strany v roce 2004

Název strany	NV2002	EV2004	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
Aliancia nového občana	8,01	4,65	-3,36		230309	32653	-85,90%
Maďarská federalistická strana				0,22		1598	
Živnostenská strana Slovenskej republiky				0,35		2464	
Demokratická únia Slovenska				0,19		1354	
Komunistická strana Slovenska	6,32	4,54	-1,78		181872	31908	-82,50%
Slobodné fórum				3,25		22804	
Koalícia Slovenská národná strana, Pravá Slovenská národná strana	6,97	2,01	-4,96		200717	14150	-93%
Slovenská ľudová strana				0,17		1241	
AKTÍVNE ŽENY - OS Slovenska				0,7		4940	
Kresťanskodemokratické hnutie	8,25	16,19	7,94		237202	113655	-52,10%
Koalícia Hnutie za demokraciu, Ľudová únia				1,69		11914	
Občianska konzervatívna strana	0,32	1	0,68		9422	7060	-25,10%
Rómske kresťanské demokratické hnutie v Slovenskej republike				0,69		4856	
Celkem	29,87	28,39	-1,48	7,26	859522	250597	-67,72%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Tabulka 14: Malé strany 2002 a 2004

Sloupec1	NV2002	EV2004	Rozdíl	NV02 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
Malé strany	40,67	35,65	-5,02	1172268	250597	-78,70%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Volební heslo vládní strany SDKÚ stavělo na hlavní zbrani této strany pro volby do EP. Lídrem byl nezávislý kandidát, slavný hokejista, Petr Šťastný, který měl přilákat nerozhodnuté voliče. Volební heslo proto znělo: „Budu šťastný, když prosadíme silné Slovensko.“ Volební program kladl důraz na regionální politiku a podporu regionů, snahu dostat se do Schengenského prostoru do roku 2006, využívání místních zdrojů energie a zvýšení získávání finančních zdrojů z rozvojových programů. Program se nevyjadřuje ke konkrétním aspektům reformy EU ani k podobě Evropské ústavy. [Marušiak 2004a]

Heslo kampaně KDH bylo „Nejlepší volba pro Slovensko“ a v programu považovalo za nezbytné zachování suverenity národních států v těch oblastech, které tvoří jeho samostatný charakter. Jednalo se podle nich o vzdělání, kulturu, etiku, daňovou, bezpečnostní a zahraniční politiku. Mezi důležité cíle strany patřila podpora tradiční rodiny, ochrana života již od početí, zákaz legalizace eutanazie. [Marušiak 2004b]

SMK vydala před volbami vyhlášení „Spolu v Evropě“ ve kterém vítala opětovné sjednocení Evropy, díky čemu se otevírá cesta k opětovnému oživení přirozených regionů. Ve své volební deklaraci podporovala zachování kulturní a jazykové rozmanitosti Evropy, zachování identity menšin národních společenství žijících na území Evropy, vyrovnání rozdílů mezi jednotlivými regiony. Právě poselství SMK „Spolu v Evropě“ vyprovokovalo odpověď u nacionalistů (Slovenská národní strana), kteří považovali projev za maďarský šovinismus a obávali se regionalizace EU, což by podle nich vedlo k sjednocení maďarského národa na území Slovenska. Také poslanci SMERu a LS-HZDS reagovaly na projev SMK s tím, že možní zvolení poslanci za SMK nebudou zastupovat SR v EP ale Maďarsko. [Pastirčíková 2007: 143]

Mezi priority LS-HZDS patřily reprezentace zájmů SR, podpora rodiny, vytváření optimálního podnikatelského prostředí, zlepšování ekonomické úrovně a životního prostředí. Volebním heslem bylo „Pojďte volit Slovensko. [Pastirčíková 2007: 153]

Strana SMER ve svých prioritách důsledně obhajovala zájmy Slovenska, hlavně v otázkách životní úrovně, ekonomického růstu, hospodářské soutěže a podnikání, hodnot sociální spravedlnosti, solidarity a rovnosti šancí. Strana se nevyjadřovala k otázkám institucionálního uspořádání EU, ani k jejímu rozšiřování. Heslem bylo

„Není jedno, kdo bude zastupovat Slovensko v EP“, která odkazovala na volební heslo z parlamentních voleb 2002. [Marušiak 2004c]

Strana ANO vystupovala za zásady voleného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu. Státy by si měli nechat kompetence v oblasti daňové a sociální politiky. Dalšími prioritami jsou rovnoprávnost všech občanů EU, ochrana životního prostředí a ochrana svobodného trhu. Politické priority jsou formulovány vágně a deklarativně a v publikovaných materiálech chybí zmínky o budoucnosti EU. [Marušiak 2004d]

Mezi základní atributy volebního programu KSS patřila ochrana životního prostředí, zavádění alternativních zdrojů energie, soběstačná a demokratická společnost národů Evropy, ochrana národních zájmů proti bruselské byrokracii, rozšíření EU o sociální unii, aby nedocházelo k prohlubování ekonomické a sociální nerovnosti. [Marušiak 2004e]

První tři kandidáti na kandidátce SDKÚ byly Peter Štastný, Mila Gaľa a Zita Pleštinská. Peter Štastný byl nestraníkem a známý hokejista. Milan Gaľa byl poslanec NR SR a místopředseda výboru pro zdravotnictví. [Wikipedia.org: Milan Gaľa] Zita Pleštinská byla starostka obce Chmeľnica a členka okresního úřadu v Starej Ľubovni, kde pracovala jako vedoucí odboru regionálního rozvoje. [Wikipedia.org: Zita Pleštinská]

Za stranu KDĽ kandidovala Anna Záborská, Miroslav Mikolášik a Jan Hudacký. Anna Záborská byla poslankyní NR SR a předsedkyní krajské rady KDĽ v Trenčíně. [Wikipedia.org: Anna Záborská] Miroslav Mikolášik působil jako velvyslanec v Kanadě v období 1999-2002. [Miroslav Mikolášik] Jan Hudacký byl členem Evropské asociace regionálních rozvojových agentur. [Evropský parlament: Ján Hudecky]

Za SMK kandidovali Edit Bauer, József Berényi a Árpád Duka-Zólyomi. Edit Bauer byla poslankyní NR SR a působila ve výboru pro zaměstnanost a sociální věci. [Edit Bauer] József Berényi působil jako ředitel Odboru regionálního rozvoje na Úřadu vlády SR a člen předsednictva SMK. [Wikipedia.org: Jozsef Berényi] Árpád Duka-Zólyomi působil jako poslanec NR SR ve výboru pro evropskou integraci a byl členem zahraničního výboru. [Árpád Duka-Zolyomi]

Stran LS-HZDS nominovala Sergeje Kozlíka, Petera Baca a Irenu Belohorskou. Sergej Kozlík pôsobil ako poslanec Národnej rady SR, člen Výboru NR pre rozpočet, financie a menu a ďalej ako Podpredseda HZDS pre ekonomiku. [Evropský parlament: Sergej Kozlík] Peter Baco bol volebným šéfom LS-HZDS v rokoch 1999-2002, v rovnakom období bol i poslanec NR SR. Ďalej pôsobil ako poradca a agrárnej oblasti v období 2002-2004. [Peter Baco] Irena Belohorská bola poslankyni NR SR a členka výboru pro ľudská práva. [Wikipedia.org: Irena Belohorská]

Za stranu SMER kandidovali Monika Beňová, Miloš Koterec a Vladimír Maňka. Monika Beňová pôsobila od roku 2002 ako poslankyni NR SR a predsedala výboru pro evropskou integraci. [Monika Beňová] Miloš Koterec pôsobil ako člen Mise SR pri NATO. [Osobnosti.sk: Miloš Koterec] Vladimír Maňka bol poslancem NR SR v období 1998-2002 a primátorem mesta Zvolen v období 1999-2005. [Wikipedia.org: Vladimír Maňka]

Za stranu ANO kandidovali Jozef Heriban, Eva Černá a Katarína Glončáková-Golev. Jozef Heriban bol poslancem NR SR od roku 2002. Pôvodne však lídrom strany mal byť Jozef Banáš, ktorý odstúpil v dôsledku útoků médií na jeho údajnou spolupráci se Státni bezpečností. [Marušiak 2004d] Eva Černá bola redaktorka televize Markíza a poslankyni NR SR. Katarína Glončáková-Golev bola místopředsedkyni strany pro zahraniční záležitosti. [TEAM 31]

KSS nominovala Karola Fajnora, Jána Husára a Karola Ondriaška. Karol Fajnor bol zvolen poslancem v roce 2002 a pôsobil ve výboru pro finance a rozpočet. [Wikipedia.org: Karol Fajnor] Ján Husár nebol členem NR SR a jeho povolání bylo elektrotechnik. [Infovolby.sk] Karol Ondriaš bol poslancem zvoleným do NR SR v roce 2002. [Infovolby.sk]

Kampaň byla poněkud zvláštní, neboť stále platil zákon přijatý za Mečiara. Televizní kampaň mohla být jen ve státni televizi a jen v podobě kulatých stolů, kde lídři velkých stran byly převýšeni počtem lídrů stran malých, dohromady 26 stran. Navíc lídr nesměl debatovat o svém volebním programu. Takže jediným efektivním prostředkem k vedení kampaně zůstaly volební mítinky. [Henderson 2002: 4] Volební kampaň byla nudná, koncentrovaná hlavně okolo jednotlivých kandidátů. Média obviňovala politiky, že nepřišli s žádnou evropskou agendou před volbami a jen opakovali prázdné fráze. Premiér obviňoval média, že se jen soustředila na plat

poslance namísto vysvětlení, proč je dobré volit a čím je významný EP. [Rovná 2005: 221]

Podle agentury MEMO 98, která monitorovala celoplošná elektronická média, byla kampaň před volbami do EP“ tématicky plytká, bez smysluplné diskuze a při absenci konfrontačního náboje, z pohledu politických subjektů byla spíše zaměřena na marketing než na volební programy.“ [MEMO 98 2009a] Podle analytiků ale kritika náleží politickým stranám, které, nevěnovaly přiměřené prostředky a nedokázaly najít relevantní obsah. V kampaních se neobjevovala evropská témata. [MEMO 98 2009b] Témata se týkala problémů domácí politiky jako například nezaměstnanosti a ekonomické zaostalosti zejména východních regionů Slovenska. Prezentování volebních programů, tezí či hesel jednotlivých politických stran bylo příliš obecné, neexistovalo mezi nimi mnoho odlišností. Každý subjekt se zavazoval prosazovat zájmy Slovenska v EP a snižovat rozdíly mezi rozvinutějšími a zaostalejšími regiony na území SR. Jediné heslo, které vystihovalo postoj strany k EU, bylo od Občanské konzervativní strany OKS a znělo: ano evropské svobodě, ne evropské byrokracii“. Samostatné volební programy publikovaly jen KDĽ, OKS a SDKÚ. Ostatní strany se omezily na prezentování volebních hesel nebo předvolební deklaráce jako u strany SMK. [Pastirčíková 2007: 143]

4.2.3 Parlamentní volby 2006

Volby do NR SR se konaly 17. června 2006. Volební kampaň probíhala za zcela jiných podmínek než doposud. Byl pozměněn volební zákon o vedení kampaní, který přinesl několik změn. Zprvė restriktivní opatření pro vstup do televize a rádií bylo odstraněno. V předešlé verzi zákona byla volební kampaň omezena na nudné bloky politického vysílání, kde pro každou politickou stranu byl vyhrazen stejný prostor. Televizní debaty musely obsahovat i irelevantní subjekty a v jiných typech debat mohli opravdoví političtí lídři mluvit o všem, jen ne o svém politickém prohlášení. [Henderson 2002: 5] V roce 2006 všechny televizní stanice byly plné předvolebních debat, kde mohli vystupovat třeba jen hlavní kandidáti a dohadovat se o svých programech. Dále bylo umožněno Slovákům žijícím v zahraničí hlasovat pomocí pošty. Další změnou bylo, že strany nebyly poprvé omezeny limity na vedení své kampaně.

Zrušeno bylo také moratorium, které zakazovalo vést kampaň 48 hodin před volbami a zakazovalo zveřejňovat voličské preference 14 dní před volbami. [Henderson 2002: 5]

I přes pozitivní změnu volebního zákona byla volební účast nižší než v předešlých letech. Volby měly nižší účast, jelikož se poprvé v historii nerozhodovalo o demokracii, o budoucnosti Československa, o členství v EU nebo v NATO. Volby se poprvé věnovaly hlavně ekonomice.

Ani tentokrát se voleb neúčastnily strany v nezměněné podobě. Od SDKÚ se odtrhla skupina poslanců v čele se Zuzanou Martinákovou a vznikla nová strana Slobodné forum, které se prezentovalo jako strana střední střídy. SNS se rozdělila před volbami 2002 na dvě menší strany: na SNS a PSNS, avšak ani jedna se nedostala do parlamentu. Proto se tyto dvě odnože opět spojily, aby se v roce 2006 zvýšily svoji šanci uspět. [Butová-Gyarfášová 2006: 129]

Tyto volby, ačkoli se konaly v roce 2006, byly předčasné. Místo září se volby konaly v červnu. Vláda se v roce 2005 rozpadla. Důvodem byl spor mezi SDKÚ a KDH o implementaci Vatikánské smlouvy. Poprvé v moderní slovenské historii vyhrála levicová strana: SMER-SD. Do této doby bylo Slovensko jedinou výjimkou z postkomunistických států, jelikož nemělo levicovou vládu od roku 1990. Jako druhá skončila SDKÚ-DS. Tři pravostředové strany bývalé koalice získaly více než SMER-SD. Jako třetí skončila SNS, které pomohlo spojení jejich dvou menších nástupnických stran. Za jasně poraženého lze považovat LS-HZDS, která poprvé od svého vzniku skončila na jiném než prvním místě.

Vládu sestavil Robert Fico ze stran SMER-SD, SNS a LS-HZDS, které spojovalo odmítání Dzurindových reforem a silná podpora redistribuce. Podoba vládní koalice je zároveň důkaz, že hlavní téma těchto voleb byl spor o kontinuitu reforem. [Szomolányi 2006: 35]

4.2.4 Evropské volby 2009

Volby se konaly 6. června 2009 a účastnilo se jich 17 stran, z toho 6 parlamentních. V první polovině roku 2009 se odehrály dvě události, které ovlivnily volby do EP. Bylo přijato EURO 1.1.2009 a konaly se dvě kola prezidentských voleb v březnu a dubnu. V prezidentské kampani se proti sobě postavili Ivan Gašparovič, kterého podporovala SMER-SD a SNS, a dále Ivetu Radičovou, podporovanou SDKÚ-DS. V druhé kole nakonec zvítězil Gašparovič s 55,5 %.

Zhruba měsíc pře konáním voleb podle průzkumu agentury FOCUS deklarovalo úmysl přijít k volbám 14 % respondentů. 31 % uvedlo, že se pravděpodobně zúčastní. Rozhodně ne řeklo 18 % spíše ne 28 % respondentů. [Focus 2009] Volební účast byla nakonec 19,6 %. K nízké volení účasti přispělo jistě konání prezidentských voleb. Nicméně hlavní příčina leží ve vedení kampaně, která nebyla schopna zmobilizovat voliče [Jurek 2009: 203] stejně jako málo informací o EP, málo informací o volbách a nedůvěra v politické strany a nedůvěra ve změnu. [Rovná 2010: 249]

Podle průzkumů měla vyhrát SMĚR s 34,1 % následovaná stranou SDKÚ-DS s 16,0 %. Vyhrála strana SMER-SD s 32 % a získal téměř o polovinu více hlasů než druhá SDKÚ-DS. Bývalá vládní koalice SDKÚ-DS, SMK a KDH získala šest mandátů, SMER-SD získal mandátů pět a LS-HZDS dva mandáty. Voleb se poprvé účastnila strana SaS, které vznikla jen pár měsíců před konáním voleb a to přesně 28. března 2009, takže volby do EP byly její první. I přesto dokázala získat 4,71 %.

Vládní strany v době konání voleb do EP byly SMER, LS-HZDS a SNS. Volby se konaly tři roky po národních volbách, tedy v závěrečné fázi volebního období, což je lepší pozice pro vládní strany. Tabulka č. 15 ukazuje, jakých výsledků vládní strany dosáhly. Vládní strany ztratily podporu 3,13 %. Tato ztráta jde ale na vrub SNS, která ztratila 6,18 %. Ostatní dvě vládní strany dokázaly zvýšit svoji podporu. SMĚR-SD dokonce o 2,87 %. Strana SMĚR-SD navzdory faktu, že se jedná o velkou levicovou vládní stranu, ztratila nejméně hlasů po KDH.

Tabulka 15: Vládní strany v roce 2009

Název strany	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
SMER	29,14	32,01	2,87	671185	264722	-60,60%
SNS	11,73	5,55	-6,18	270230	45960	-83%
LS-HZDS	8,79	8,97	0,18	202540	74241	-63,40%
Celkem	49,66	46,53	-3,13	1143955	384923	-66,40%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Opozici tvořily strany SDKÚ-DS, KDH a SMK. Tabulka č. 16 představuje výsledky, kterých ve volbách dosáhly. Opozice posílila o 0,84 %. Toto posílení má na svědomí pouze KDH, které dokázala získat navíc 2,56 % a opět prokázala, že má nejstabilnější voličské jádro, jelikož ztratila ze všech stran nejméně hlasů od voleb do národního parlamentu. Ostatní dvě opoziční strany podporu ztratily.

Tabulka 16: Opoziční strany v roce 2009

Název strany	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
SDKÚ-DS	18,35	16,98	-1,37	422815	140426	-66,79%
KDH	8,31	10,87	2,56	191443	89905	-53,04%
SMK	11,68	11,33	-0,35	269111	93750	-65,16%
Celkem	38,34	39,18	0,84	883369	324081	-63,40%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Do evropských voleb v roce 2009 kandidovalo 16 subjektů a z toho můžeme identifikovat 12 malých stran a z těchto 12 malých stran je 5 stran nových. Jak můžeme vidět z tabulky č. 17 malé strany, které se účastnily obou voleb, ztratily 0,25 % a v průměru 45,74 % hlasů. Nové strany získaly 9,49 %. Tabulka č. 18 ukazuje, jak si vedly všechny malé strany ve volbách do národního parlamentu a ve volbách do EP. Malé strany si celkově polepšily o 5 % oproti předchozím národním volbám a ztratily 58 % hlasů.

Tabulka 17: Malé* a nové strany v roce 2009

Název strany	NV20 06	EV20 09	Roz díl	Hlasy nových stran	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/ Zisk
Sloboda a Solidarita				4,71		39016	
Strana zelených				2,11		17482	
Demokratická strana MISIA 21-Hnutie kresťanskej solidarity	0,1	0,42	0,32		2523	3515	39,30%
Agrárna strana vidieka	0,13	0,45	0,32		3160	3721	17,70%
Konzervatívni demokrati Slovenska-Občianska konzervatívna strana				2,1		17409	
Komunistická strana Slovenska	3,88	1,65	2,23		89418	13643	
LIGA, občiansko-liberálna strana				0,28		2373	
Strana demokratickej ľavice	0,12	0,62	0,5		2906	5158	17,40%
Slobodné Fórum	3,47	1,57	-1,9		79963	13063	-83,66%
Ľudová strana - Hnutie za demokratické Slovensko	8,79	8,97	0,18		202540	74241	-63,35%
Kresťanskodemokratické hnutie	8,31	10,87	2,56		191443	89905	-53,04%
Celkem	24,8	24,55	0,25	9,49	571953	281924	-45,74%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Tabulka 18: Malé strany 2006 a 2009

Sloupec1	NV2006	EV2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
Malé strany	28,99	34,04	5,05	669798	281924	-58%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: Zdroj: <http://portal.statistics.sk/>

Všechny parlamentní strany a nadpoloviční většina kandidujících politických subjektů předložila svoje předvolební programy vypracované speciálně k eurovolbám. V prvních volbách do EP v roce 2004, byly takové strany v menšině. [Mesežnikov 2009]

Strana SMER-SD představila program s názvem „Sociální Evropa-odpověď na krizi“. Program je rozdělen do šesti částí. Největší prostor je věnován tématům souvisejících s ekonomickou krizí a tato témat tvoří páteř programu. Podle strany za ekonomickou krizi v Evropě a USA může bezohledná pravicová politika a chybějící sociální rozměr. Další část programu reaguje na současné potíže s dodávkami plynu

z Ruska a obecně na energetickou bezpečnost. Část s názvem „Silnější hlas Slovenska v Evropě“ slibuje, že poslanci budou i nadále obhájci slovenských zájmů v EP s čímž je spojeno mimo jiné maximální využívání dotací ze strukturálních fondů.“ Méně byrokracie-Evropa pro lidi“ je název další části, která popisuje úlohu EP, vyzdvihuje jeho význam a nepostradatelnost coby kontrolora bruselských úředníků, ale zároveň volá po změně EP, který se nedostatečně věnuje potřebám lidí. Strana v této části kritizuje přebujelost byrokracie. V závěru jsou shrnuty priority pro volby do EP, tj. důraz na sociální aspekty politiky a kompetentnost v oblasti obhajoby národních zájmů na půdě EP. [SMER-SD 2009]

Strana SDKÚ-DS představila svůj program s názvem „Za prosperující Slovensko v silné Evropě.“ Ve svém programu strana vystupuje jako ochránce svobodného trhu, ekonomické konkurence a subsidiarity. Je proti regulacím, ekonomickému protekcionismu. Ekonomická krize prostupuje celým programem stejně jako kritika vlády Roberta Fica. Je pro vstup Chorvatska a dalších zemí z jihovýchodní Evropy. Strana je pro výraznější podporu vědy a výzkumu a volá po posilnění jednotného evropského hlasu ve světě. [Mesežnikov 2009]

„Naše budoucnost v Evropě“ je název programu strany SMK. Strana v něm klade důraz na své tradiční téma dodržování lidských práv a konkrétně práv národnostních menšin. Úvodní pasáž programu obsahuje výčet lidských práv, které chce strana akcentovat. Jedním z práv menšin je i právo na užívání vlastního jazyka, což by mělo být respektováno i na celoevropské úrovni s ohledem na zachování kulturní různorodosti. Dále je v programu zdůrazněno větší zaměření se na strukturální politiku a posílení vlivu regionálních a lokálních potřeb v rámci této politiky. Program se též zabývá energetickou bezpečností s odkazem na krizi ze začátku roku 2009. Poslední část programu se věnuje tématu udržitelného rozvoje. Zajímavé je, že slovní spojení Evropský parlament v programu mimo název a úvod objevuje pouze třikrát. [Jurek 2009: 190]

Strana LS-HZDS představila program „Slovensko-stabilní srdce Evropy“. Tento program má 13 částí a je nejrozsáhlejším programem v těchto volbách. V úvodu programu je představení strany a výčet zásluh týkajících se evropské integrace. Strana se nejprve zabývá globálními problémy a jejich spojitostí s EU. Strana se vyjadřuje pro solidaritu mezi státy a snížením ekonomické propasti mezi jednotlivými členskými

zeměmi EU. V programu najdeme zmínku o reformě rozpočtu EU s větším důrazem na strukturální fondy, které by měly sloužit jako hybná páka ekonomického rozvoje. Důraz na solidaritu se slabšími regiony či státy se objevuje v celém programu. [LS-HZDS 2009]

Program KDH nemá specifický název. Strana v něm akcentuje své tradiční téma a to ochranu slovenských zájmů v EU v podobě tradičních hodnot, především rodiny. Proto je strana například pro zvýšení podpory rodin s dětmi. Opět se zde setkáme s tématy ekonomické a energetické krize. Podle KDH je ekonomická krize zapříčena erozí morálky, kdy lidé trh zneužili a deformovali. KDH je pro větší podporu alternativních zdrojů. V programu se dále setkáme s jasným odmítnutím Lisabonské smlouvy, protože nová pravidla dostatečně nerespektují suverenitu členských států. Slovní spojení „Evropský parlament“ se v celém programu vyskytuje pouze pětkrát a z toho čtyřikrát v úvodní pasáži. [KDH 2009]

SNS nepředložila plnohodnotný program pro voleby do EP, ale pouze několik základních programových východisek. Základem je respektování národních identit evropských států. SNS jde především o identitu slovenského národa. Jedním konkrétnějším návrhem je zavedení druhé komory EP-Komory národů. [Jurek 2009: 191]

Program SaS nenesl žádný název. Program kritizuje ostatní politické strany pro jejich nekompetentnost v oblasti problematiky EU. Strana poukazuje na fakt, že ostatní nemají dlouhodobější koncepce a jsou nevýrazní ve vztahu k evropským otázkám. Strana výslovně odmítá Lisabonskou smlouvu. Dále se program zabývá rozšířením EU, společné zemědělské politice, sociální a energetické politice. Dá se říci, že program SaS je jako jediný ze všech ostatních programů plně zaměřen na problematiku EU. [Jurek 2009: 193]

Strana SMER-SD nominovala Borise Zala, Vladimíra Maňka a Moniku Flašíkovou-Beňovou. Boris Zala byl poslanec NR SR a vedl katedru politologie a evropských studií na univerzitě Konstantina Filozofa v Nitře. [Evropský parlament: Boris Zala] Vladimír Maňka a Monika Flašíková-Beňová byli oba europoslanci, kteří obhajovali mandát.

Za SDKÚ-DS kandidovali Eduard Kukan, poslanec NR SR, Petr Šťastný a Michal Gaľa. Eduard Kukan vykonával funkciu ministra zahraničných vecí v období 1998-2006 a v roku 2006 bol zvolen do NR SR. [Evropský parlament: Eduard Kukan] Peter Šťastný a Michal Gaľa obhajovali post europoslance.

SMK nominovala Edit Bauer, Alojze Meszárose a Attilu Lancze. Edit Bauer obhajoval post europoslankyne. Alojz Meszáros bol velvyslancem SR vo Švédsku v rokoch 2006-2007. [Osobnosti.sk: Alojz Meszáros] Attila Lancz asistent poslance v EP. [Topky.sk]

Na kandidátke HDZS-LS vystupovali Sergej Kozlík, Peter Baco a Irena Bělohorská. Všetchni obhajovali post europoslance.

Za KDH kandidovali Martin Fronc, Jan Hudácký a Anna Záborská. Martin Fronc bol zvolen poslancem NR SR v roku 2006 figuroval vo funkcii ministra školství v období 2002-2006. [Wikipedia.org: Martin Fronc] Jan Hudácký a Anna Záborská obhajovaly mandát europoslance.

SNS nominovala Dušana Švantnera, Jaroslava Paška a Vladimíra Čečotu. Dušan Švantner bol zvolen poslancem NR SR v roku 2006. [Osobnosti.sk: Dušan Švantner] Jaroslav Paška sa stal členom NR SR v roku 2006. [Evropský parlament: Jaroslav Paska] Vladimír Čečot sa v roku 2006 stal štátnym tajemníkom Ministerstva vnútra SR. [Osobnosti.sk: Vladimír Čečot]

Za SaS kandidovali Ján Oravec, Emil Burák, Katarína Majdlenová. Ján Oravec kandidoval ako nezávislý a jeho profesia bola ekonom. [Ineko.sk] Emil Burák bol učiteľom v Daňovej škole DRSR v Bánskej Bystrici. [Osobnosti.sk: Emil Burák] Katarína Majdlenová bola profesii právnička.

Kampaň bola poznamenaná prezidentskou kampaní, ktorá sa konala na prelomu března a dubna a preto kampaň do EP začala sa zpožděním a menšii intenzitou. Média ešte do poloviny května řešila prezidentskou voľbu. Navíc na podzim sa měli konat voľby do samosprávných krajů a voľby do EP považovali Slováci za nejměně důležité. [Jurek 2009: 201]

Z výše napsaného proto došlo i ke zpožděním předložení předvolebních programů. Například SNS a SMK ještě do 20. května neměly zveřejněný program. Hlavním

tématem kampaně bylo řešení ekonomické krize a jejích dopadů. Vládní strany hájily podniknuté kroky a opozice tvrdila, že vláda svoji úlohu nezvládá. Opoziční strany pojaly kampaň právě jako kritiku vládních stran. Zejména hlavní opoziční strana SDKÚ-SD se snažila pojmout volby jako referendum o vládě. [Jurek 2009: 201] Strany se v programech většinou věnují evropským otázkám jen ve velice obecné rovině. Témata, jako je Lisabonská smlouva a její ratifikace, s tím související institucionální reforma EU, problematika rozšiřování EU, rozpočet EU a jeho reforma atd. nejsou v programech řešena vůbec, nebo jen ve stručné formě. Výjimkou je pouze volební program strany SAS. Naopak strany SMER-SD, KSS a LS-HZDS pojaly své předvolební programy tak, aby se nosné části textu daly použít i při národních volbách do NR SR. Vcelku vyvážené zastoupení domácích a evropských témat měly ve svých programech SDKÚ-DS, SMK a KDH. [Jurek 2009: 202] Dalším tématem kampaně byla maďarské menšina na Slovensku. SMK pomáhal s volební kampaní Viktor Orbán. Jeho hlavním sloganem byla Evropa národů a hovořil o spojení všech Maďarů na půdě EP. To vyvolalo ostrou reakci ostatních stran. [Jurek 2009: 202]

U páté hypotézy srovnáme oboje volby do EP. Vládní strany si vedly v roce 2004 velmi dobře, navzdory faktu, že se volby konaly uprostřed volebního období. Dokázaly dokonce posílit o 8,66 %, přičemž ztratily 70,70 % hlasů. V roce 2009 vládním stranám poklesla podpora o 3,13 % a celkový počet hlasů se snížil o 66,40 %. Je však nutné zmínit, že LS-HZDS a SMER-SD posílily, kdežto SNS ztratila 6,18 %. Volby se konaly rok před volbami do NR SR, což je doba, kdy by se vládním stranám mělo dařit postupně otočit ubývající preference.

Výsledek je však poněkud jiný. SNS obrovsky ztratila, výsledek LS-HZDS jako jediné odpovídá teorie voleb druhého řádu a strana SMER-SD posílila. Můžeme tedy konstatovat, že ani v jednom případě se nepotvrdila první hypotéza. Odpověď na otázku, proč jsou výsledky vládních stran jiné, než by očekávala teorie voleb druhého řádu, je pravděpodobně ukryta ve velmi nízké volební účasti, která ovlivňuje i zbytek hypotéz. Takto nízká účast zkresluje reálný obraz aktuální podpory politických stran napříč společnostmi. Strany, které mají silné voličské jádro velmi benefitují z nízké účasti. To se projevilo zejména v roce 2004, kdy strany SMK a KDH dokázaly zvýšit svoji podporu o 10,02 %. KDH sama získal o 7,94 % více. Výsledek KDH, která zastupuje katolické voliče, nebyl ani tak úspěch volební kampaně, ale zejména výzvou biskupů účastnit se hlasování, prezentovanou na nedělních křesťanských mších.

Můžeme však tvrdit, že došlo k posílení efektu voleb druhého řádu, jelikož po naprosto opačném výsledku v roce 2004, je výsledek voleb 2009 přeci jen blíže teorii voleb druhého řádu.

Opoziční strany v roce 2004 ztratily nepatrných 0,81 %. LS-HZDS společně s KSS ztratily 4,24 %, kdežto SMĚR-SD dokázal posílit o 3,43 %. Je tedy otázkou, zda-li toto posílení je výsledkem faktu, že se jednalo o opoziční stranu v polovině volebního období vlády a nebo je to výsledkem postupného posilování strany SMĚR-SD až k nynějším 44,41 %.²⁰ Odpověď je spíše v druhé možnosti. Straně se daří udržet si voliče, jelikož v obou volbách skončila druhá, za KDH, v propadu celkového počtu hlasů, ať již byla v opozici či ve vládě. Straně SMĚR-SD se navíc podařilo mezi volbami a po transformaci z opoziční na vládní stranu získat o 146 000 hlasů více než v minulých volbách do EP. V roce 2009 opoziční strany dokázaly posílit o 0,84 %, ale zásluhu na tomto výsledku má hlavně KDH, které si dokázala udržet své voliče i přes konkurenci v podobě konzervativní křesťanské aliance KDS-OKS a tím voliči KDH ukázaly, že volí nejen na základě hodnotových žebříčků, ale dokáží si podržet volební vzorce. [Mesežnikov 2009] Můžeme konstatovat, že se u opozičních stran hypotéza nepotvrdila. Pokud pomineme výsledek strany SMĚR-SD, která soustavně posiluje a strany KDH, která benefituje z nízké účasti, tak dojdeme k závěru, že LS-HZDS a KSS v roce 2004 a SDKÚ-DS a SMK v roce 2009, navzdory faktu, že se jedná o opoziční strany, ztratily podporu. Můžeme však vidět posílení efektů voleb druhého řádu, neboť propad opozičních stran v roce 2009 byl nižší, než u předcházejících voleb.

Malé a nové strany by si měly vést lépe u voleb do EP. V roce 2004 toto tvrzení v případě malých stran neplatí. Malé strany, které se účastnily jak voleb do NR SR v roce 2002, tak voleb do EP v roce 2004 ztratily podporu o 1,48 %. Pokud srovnáme výsledek malých stran v národních volbách a volbách do EP, tak vidíme propad u voleb do EP o 5,02 %. Naopak v roce 2009 si malé strany vedli o poznání lépe. Strany, které se účastnily jak národních, tak evropských voleb ztratily 0,25 %. V porovnání mezi celkovým úspěchem u národních a evropských voleb dokázaly malé strany posílit o 5,05 %. Malé strany dokázaly získat 7,26 % v roce 2004, což představovalo 25,57 % ze zisku malých stran. V roce 2009 již získaly 9,49 %, což je 38% podíl z výsledku malých stran. Hypotéza se tak potvrdila pouze částečně. V roce 2004 malé strany ztratily,

²⁰ 44,41 % získala strana ve volbách do NR SR v roce 2012.

kdyžto v roce 2009 posílily. Opět se ukázalo, že úspěch malých stran u voleb do EP je tažen novými stranami, jelikož malé strany, které se účastní obou typů voleb, ztrácí u voleb do EP v průměru 0,3 % respektive 0,04 %. Chtělo by se říci, že došlo i k zesílení efektů teorie voleb druhého řádu, ale při bližším pohledu tato hypotéza platí také jen částečně. Porovnáme-li totiž výsledek malých stran v evropských volbách v roce 2004 a 2009 zjistíme, že celková podpora klesla o 1,61 %. Naopak výsledek nových stran ukazuje posilování efektu voleb druhého řádu, když došlo k posílení o 2,23 %.

Analýza kampaně je rozdělena do třech částí: volební program, první tři kandidáti na kandidátce a pak celkový průběh kampaně. U voleb v roce 2004 samostatné volební programy publikovaly jen KDĽ, OKS a SDKÚ. Ostatní strany se omezily na prezentování volebních hesel nebo předvolební deklarace jako u strany SMK. Navíc témata obsažená at' už v programech nebo v jednotlivých prohlášeních spíše směřovala k národní problematice. Všechna volební hesla vycházela z národních témat, jen OKS mělo heslo zaměřeno na EU: „Ano evropské svobodě, ne evropské byrokracii.“ U voleb v roce 2009 byla situace jiná. Ačkoli se většina stran zaměřovala ve svých programech na národní témata a evropské otázky pojmají pouze v širší rovině, tak všechny parlamentní strany a nadpoloviční většina kandidujících politických subjektů předložila své předvolební programy vypracované speciálně k eurovolbám, což je značný rozdíl v přístupu k volbám.

Podíváme-li se na první tři kandidáty u jednotlivých stran v roce 2004, tak 13 kandidátů bylo členem NR SR a tedy prvořadovými politiky a 8 kandidátů bylo druhořadými politiky. U druhých voleb v roce 2009 většina kandidátů obhajovala svoji pozici europoslance. Osm kandidátů kandidovalo poprvé a z těchto kandidátů bylo pět politiků prvního řádu a tři druhého řádu.

Kampaň v roce 2004 byla tématicky plytká, bez smysluplné diskuze a při absenci konfrontačního náboje a z pohledu politických subjektů byla kampaň zaměřená více na marketing než na volební programy. To samé se nedá říci o volbách v roce 2009. Většina stran si uvědomila rozměr a důležitost voleb, čehož jsou důkazem volební programy, více billboardů a vlastní internetové stránky kandidátů. [Memo98 2009b] Důvodů pro slabé vedení kampaně v roce 2004 jistě bylo více, ale nezájem voličů reflektoval nezájem politických stran, jelikož chyběla témata sporu, protože Slovensko v předvolebním období dosáhlo ve vztahu k EU konsenzu bez jakékoli diskuze.

[Gyarfášová 2009] Oboje volby měly společné rysy jako slabá informovanost o EU či EP a strany se držely národních témat, přitom některé si de facto dělaly kampaň pro následující parlamentní volby.

Můžeme tedy konstatovat, že čtvrtá hypotéza byla potvrzena. Ve volebních programech dominovala národní témata. Zvláště první volby do EP ukázaly, že strany ani neměly zájem publikovat nějaký předvolební dokument. Na otázku, jestli došlo k prohloubení efektů voleb druhého řádu, odpovídáme ano. U prvních voleb se totiž strany ani neobtěžovaly představit specifický volební dokument, kdežto u druhých voleb již takové dokumenty existovaly, byť byly primárně zaměřeny na domácí témata. Nominování politiků na kandidátku nepodporuje danou hypotézu, jelikož většina kandidátů byla politiky prvního řádu. Kampaně před oběma volbami se točili okolo národních témat, což bylo obzvláště patrné u voleb v roce 2009, kdy se Slovensko muselo vypořádat s finanční a energetickou krizí. Zdali došlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu je těžké určit, neboť obě kampaně stavěli na národních tématech.

4.3 Maďarsko

4.3.1 Parlamentní volby 2002

Volby do maďarského parlamentu proběhly 7. a 21. dubna 2002. Voleb se účastnilo 23 politických subjektů, které nominovaly alespoň jednoho kandidáta. Proti sobě stály dvě hlavní politické strany. Na pravici FIDESZ-MPP (aliance mladých demokratů-maďarská občanská strana), stávající vládní strana a na levici MSZP (Maďarská socialistická strana), opoziční socialistická strana, která byla založena reformním křídlem komunistické Maďarské socialistické strany dělnické v roce 1989. [Batory 2002: 3] FIDESZ-MPPP vytvořil v těchto volbách koalici se stranou MDF (Maďarské demokratické hnutí), jelikož se MDF v roce 1998 málem nedostala do parlamentu, když v prvním kole získala jen 3,12 %. [Batory 2002: 3]

Měsíc před volbami tři ze čtyř agentur předpovídaly koalici FIDESZ a MDF vítězství a také to, že pouze tři strany mají šanci se dostat do parlamentu. Podle odhadů se těsně pod hranicí 5 % se nacházely MIÉP (Maďarská strana pravdy a života) a Centrum. [Šedo 2002] Nicméně již po prvním kole bylo jasné, že se vláda změní. V prvním kole se rozhodovalo o obsazení 185 křesel, z nichž většinu obsadila MSZP a to 93 (69 v regionálních obvodech a 24 mandátů v jednomandátových obvodech). Úspěch opozice zvýraznila SZDSZ (Aliance svobodných demokratů), která jako jediný z menších samostatně kandidujících subjektů překročil 5% hranici a obsadil pět křesel. [Šedo 2002] Všechny ostatní strany nedokázaly překročit 5% hranici. Nejblíže byla strana MIÉP (4,37 %), které chybělo pouhých 35 511 hlasů ke vstupu do parlamentu. Páté místo po prvním kole obsadila nová strana Centrum s 3,9 %. Zcela katastrofální výsledek zaznamenala parlamentní strana FKGP, která získala 0,75 % hlasů.

Po prvním kole měla opozice náskok 11 mandátů. Prostředkem k mobilizaci bylo další vyostření volební kampaně (již před prvním kolem měla kampaň FIDESZ – MDF výrazné demagogické a nacionalistické prvky). Naproti tomu rétorika MSZP byla nadále umírněná, její předseda Peter Medgyessy se snažil působit spíše uklidňujícím dojmem a opakoval, že chce být premiérem 10 milionů Maďarů, ne dvou oddělených skupin. [Šedo 2002]

Ve druhém kole uspěl FIDESZ-MPP, když vyhrál v 75 obvodech, kdežto MSZP v 54 obvodech a dva mandáty obsadila strana SZDSZ. Konečným vítězem se stala

koalice FIDESZ a MDF, které získala 188 mandátů, ale reálným vítězem, který po volbách sestavil vládu, byly opoziční strany, jelikož dohromady získaly 198 mandátů (MSZP 178 a SZDSZ 20). [Maďarská volební komise 2002] FIDESZ – MDF se ještě pokoušely výsledek voleb zvrátit, napadly způsob přidělení mandátů za zbytkové hlasy i průběh voleb v několika obvodech, ke změnám v celkových výsledcích už ovšem nedošlo. [Šedo 2002]

Euroskeptické a pravicově extrémistické strany se nedostaly do parlamentu. Strana MIÉP, které byla členem parlamentu ve volbách neuspěla, i přesto, že zmírnila svoji politiku a dokonce před volbami nezdůrazňovala odmítání EU, aby mohla po volbách sestavit koalici s FIDESZ. [Batory 2002: 5]

4.3.2 Evropské volby 2004

Volby se konaly 13. 6. 2004 za účasti 38,50 % voličů, přičemž míra účasti byla geograficky rozdílná. V župách na západ od Dunaje se účast pohybovala mezi 35,19 % a 43,53 %, naproti tomu v župách na východ od Dunaje se pohybovala od 30,46 % do 36,53 %. [Benda 2007: 111-112]

Do 19. října 2004 byl premiérem Maďarska Péter Medgyessy. Jeho vláda však v době konání voleb do EP byla velmi nepopulární. K tomuto stavu přispěly vnitrokoaliční spory, premiérova spolupráce s komunistickou tajnou policií a zapojení země do války v Iráku. Premiér nakonec resignoval a jeho nástupcem se stal Ferenc Gyurcsány, dosavadní ministr pro záležitosti dětí, mládeže a sportu. [Batory 2005: 139]

V období mezi parlamentními a evropskými volbami se stranické preference postupem času vyvíjeli v neprospěch vládní strany. MSZP dosáhla v listopadu 2002 44-45 % a poté začala klesat, když v roce v červnu 2004 dosahovala 25 %. Naopak největší opoziční strana měla zrcadlový vývoj podpory. Menší koaliční strana měla stabilní podporu kolem 3-5 %. Podpora strany MDF se pohybovala kolem 1-3 %. [Benda 2007: 107]

Několik stran se snažilo probojovat do účasti ve volbách, nicméně zákon nařizuje, že voleb se účastní pouze ty strany, které získají 20000 doporučujících podpisů, což se nepovedlo například Maďarské straně zelených, Romské demokratické

unii, Svazu zelených demokratů. [Benda 2007: 108] Čtyři z osmi stran, které vstoupily do voleb, byly zastoupeny v parlamentu. Předpokládalo se, že tyto strany vyhrají všechny mandáty. Spekulovalo se však o straně MDF a její podpoře, která naznačovala, že se MDF nemusí dostat do EP. [Batory 2005: 138] Krom parlamentních stran se voleb zúčastnily strany MIÉP, MUNKÁSPÁRT (Maďarská dělnická strana), SZDP (Sociálně-demokratická strana) a MNSZ (Maďarská národní unie). [Maďarská volební komise 2004]

Nízký počet kandidujících subjektů je překvapující neboť pravidla pro účast ve volbách do EU by mělo být snazší splnit než je tomu u pravidel pro národní volby. Zatím co u voleb do EP je potřeba sehnat 20 000 podpisů, tak k zařazení do národních voleb je potřeba ustavení celonárodní kandidátky, které pokryje čtvrtinu jednomandátových obvodů v sedmi z dvaceti regionálních celků. [Benda 2007: 109] Nicméně jak se ukázalo, pro malé strany znamenala podmínka 20 000 podpisů značný problém.

Vítězem se stala strana FIDESZ-MPP, která porazila MSZP o 13 %, což představovalo 400 000 hlasů. SZDSZ získala největší procentní podporu než v kterýkoliv předcházejících národních volbách. MDF, navzdory očekávání, dokázala překonat 5% hranici. Žádná z neparlamentních stran se do EP nedostala. [Batory 2005: 142]

Volby měly slabou účast a to 38,5 %, což je méně než u předcházejících národních voleb (73,4 %) a nebo u lokálních voleb z roku 2002, které měly účast 51,15 %. Zajímavé je, že v referendu bylo pro vstup 3 056 027 a voleb do EP se účastnilo 3 075 450 občanů. [Batory 2005: 142]

Vládní koalici tvořily strany MSZP a SZDSZ a tabulka č. 19 ukazuje, jaké podpory dosáhly ve volbách do EP. Můžeme vidět, že strana MSZP ztratila 9,38 % a jakožto vládní strana ztratila 75,88 % hlasů, což představuje nejvyšší propad ze všech stran. Opačného výsledku dosáhl menší koaliční partner SZDSZ, který dokázal posílit o 3,35 % a ztráta 45,93 % hlasů je nejnižší ztrátou ze všech zúčastněných stran.

Tabulka 19: Vládní strany v roce 2004

Název strany	NV 2002	EV 2004	Rozdíl	NV01		Ztráta/Zisk
				Hlasy	EV04 Hlasy	
MSZP	43,68	34,3	-9,38	4373842	1054921	-75,88%
SZDSZ	4,39	7,74	3,35	440050	237908	-45,93%
Celkem	48,07	42,04	-6,03	4813892	1292829	-73,14%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Opoziční straně podle průzkumů rostla podpora po celé volební období. FIDESZ-MPP v době parlamentních voleb kandidovala společně s MDF, které se však rozhodla kandidovat samostatně ve volbách do EP a dokázala získat 5,33 % hlasů. Společně s FIDESZ-MPP získaly 52,77 %, což zlepšení o 7,8 % a vítězství opozičních stran ve volbách do EP. Tabulka č. 20 shrnuje výsledky opozičních stran.

Tabulka 20: Opoziční strany v roce 2004

Název strany	NV 2002	EV 2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
FIDESZ-MPP + MDF	44,97	52,77 (47,4 + 5,33)	7,8	4503303	1457750	-67,62%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Do evropských voleb vstupovalo pět malých stran. Jak je vidět z tabulky č. 21, dokázaly malé strany, které se účastnily obou typů voleb, posílit o 4,26 %. Tabulka č. 22 ukazuje, že malé strany si vedly ve volbách do EP o 2,19 % lépe než v předchozích národních volbách a na tomto výsledku se podílely nové strany podporou 0,66 %.

Tabulka 21: Malé* a nové strany v roce 2004

Název strany	NV 2002	EV 2004	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
SZDSZ	4,39	7,74	3,35		440050	237908	-45,93%
SOCIAL DEMOCRATIC PARTY	0,01	0,4	0,39		912	12196	1337,28%
HUNGARIAN NATIONAL UNION				0,66			
MIÉP	2,45	2,35	-0,1		245651	72203	-70,60%
HUNGARIAN WORKERS' PARTY	1,21	1,83	0,62		121503	56221	-53,72%
Celkem	8,06	12,32	4,26	0,66	808116	378528	-53,15%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Tabulka 22: Malé strany v roce 2002 a 2004

	NV 2002	EV 2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
Malé strany	10,79	12,98	2,19	1081253	398754	-63,12%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Teorie voleb druhého řádu také předpokládá, že malé, extrémní strany si povedou lépe. V případě Maďarska je situace složitější, neboť strana FIDESZ opanuje pravici, takže zde nezbyde místo pro další relevantnější strany. Nejvýraznější ze stran, které se snaží prosadit v pravé části spektra je strana Maďarská spravedlnost a strana života (MIÉP), které se vyjadřovala proti vstupu Maďarska do EU. MIÉP můžeme označit za tvrdě euroskeptickou stranu. Další strana, které se pohybuje mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem je Nezávislá zemědělská strana (FKGP), které se však voleb do EP nezúčastnila, [Havlík 2006: 91-93] MIÉP získala 2,35 %, kdežto průměrná malá strana získala 3,32 % podpory. Navíc strana MIÉP ztratila 0,1 % podpory oproti předcházejícím národním volbám

Referendum o přistoupení se konalo v dubnu 2003 a účast byla 45,6 %, kdy pro vstup se vyslovilo 83,7 %. Právě nízká účast poučila strany, aby s více zaměřily na kampaň. [Batory 2005: 139] Místo souboje evropských ideí nebo postojů k EU se boj odehrával hlavně mezi MSZP a FIDESZ, kde šlo hlavně o výsledky dosavadní vládní koalice. Proto i billboardy nenesly názvy obsahující tematiku EU: „Volte socialisty znovu 13. června“, což bylo heslo MSZP. „Liberálové do EU-ted“, čímž se prezentovala strana SZDSZ a nebo „Pro normální Maďarsko“ od MDF. [Batory 2005: 141]

Výsledek voleb se už předem očekával jako vnitropolitický ukazatel podpory obou hlavních politických rivalů FIDESZ-MPP a vládní MSZP. Takto volby prezentovali v předvolebních televizních debatách i předsedové obou těchto stran. Viktor Orbán prohlásil, že by porážka socialistů přinesla změnu v postojích vlády, neboť v „demokracii není možné, aby vláda po celé měsíce či roky postupovala proti zjevné a jednoznačné vůli lidu“. László Kovács poznamenal, že rozhodující vliv bude mít to, jak ten který volič z hlediska vlastní životní situace hodnotí uplynulé dva roky vládnutí MSZP a SZDSZ a do jaké míry uvěří nepravdivým tvrzením, jimiž na tuto koalici v předvolební kampani dennodenně utočí její protivníci. [Benda 2007: 109]

Povahu voleb jako vnitropolitického soupeření sil jednotlivých stran podtrhla taktika některých subjektů při sestavování kandidátek. Na čelná místa kandidátek byli

nasazení přední straniční politici, přestože ti už předem dali najevo, že nehodlají působit jako europoslanci a že se ihned po volbách zřeknou svého mandátu ve prospěch kandidátů na kandidátce. Tuto taktiku zvolila MSZP, jejíž kandidátku vedl předseda strany a ministr zahraničních věcí Laszlo Kovacz a na druhém místě figuroval bývalý předseda strany a bývalý premiér Gyula Horn. Oba bez úmyslu odcestovat do Štrasburku. [Benda 2007: 110] I strana MDF zvolila stejnou strategii. Na prvním místě strana nasadila svoji předsedkyni Ibolyu Dávid.

Přestože se záležitosti EU příliš nevyskytovaly v předvolební kampani, tak některé byly viditelnější jako například rozpočet nebo porušování paktu stability. [Batory 2005: 140] SZDSZ tvoří jakousi výjimku, když se v jejich kampani objevují témata EU, například více směřovat podporu od EU do městských částí než na venkov a zemědělství, dále důrazné odmítnutí restrikcím na volný pohyb pracovní síly, podpora menší a levnější byrokracie a pokračujícímu daňovému soupeření mezi členskými státy. [Batory 2005: 140]

Strana MIÉP se do kampaně příliš nezapojovala. Bylo to dáno tím, že v roce 2002 se nedostala do parlamentu a tak neměla peníze na větší kampaň, navíc si vedení strany stěžovalo, že se nedostávají do médií a proto v roce 2004 z jejich anti EU rétoriky nebylo moc slyšet. [Batory 2005: 141]

Strana MSZP nominovala Lászla Kovácse, Gyula Horna a Katalin Lévai. Lászlo Kovács byl předsedou strany a premiér. Gyula Horn byl v letech 1996-2003 místopředseda Socialistické internacionály a bývalý předseda strany. Katalin Lévai byla v době konání voleb ministryně pro rovné příležitosti a ministryně bez portfeje. [Maďarská volební komise: Katalin Lévai]

Za stranu SZDSZ kandidovali Gábor Demszky, István Szent-Iványi a Viktoria Mohácsi Bernáthné. Gábor Demszky byl primátor Budepešti v letech 1990-2010. [Wikipedia.org: Gábor Demszky] István Szent-Iványi byl členem parlamentu a předsedou komise pro evropskou integraci. [Wikipedia.org: István Szent-Iványi] Viktoria Mohácsi Bernáthné se stala členkou EP jako náhrada za Gábora Demszky. Od roku 2002 pracovala v Ministerstvu pro vzdělání. [Maďarská volební komise: Viktorie Mohácsi Bernáthné]

Strana FIDESZ-MPP nominovala Pála Schmitta, Jozsefa Szájera a Lászla Surjána. Pál Schmitt byl do roku 2002 velvyslancem ve Švýcarsku. [Maďarská volební komise: Pál Schmitt] Jozsef Szájer byl členem a zástupcem předsedy parlamentu. [Maďarská volební komise: Jozsef Szájer] Lászlo Surján byl členem parlamentu. [Wikipedia.org: Lászlo Surján]

Na předních místech kandidátky strany MDF vystupovali Ibolya Dávid, Péter Ojalos a Jozsef Deák. Ibolya Dávid byla předsedkyní strany a členka parlamentu. [Maďarská volební komise: Ibolya Dávid] Péter Ojalos byl předsedou Evropské integrační komise. [Maďarská volební komise: Péter Ojalos] Jozsef Deák byl členem strany FKGP a právníkem. [Maďarská volební komise: Jozsef Deák]

4.3.3 Parlamentní volby 2006

Vládu tvořily MSZP a SZDSZ. Strana SZDSZ se snažila nesplynout se svým koaličním partnerem a nějak se od něj odlišit a proto prohlašovala, že je „svědomí koalice“ a snažila vystupovat jako třetí pol systému, když prosazovala malý stát, podporu malým podnikům, individualismus a progresivní sociální hodnoty. Nicméně před volbami nebylo jisté, zda-li se SZDSZ dostane do parlamentu. [Racz 2007: 47]

Volby v roce 2006 byly čtvrté v pořadí od roku 1990 a třetí, které se vyznačovaly soubojem dvou hlavních stran MSZP a FIDESZ-KDNP (aliance mladých demokratů -křesťanská demokratická lidová strana). V těchto volbách měli společnou kandidátku strany FIDESZ a KDNP (křesťansko-demokratická lidová strana), která po volbách utvořila vlastní frakci v parlamentu. Dále MDF kandidovalo samostatně, kdežto v roce 2002 mělo společnou kandidátku se stranou FIDESZ-MPP. [Racz 2007: 47]

První kolo se uskutečnilo 9. dubna. V televizních debatách si vedli lépe představitelé malých stran než představitelé MSZP a FIDESZ. Zvláště dobře si vedla Ibolya David za MDF, které svým vystoupením v televizních debatách a zvláště té poslední, dokázala stranu vytáhnout z předpokládaných 2 % na 5 %. Po prvním kole získala vládní koalice 119 a opozice 99 mandátů. Proto se v druhém kole začaly budovat koalice a zde se projevila nejednota pravice. MDF v čele s Ibolya David odmítalo spolupracovat s FIDESZ, do té doby, než FIDESZ změní některé své postoje u

klíčových politických otázek. MDF požadovalo přihlášení se k striktní fiskální politice, podíl soukromého sektoru na zdravotní péči a zákaz spolupráce se stranou MIÉP-Jobbik. [Sitter 2006: 7-8] Druhé kole se odehrálo 23 dubna.

Volby vyhrály dosavadní vládní strany MSZP a SZDSZ, což bylo poprvé v historii, kdy vládní koalice obhájila svůj mandát. Volby v roce 2006 ukázaly, že maďarský politický systém je velmi stabilní. Od poloviny 90. let proti sobě soupeří dva bloky. „Libánky“, tedy část volebního cyklu, který nastává po volbách, byly v tomto případě velmi krátké, neboť již v srpnu vedl v průzkumech FIDESZ o 12 %. [Sitter 2006: 8] Na podzim téhož roku se na veřejnost dostala audio nahrávka z neveřejného projevu premiéra u jezera Balaton, na níž přiznává, že v zájmu volebního úspěchu MSZP lhal o skutečném stavu maďarské ekonomiky. To vedlo k nevídanému poklesu popularity MSZP i samotného premiéra. To vedlo k sérii demonstrací. [Havlík, Jogheevá 2010: 10] Příмым výsledkem pak byly lokální volby, kdy opozice vyhrála 18 z 19 obvodů a 19 z 23 měst. Účast byla 53%, což bylo nejvíce od pádu komunismu. [Sitter 2006: 11] Vládní krize se naplno projevila v roce 2008, když menší koaliční partner opustil koalici a vláda strany MSZP byla menšinová. [Pap 2010: 146] Oficiálním důvodem odchodu bylo, že MSZP odvolala ministryni Agnes Horváthovou. [Havlík, Jogheevá 2010: 10]

4.3.4 Evropské volby 2009

V době konání voleb do EP Maďarsko procházelo dvěma krizemi: ekonomickou a vládní a obě poznamenaly volby do EP. Maďarská opozice proměnila volby do EP v referendum o vládě. [Antal 2009: 118] Krize vypukla již v roce 2006 a jejím projevem v roce 2009 byla resignace premiéra, který ohlásil i odchod ze strany. Prezident republiky László Sólyom a opoziční strany požadovaly vypsání předčasných voleb. K tomu však nedošlo. Byla vytvořena úřednická vláda, v jejímž čele stanul nestraník Gordon Bajnai. Jeho vláda měla zemi vést do dalšího řádného termínu parlamentních voleb a hlavně ji dostat z hospodářské krize, která Maďarsko skutečně silně zasáhla. I přesto, že premiér Bajnai vytvořil úsporný balíček a sám bral výplatu pouze jeden forint měsíčně, Maďaři jeho vládě příliš nevěřili. [Havlík, Jogheevá 2010: 10-11] Premiér

Gordon Bajnai i jeho menšinová vláda, dokázala dále prosazovat důležité zákony k řešení krize. [Antal 2009: 119]

Volby se konaly v neděli 7. června 2009. Více jak 20 stran se zaregistrovalo do voleb, ale pouze 8 jich dokázalo získat potřebných 20 000 hlasů. Z mimoparlamentních to byly MUNKÁSPÁRT (komunisté), MCF ROMA (Maďarské romské forum), Lehet Más a Politika (LMP-HP). [Pap 2010: 145] Volební účast klesla o 2 %, když v roce 2009 volilo 36,31 % a v roce 2004 38,50 % voličů.

Volby vyhrála největší opoziční strana FIDESZ-KDNP se ziskem 56,36 %, což představovalo 14 mandátů, tedy o 2 více, než v předešlých volbách. Ačkoliv socialistická strana utrpěla ve volbách porážku a pravice tak mohla posílit, volby se nakonec nezměnily v domácí referendum. [Antal 2009: 119] MSZP získala 17,37 % a čtyři mandáty, což je o pět méně než v předešlých volbách. Strana Jobbik se vrátila na politickou scénu, když získala tři mandáty a 14,77 % hlasů. Naopak bývalá vládní strana SZDSZ, jedna z hlavních opozičních sil v době tranzice, získala pouhých 2,2 % hlasů. [Pap 2010: 150] MDF navzdory očekáváním se dostala do EP. Uskupení LMP-HP, které bylo založeno v roce 2009 dosáhlo ve svých prvních volbách dobrého výsledku.

Za vládní strany v tomto období považujeme MSZP. Otázkou zůstává, jestli za vládní stranu považovat i SZDSZ, které sice v době voleb nebyla vládní stranou, ale ve vládní koalici působila v letech 2006-2008. V této práci ji za vládní stranu budeme považovat. Tabulka č. 23 představuje výsledky vládních stran v roce 2009. Obě vládní strany ztratily 29,76 % podpory a jejich ztráta 86,73 % hlasů znamená nejvyšší ztrátu pro jakoukoliv stranu.

Tabulka 23: Vládní strany v roce 2009

Název strany	NV 2006	EV 2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
MSZP	44,48	17,37	-27,11	3847065	503140	-86,92%
SZDSZ	4,81	2,16	-2,65	416113	62527	-84,97%
Celkem	49,29	19,53	-29,76	4263178	565667	-86,73%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Opozici tvořily strany FIDESZ-KDNP a MDF. Jak ukazuje tabulka č. 24, dokázaly obě strany posílit a FIDESZ-KDNP o výrazných 12,6 %.

Tabulka 24: Opoziční strany v roce 2009

Název strany	NV 2006	EV 2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
FIDESZ-KDNP	43,76	56,36	12,6	3784405	1632309	-56,86%
MDF	3,34	5,31	1,97	289195	153660	-46,86%
Celkem	47,1	61,67	14,57	4073600	1785969	-56,15%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Podobně jako v předešlých evropských volbách i v těchto kandidovalo osm politických subjektů, z nichž můžeme identifikovat šest malých stran. Jak ukazuje tabulka č. 25 malé strany, které se účastnily obou typů voleb, dokázaly posílit o 14,08 % a ztratit pouhých 17,4 % hlasů. Nová strana LMP-HP dokázala získat 2,61 %. Malé strany si ve volbách do EP vedly o 14,08 % lépe, než v předešlých národních volbách, jak naznačuje tabulka č. 26.

Tabulka 25: Malé* a nové strany v roce 2009

Název strany	NV 2006	EV 2009	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV02 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
MDF	3,34	5,31	1,97		289195	153660	-46,86%
SZDSZ	4,81	2,16	-2,65		416113	62527	-84,97%
MUNKÁSPÁRT	0,006	0,96	0,954		556	27817	4903,06%
MCF ROMA Ö.	0,05	0,46	0,41		4459	13431	201,21%
JOBBIK	1,37	14,77	13,4		119238	427773	258,75%
LMP-HP				2,61			
Celkem	9,576	23,66	14,08	2,61	829561	685208	-17,40%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

Tabulka 26: Malé strany v roce 2006 a 2009

Sloupec1	NV 2006	EV 2009	Rozdíl	NV06 Hlasy	EV09 Hlasy	Ztráta/Zisk
Malé strany	11,75	26,26	14,51	1016332	760730	-25,14%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://www.valasztas.hu/>

I v těchto volbách kandidovala euroskeptická strana a to v podobě strany JOBBIK. Ta získala 14,77 %, což je o 13,4 % lepší výsledek, než jakého dosáhla v předcházejících volbách. Průměrný výsledek malých stran představuje 0,17 %.

Předvolební kampaň začala, když prezident republiky oficiálně vyhlásil volby. Kampaň se zaměřila na ekonomické otázky a téměř vůbec neobsahovala otázky EU. [Sitter 2006: 1] Většina předvolebních programů nebo manifestů se zaměřovala hlavně na otázky národní politiky. Programy velkých stran obsahovaly některé záležitosti evropských politik, ale byly zřídka kdy integrovány do samotných kampaní. [Pap 2010: 145]

Hlavní heslo strany MSZP bylo „S obnovenou silou“, což jednak naznačovalo sílu, ale také mladší pojetí kandidátky. Například lídr kandidátky ministr zahraničí Kinga Góncz byl novou tváří ve straně. [Pap 2010: 146] Strana představila patnáctibodový „slib“. Nejedná se tedy o klasický program, ale je to spíše základní listina socialistických slibů, kde MSZP vyjmenovává cíle, jaké by chtěla prezentovat v EU. Dokument je možné rozdělit na tři části, kde první část obsahuje čistě maďarské zájmy, druhá část obsahuje všeobecné zájmy a hodnoty a třetí část zabývá EU jako politickým aktérem. Tento dokument nicméně nepojednával o EU jako o světovém hráči a ani se nezmiňoval o roli Maďarska v rámci samotné EU. [Antal 2009: 124-25]

Strana SZDSZ se zaměřila na souboj s extrémistickým Jobbikem. Jobbik měl kampaň postavenou například na heslu: „Anti-gypsy crime“, proti čemuž SZDSZ bojovala jako proti rasismu a volala po vyjádření ostatních stran. Program strany nesl název „Co mohou maďarští liberální poslanci udělat pro vás v následujících pěti letech“ obsahoval jasné liberální postoje, které byly včleněny do jednotlivých kapitol: svoboda a šance, sbližování, různorodost a tolerance, soutěživost, bezpečí...atd. [Pap 2010: 146] Některé body dále odkazují na patnáctibodové prohlášení, které přijala Evropská liberální, demokratická a reformní strana (ELDR). [Antal 2009: 123] Oba dokumenty lze považovat spíše za manifesty než za komplexní programy. Obsah se soustředí téměř výhradně na společná témata EP a EU, tedy na svobodu, příležitosti, toleranci, soutěživost, bezpečnost, udržitelný rozvoj, stabilitu, transparentnost nebo efektivitu a postrádá odkazy na domácí politiku. [Antal 2009: 123]

Strana FIDESZ přišla se sloganem „ Stačilo-jděte volit“, který přímo referoval na vládní neschopnost a byl zaměřen na nerozhodnuté voliče. FIDESZ prohlašoval, že

volby do EP jsou referendem o nepopulárních vládních krocích. Strana doufala, že poražení MSZP povede nakonec k její demisi. [Pap 2010: 147] Pro stranu byly volby do EP jakousi „před-soutěží“, a proto se strana snažila vystupovat jako reprezentant maďarských zájmů. FIDESZ představil 144 stránkový předvolební program „Ano, Maďarsko může víc“. Jádrem programu byla aktivita vlád, které byly u moci od roku 2002. FIDESZ se prezentoval jako strana, které dokáže vládnout. A právě volby do EP jsou cestou, jak strana může hájit maďarské zájmy a hodnoty, i když není vládnoucí stranou. Proto je možné tento program označit za programy strany, která se připravuje na další parlamentní volby. [Antal 2009: 121] Ty oblasti, které se týkaly záležitostí EU, vycházely z programu Evropské lidové strany „Silní pro lidi“. Jednalo se o hodnoty jako: efektivnější demokracie, spolupráce v oblasti energetiky, problémy klimatu, společné akce v zahraniční politice. [Antal 2009: 122]

MDF se pohyboval na hraně volitelnosti již od roku 2002 a proto se strana v kampani snažila demonstrovat, že dokáže zvládnout finanční krizi a úspěšně reprezentovat Maďarsko v zahraničí. [Pap 2010: 147] Krize ekonomicko-sociální se stala základním prvkem programu a MDF se podle svých slov je jedinou stranou, která může se svými kompetencemi a programem najít cestu z krize. Program strany je v podstatě výtahem z programového prohlášení, které je sestaveno formou otázek a odpovědí. Program představuje důležitá evropská témata, volební lídry a poukazuje na význam voleb do EP. Program také staví na kandidátech, ke kterým se vztahují specifická témata. Kandidát Lajos Bakros představoval řešení při hledání cesty z ekonomické krize, podporoval změny ve společné zemědělské politice a reformu evropského rozpočtu. Témata jako maďarské předsednictví v EU, efektivní boj s kriminalitou a její prevencí byly spojovány s kandidátem Gyorgyem Habsburgem. [Antal 2009: 126]

Strana Jobbik postavila svoji kampaň na rasismu a anti-semitismu, kdy často docházelo k demonstracím a útokům na romy. V kampani se vyjadřovaly anti EU postoje. Lídr kandidátky Kristina Morvai tvrdila, že je nutné opustit EU, jelikož bylo Maďarsko přinuceno stát se reálnou kolonií, ve které se lidé této země stali otroky. [Pap 2010: 147] Dále Jobbik zobrazuje EU jako peníze požírající byrokratická říše zla. Program je však hlavně profesionálním představením strany a proto se zde ve skutečnosti setkáme jen s málem odkazů na evropskou politiku. [Antal 2009: 128]

Opravdový volební program představily pouze strany FIDESZ, Jobbik a LMP-HP. Jejich programy jsou zvláštní tím, že neslouží jako evropský volební program, ale mají i jiné cíle. V případě strany FIDESZ je to snaha demonstrovat její schopnost vládnout a obě malé strany měly šanci představit své koncepce a stranu jako celek. Strany SZDSZ, MSZP a MDF, vydaly programové prohlášení nebo manifest, které nelze považovat za komplexní programy. U SZDSZ dominovala evropská politická dimenze, kdežto u MDF dimenze vnitropolitická. MSZP leží někde na pomezí. [Antal 2009: 130]

Za stranu MSZP kandidovaly Kinga Goncz, Edit Herczog a Zita Gurmai Gulyásné. Kinga Goncz byla ministryně pro oblast rodiny, mladých a sociálních záležitostí s v letech 2006-2009 složila jako ministryně zahraničních věcí. [Maďarská volební komise: Kinga Goncz] Edit Herczog obhájovala post europoslankyně. Zita Gurmai Gulyásné obhájovala post europoslance.

Strana SZDSZ nominovala Istvána Scabu Szent-Iványiho, Gabriellu Beki a Gabora Gabora. István Scaba Szent-Ivanyi obhájoval post europoslance. Gabriella Beki byla poslankyní národního parlamentu. [Maďarská volební komise: Gabriella Beki] Gabor Demeszky zastával funkci starosty Budapešti. [Maďarská volební komise: Gabor Demeszky]

Na prvních třech místech kandidátky strany FIDESZ-KDNP se umístili Pál Schmitt, Joseph Szájer a Kinga Gál. Schmitt, Szájer i Gál obhájovali post europoslance.

MDF nominovala Lajose Bokrose, Gyorgyho Habsburg-Lothringen Szabolosce Kerék-Barczyho. Lajos Bokros byl ministrem financí v letech 1995-1996. [Wikipedia.org: Lajos Bokros] Gyorgy Habsburg-Lothringen byl předseda červeného kříže v Maďarsku. [Wikipedia.org: Gyorgy Habsburg-Lothringen] Szabolosc Kerék-Barczy vedoucí zahraničních záležitostí v MDF. [Wikipedia.org: Szabolosc Kerék-Barczy]

Za stranu Jobbik kandidovaly Krisztina Morvai, Zoltan Balszo a Szegedi Csanád. Krisztina Morvai byla profesí právnička. Zoltan Balszo viceprezident strany a bývalý poslanec. [Maďarská volební komise: Zoltan Balszo] Szegedi Csanád byl zakladatelem Maďarské gardy a posléze přestoupil do strany Jobbik. [Wikipedia.org: Szegedi Csanád]

U páté hypotézy srovnáme oboje volby do EP. Výsledek vládních stran odpovídá výstupům teorie druhého řádu. Největší vládní strana MSZP v polovině svého volebního období ztratila 9,38 %, kdežto koaliční partner SZDSZ, jakožto malá strana, naopak posílil o 3,35 %. Tento výsledek potvrzuje naši hypotézu. V roce 2009 si vládní strany vedly hůře. Volby do EP se odehrály rok před parlamentními volbami a proto se očekávalo, že propad vládních stran bude nižší. Vládní strany však ztratily ohromujících 29,76 %. Dokonce i malý koaliční partner ztratil 2,65 %. Tento výsledek zapříčinila zveřejněná tajná nahrávka s výroky tehdejšího premiéra. Propad vládních stran potvrzuje danou hypotézu, avšak teorie volebních cyklů potvrzena nebyla. K posílení efektů druhého řádu došlo, neboť propad vládních stran byl větší než v roce 2004.

Opoziční strany v roce 2004 posílili o 7,8 %, což potvrzuje naši hypotézu. Nemůžeme ale potvrdit, zda-li došlo i k posílení MDF, které získal v evropských volbách 5,33 %, ale v předešlých národních volbách kandidovala v koalici s FIDESZ. Opoziční strany v roce 2009 posílily o 14,57 %, přičemž největší opoziční strany FIDESZ posílila o 12,6 %. Tento výsledek byl posílen již zmiňovaným propadem preferencí MSZD v důsledku premiérových slov. I zde je možné konstatovat, že v obou letech došlo k potvrzení našich hypotéz a došlo i k zesílení efektu teorie voleb druhého řádu, když opoziční strany posílily o 6,77 % oproti předchozím volbám do EP.

Malé strany, které se účastnily obou typů voleb, dokázaly posílit svoji podporu ve volbách do EP. V roce 2009 si polepsily o 9,82 % oproti předešlým evropským volbám. Celkově si malé strany vedly pokaždé lépe ve volbách do EP než u národních voleb. V roce 2009 byly úspěšnější o 9,82 % oproti roku 2004. Za tak dobrým výsledkem malých stran v roce 2009 stojí strana Jobbik. Pokud bychom si na chvíli odmyslely výsledek strany Jobbik, musely bychom konstatovat, že malé strany by si celkově vedly hůře o 2,86 % než v předešlých volbách. Jak lze vyčíst z výsledků, u obou evropských voleb došlo k potvrzení daných hypotéz a došlo i k posílení efektu teorie voleb druhého řádu, když si malé strany vedly lépe ve volbách v roce 2009, což dokazuje i podpora nových malých stran, které si vedly o 1,95 % lépe v roce 2009 než v roce 2004. Podíváme-li se na euroskeptické strany, zjistíme, že v roce 2004 získaly 2,35 %, kdyžto průměr malé strany činil 3,32 % a navíc si strana MIÉP pohoršila oproti předchozím národním volbám jen o 0,1 % a proto nemůžeme potvrdit platnost hypotézy, týkající se euroskeptických stran. Jiný výsledek představuje rok 2009, kdy strana Jobbik posílila oproti předchozím národním volbám o 13,4 %. Její zisk 14,77 %

vysoce přesahuje průměrný zisk malých stran a to 0,17 %. Proto můžeme tvrdit, že v tomto roce se potvrdila daná hypotéza a navíc došlo k posílení efektu teorie druhého řádu.

U obou voleb můžeme pozorovat kampaň, které silně sázela na domácí politická témata a téměř se nesoustředila na témata spojená s EU, což potvrzuje naši hypotézu. Myslíme si, že však nedošlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu, jelikož kampaň do EP v roce 2004 byla více zaměřena na vnitrostranický konflikt, což odrážela jednak prohlášení obou největších protagonistů, tak i fakt, že strany na čelní místa kandidátek nasazovaly své nejdůležitější postavy, které však již předem oznámily, že se mandátu vzdají ve prospěch kandidátů níže nasazených. Tento postoj sebou nesl negativní důsledek, kdy hlavní pozornost v rámci předvolební kampaně se soustředila na stranické lídry namísto těch, kteří se měli ve skutečnosti vykonávat mandát poslance EP. Podíváme-li se na kandidáty, kteří byly nasazeni na prvních třech místech kandidátky, můžeme pozorovat, že šest kandidátů byly politici prvního řádu, kdežto zbylých šest kandidátů byly politici druhého řádu. U voleb v roce 2009 můžeme konstatovat, že šest kandidátů obhajovalo mandát europoslance. Tři osobnosti byly politici druhého a dva prvního řádu.

4.4 Polsko

4.4.1 Parlamentní volby 2001

Volby se konaly 23. září 2001. Stejně jako tomu bylo na Slovensku i v Polsku doznala největší vládní strana změn, oproti volbám v roce 1997. AWS (Volební akce solidarity) vyhrála volby v roce 1997 a těsně před parlamentními volbami se začala strana štěpit. Přímou pokračovatelkou byla AWSP (Volební akce solidarity pravice) pod vedením Jerzyho Buzka. V lednu 2001 vznikla PO (Občanská platforma) pod vedením Andrzeje Olechowskiewa, Donalda Tuska a Macieje Plazynskiewa. Strana převzala mnoho členů z AWS. [Millard 2003: 369] V březnu 2001 vznikla PiS (Právo a Spravedlnost) pod vedením Jaroslawa Kaczynskiewa. Před volbami vznikl i další subjekt a to LPR (Liga polských rodin), které sdružovala katolické fundamentalisty a radiály. V roce 2001 se jednalo o čtvrté polské volby, které se konaly podle nově nastoleného (již potřetí) volebního systému. Ten zůstal sice poměrný, ale změnila se volební formule a zvětšily se volební obvody, což by mělo mít za následek zvýšení šancí pro středně velké strany a představoval možnost jak čelit síle levicové SLD (Aliance demokratického středu). [Millard 2003: 368]

Volby vyhrála SLD s 41 %, což představuje obrovský náskok oproti druhé PO, která získala 12,7 %. Třetí skončila SO (Sebeobrana) s 10,2 %, čtvrtá PiS s 9,5 %, pátá PSL s 9,0 % a šestá LPR s 7,9 %. AWSP, vedená Buzkem (bývalí min.předseda) se nedostala do Sejmu, poněvadž dokázala získat jen 16 % podpory, kterou získala v roce 1997 AWS. Do Sejmu se také nedostala UW, která byla baštou disidentské inteligence a v politice byla od roku 1990. Většina jejího elektorátu přešla k PO. Poprvé se do Sejmu dostala radikální populistická pravice a to v podobě SO a PLR. Do Sejmu se dostalo šest stran, z toho byly tři nové, což mělo za následek, že 62 % nově zvolených poslanců nemělo zkušenost s parlamentem. Vítězství SLD bylo navíc podtrženo ziskem 75 ze 100 mandátů v senátu. Vládu utvořila vítězná SLD s PLS. Účast byla 46,2 %, což o trochu méně než v roce 1997 (47,9 %).

4.4.2 Evropské volby 2004

Volby se konaly v neděli 13. června 2004 a volilo se 54 europoslanců. Volby probíhaly za bouřlivé situace, jelikož před volbami do EP se již několik měsíců uvažovalo o vypsání nových voleb do parlamentu, protože stávající vláda byla menšinová po odchodu PSL, která odešla v březnu 2003. I přesto však zůstal kabinet stabilním. Premiér Leszek Miller v roce 2003 navrhoval, aby se volby do EP konaly souběžně s parlamentními volbami. [Szszerbiak 2005a: 201] Nicméně situace se zhoršila, když se na konci března 2004 rozpadla vládní SLD. Část poslanců pod vedením Marka Borowského opustila SLD a založila SdPL (Polská sociální demokracie). Tímto krokem došlo k vážnému oslabení SLD a k rezignaci Leszka Millera 2.5.2004, den po přijetí Polska do EP. [Szszerbiak 2005b: 3] Prezident Kwasiewski jmenoval premiérem Marka Belku. Belka požádal 2. května o důvěru Sejm, ale tu nezískal, neboť SLD sice stála za Belkou, ale SdPL hlasovala proti. [Hloušek 2009: 147] Poté dostal možnost navrhnout premiéra Sejm, ale na žádném kandidátovi se neshodl, takže se právo navrhnout premiéra znovu přesunulo na prezidenta, který opět jmenoval Belku s tím, že pokud nezíská podporu, tak budou předčasné volby. Belka po volbách do EP 24. června podporu Sejmu získal. [Szszerbiak 2005b: 3] Volby do EP byly pojaty jako testovací aréna pro volby do Sejmu. Takovýto stav na polské politické scéně, politická apatie a rovněž četné skandály zcela jistě ovlivnili postoj občanů k volbám do EP, volební účast i samotné výsledky.

Několik dnů před volbami do EP 45 % občanů vyjádřilo ochotu zúčastnit se těchto voleb. Podle průzkumů stranických preferencí, který proběhl v prvním červnovém týdnu roku 2004, by 31 % získala PO, jako druhá by skončila s 16 % SO a 14 % by získala PiS. Pro koalici SLD-UP by hlasovalo 10 %, pro LPR 8 %, Pro SdPL, PSL a koalici Polské strany důchodců a Lidové-demokratické strany by hlasovalo kolem 5 %, Unie svobody (UW) měla kolem 3 %. [Kusz 2007: 137]

21 stran se přihlásilo do volebního klání a uspělo jich jen osm: PO, LPR, PiS, SO, SLD-UP, UW, PLS a SdPL. Stávající vládní strany byly jednoznačně poraženy. Levice ztratila jako celek. SdPL získala jen 5,3 % a byla nejslabší stranou. Za úspěch se naopak dá považovat výsledek populistické a euroskeptické LPR i liberální UW, které těžili ze svých tvrdých voličských jader. [Hloušek 2009: 149]

Účast 20,87 % byla druhá nejnižší v EU. Jako jedno z možných vysvětlení se nabízí skutečnost, že svátek Božího Těla vyšel na čtvrtek před volební nedělí a řada Poláků si raději vybrala prodloužený víkend. [Hloušek 2009: 148] Neúčast ve volbách až 43 % respondentů odůvodňovalo znechucením z aktuální politické situace a snahou demonstrovat svůj negativní postoj vůči ní. K malému zájmu o volby přispěla slabost, respektive neznámost kandidátů. Během voleb to media komentovala tak, že do nejasných funkcí se budou volit neznámí lidé. Každý čtvrtý občan poukazoval právě na neznámost kandidátů jako důvod volební absence. Dalších 18 % respondentů přiznalo, že nenašlo vhodného kandidáta, kterému by mohli dát svůj hlas a 21 % se nelíbilo, že politici využili tyto volby jako možnost získat lukrativní místa. [Kusz 2007: 130] Někteří komentátoři si vysvětlovali nízkou účast a mnoho hlasů pro nepřátelské nebo extrémně kritické strany vůči EU: LPR, sebeobrana, a v menší míře Právo a pořádek, jako znak, že Poláci vystřízlivěli z EU.

Vládní koalici tvořili strany SLD-UP a PSL. Vládní koalice dosahovala velmi nízkých hodnot v průběžných předvolebních průzkumech a bylo otázkou, zda-li se vůbec dostane do EP. Nakonec byl zisk vládnoucí koalice nízký, ale větší než se předpokládalo. Tabulka č. 27 ukazuje, jakých výsledků vládní strany dosáhly. Obě vládní strany měly největší propad v počtu hlasů ze všech zúčastněných stran.

Tabulka 27: Vládní strany v roce 2004

Název strany	NV2001	EV2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04Hlasy	Ztráta/Zisk
SLD-UP	41,04	9,35	-31,69	5342519	569311	-89,4%
PSL	8,98	6,34	-2,64	1168659	386340	-67,0%
Celkem	50,02	15,69	-34,33	6511178	955651	-85%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

Opoziční strany byly v tomto období PO, PiS, SO a LPR. Předvolební průzkumy ukazovaly, že opoziční strany mají silnou pozici. To se potvrdilo i ve volbách, když všechny opoziční strany dokázaly posílit a to dohromady o 23,22 %. Tabulka č. 28 představuje výsledky jednotlivých opozičních stran.

Tabulka 28: Opoziční strany v roce 2004

Název strany	NV2001	EV2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04Hlasy	Ztráta/Zisk
PO	12,68	24,1	11,42	1651099	1467775	-11,2%
SO	10,2	10,78	0,58	1327624	656782	-50,60%
LPR	7,87	15,92	8,05	1025148	386340	-62,40%
PiS	9,5	12,67	3,17	1236787	771858	-37,60%
Celkem	40,25	63,47	23,22	5240658	3282755	-37,40%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

Do evropských voleb kandidovalo 20 stran, z nichž bylo 17 malých z čehož bylo 13 nových stran. Jak je poznat z tabulky č. 29 malé strany, které se účastnily obou typů voleb, posílily o 12,81%, když získaly 42,26 % hlasů. Nové strany získaly 13,53 %, což představuje 24,2 % z hlasů pro malé strany. Tabulka č. 30 ukazuje, jak si vedly malé strany ve volbách do Sejmu a do EP. Malé strany dokázaly posílit o 19,72 %, přičemž ztratily jen 27,7 % hlasů.

Tabulka 29: Malé* a nové strany v roce 2004

Název strany	NV2001	EV2004	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
Polska Partia Pracy				0,54			
Unii Polityki Realnej				1,87			
Wyborców				1,56			
Inicjatywa dla Polski				1,45			
Socjaldemokracji Polskiej				5,33			
Prawo i Sprawiedliwość	9,5	12,67	3,17		1236787	771858	-37,50%
Liga Polskich Rodzin	7,87	15,92	8,05		1025148	969689	-5,40%
Ogólnopolski Komitet Obywatelski "OKO"				0,58			
Unii Wolności	3,1	7,33	4,23		404074	446549	10,50%
Polskiego Stronnictwa Ludowego	8,98	6,34	-2,64		1168659	386340	-66,94%
KPEiR-PLD				0,8			
Antyklerykalnej Partii Postępu "Racja"				0,3			
Polskiej Partii Narodowej				0,04			
Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych				0,61			
Zieloni 2004				0,27			
Narodowego Odrodzenia Polski				0,04			

"Razem dla Przyszłości"	0,05					
Demokratycznej Partii Lewicy	0,09					
	257443					
Celkem	29,45	42,26	12,81	13,53	3834668	6 -32,80%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

Tabulka 30: Malé strany 2001 a 2004

Sloupec1	NV2001	EV2004	Rozdíl	NV01		Ztráta/Zisk
				Hlasy	EV04 Hlasy	
Malé strany	36,07	55,79	19,72	4696687	3397663	-27,7

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

V těchto volbách můžeme identifikovat čtyři malé strany, které pokládají větší důraz na Evropskou otázku. Dvě eurofederalistické strany byly UW a SdPL a dvě euroskeptické strany byly LPR a SO.²¹ [Havlík 2006: 50] Tabulky č. 31 a 32 ukazují, jak si jednotlivé strany vedly. Můžeme vidět, že strany, které stály na jednom z radikálních konců evropské otázky, dokázaly ve volbách do EP posílit a to o 8,63 % a 4,63 %. Průměrný výsledek malé nevyprofilované strany činil 1,8 %, kdyto euroskeptické strany získaly v průměru 13,35 % a eurofederalistické strany získaly v průměru 6,33 %.

Tabulka 31: Euroskeptické strany v roce 2004

Náze strany	NV2001	EV2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
LPR	7,87	15,92	8,05	1025148	386340	-62,40%
SO	10,2	10,78	0,58	1327624	656782	-50,6%
Celkem	18,07	26,7	8,63			

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

Tabulka 32: Eurofederalistické strany v roce 2004

Náze strany	NV2001	EV2004	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
SdPL		5,33				
UW	3,1	7,33	4,23	404074	446549	10,50%
Celkem	3,1	12,66	4,23			

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pe2004.pkw.gov.pl/>

²¹ Mezi autory zkoumajícími strany střední a východní Evropy neexistuje jednotný názor, jestli považovat PSL a PiS za euroskeptické strany. Shoda panuje o stranách SO a LPR

Co se týká kampaně, tak neexistovala žádná státní kampaň na informování lidí a zvýšení účasti. Média nedokázala o volbách dostatečně informovat a státní televize se velmi málo zabývala volbami do EP. [Szszerbiak 2005a: 204]

Strana PO vstupovala do voleb s heslem „Pro Polsko“. Ve svém programu tvrdila, že členství Polska v EU umožní plnější realizaci svobody a suverenity. EU by měla být společenstvím a ne pouhou dohodou několika států. Jednotu EU by měla posílit funkce ministra zahraničí a vznik vojenských sil rychlého nasazení. [Kusz 2007: 120]

SLD-UP uvedla, že levicová vize Evropy vyjádřená v manifestu Strany evropských socialistů se shoduje s jejich postoji. Ve svém programu se dále postavili za lepší a rovnější dostupnost vzdělání, celoživotní vzdělávání, vyvážený společenský rozvoj, společnost bez sociálních a ekonomických bariér, decentralizaci rozhodujících procesů, boj proti nezaměstnanosti. Volební heslo strany bylo „Evropa pro rozvoj, rozvoj pro Polsko“. [Kusz 2007: 121]

Polská sociální demokracie vznikla jen několik měsíců před volbami do EP- Její volební heslo bylo „Využijme evropskou šanci“. V teziích svého programu se SdPI soustředila na otázky spojené s právním státem bez skandálů a korupce, silným a dynamickým hospodářstvím, prosazovala urychlený rozvoj regionů Polska a svět bez terorismu. Boj proti nezaměstnanosti a slib, že poslanci budou bojovat za svobodu v zaměstnávání ve všech zemích EU pro Poláky. [Kusz 2007: 122]

Strana PiS slibovala tvrdý přístup v EP a důstojnou reprezentaci v Evropě. Vyjadřovala se pro finanční solidaritu a pro odstraňování ekonomických rozdílů mezi jednotlivými regiony EU. Straně záleželo na ochraně křesťanské identity evropského kontinentu. [Kusz 2007: 122] Strana jako jedna z mála vypracovala detailní program zabývající se záležitostmi EU s názvem „Evropa solidárních národů“, což mělo podtrhnout její vizi EU jako více mezivládní organizace. Tato vize byla ale zveřejněna na stranických webových stránkách jen pár dní před samotnými volbami. Své hlavní programové body strana zpracovala na začátku své kampaně v tzv. „Krakowském manifestu“. [Szszerbiak 2005a: 205]

Heslo Polské lidové strany bylo „Postaráme se o Polsko“. Strana se také stavěla negativně ke konceptu evropského superstátu a byla pro Evropu vlastní. Strana

především prosazovala nutnost rovného partnerství pro Polsko a nesouhlas s dvourychlostní Evropou. Strana prezentovala 12 programových tezí, kde poslední dvě se týkaly záležitostí celé EU jako je podpora reforem, které zajistí Polsku a dalším členským zemím řešení nejdůležitějších problémů a které zmenší ekonomické rozdíly. [Kusz 2007: 123]

Heslem strany SO bylo: „Volíme bílo-červené“. Ve své volební kampani se tato strana a hlavně její lídr Andrzej Lepper soustředili na nutnost renegociací podmínek vstupu Polska do EU a pokud by k tomu nedošlo, tak by raději volila opuštění EU. [Szszerbiak 2005a: 204] Strana zdůrazňovala, že podporuje ideu Evropy vlastní a odmítá omezování národní identity a suverenity. Strana vyjádřila obavu nad výkupem země cizím kapitálem. [Kusz 2007: 123]

LPR měla několik volebních hesel, které vyjadřovaly její vztah k EU: „ Včera Moskva, dnes Brusel“, „My se neklaníme unijním komisařům“. Strana tvrdila, že referendum o vstupu do EU byl tragický okamžik polských novodobých dějin. LPR nebojkotovala volby jen pro, aby hájila zájmy Polska v EU. Dále odmítala přijmout evropskou ústavu, protože by to představovalo konec polské samostatnosti a suverenity. Ve svém programu strana dále navrhovala oslabení evropské byrokracie na národní vlády, přijmout taková opatření, které by nejlépe ochránila lidi před evropskými nařízeními. [Kusz 2007: 123-124]

UW šla do voleb s heslem: „Budoucnost a zkušenost“. Svůj program rozdělila na dvě části, první se zabývá problémy Polska a druhá se soustředí na evropské otázky. V první části se strana zaměřuje na nutnost zlepšit situaci uvnitř Polska, boj proti nezaměstnanosti, zlepšení právního státu. V druhé části ztotožnila své cíle s východisky Aliancí liberálů a demokratů pro Evropu, ke kterým patřilo respektování národních identit, otevřenost vůči východním zemím (Ukrajina a Bělorusko), uznání role regionů a podpora těch nejslabších. [Kusz 2007: 125]

V případě Polska nelze analyzovat první tři kandidáty na jednotlivých kandidátkách, neboť zde není celostátní kandidátka. V Polsku se volí 54 poslanců v 13 volebních obvodech a proto může mít jedna strana až 13 různých kandidátních listin. Rozhodující pro rozdělení mandátů je celostátní obvod s 5 % uzavírací klauzulí a d'Hondtovou metodou. Poté se mandáty rozdělují mezi jednotlivé obvody pomocí Hare-Niemeyrovy metody. [Mlejnek 2009: 143]

Kampaň před volbami byla pojata jako test před volbami parlamentními. Ty se původně měli konat na podzim roku 2004. Možná proto se většina stran soustředila na vnitropolitické otázky (nezaměstnanost, vzdělání, korupce) a pokud se zmínila o EU, tak jen v souvislosti s obranou polských zájmů a s možností zapojení EU do řešení polských problémů. [Hloušek 2009: 148] Evropské otázky nebyly příliš přítomny v kampani. Pouze tři z osmi hlavních sloganů stran zmiňovaly Evropu: SLD-UP: „Evropa pro rozvoj-rozvoj pro Polsko“, SdPL: „Využijme výhod EU“, PiS: „Čestné zastoupení v EU“. [Szszerbiak 2005a: 204] Výjimku představoval program strany PiS, která představila propracovanou vizi vývoje EU jako silně intergovernmentalistického projektu. Podobně propracované projekty z hlediska preferovaného dalšího vývoje EU měly jen PO a SLD, ale v kampani je prakticky nepoužily. [Hloušek 2009: 148]

Kampaň byla extrémně slabá a nedokázala získat pozornost veřejnosti. Jedna z příčin tohoto stavu byla, že největší strany tyto volby nebraly příliš vážně. Kandidující strany a prezident aktivně nepovzbuzovaly voliče k účasti ve volbách. V médiích nejednou byla kampaň představována jako honba za vysokými poslaneckými dietami.. Občanská platforma dokonce započala svoji kampaň do EP jeden týden před samotným konáním voleb. [Szszerbiak 2005a: 204] Kandidáti na poslance byly většinou málo známí. Výjimkami byly PSL a UW, které nominovaly své čelní představitele v domnění, že v parlamentních volbách neuspějí. [Kusz 2007: 126] OP, PiS, SO a SdPL vedly kampaň zaměřenou na jejich národní lídry, kteří se však voleb neúčastnili. [Szszerbiak 2005a: 206]

Několik pravicových stran volby do EP odmítlo a vyzývalo občany k jejich bojkotu. Byly to hlavně Katolicko-národní hnutí a Hnutí obnovení Polska. Podle těchto stran volby do EP znamenaly pro Poláky jen dobrovolné podepsání rezignace na samostatnost. [Kusz 2007: 126]

4.4.3 Parlamentní volby 2007

Volby se konaly 21. října 2007 a jednalo se o předčasné volby, které proběhly o dva roky dříve. Do roku 2005 vládla koalice stran PO a PiS a po volbách se uvažovalo o stejné koalici. Volby vyhrála strana PiS a sestavila vládu menšinovou tolerovanou PO. K sestavení koalice nedošlo, neboť se v té době konaly také prezidentské volby, které proti sobě postavili zástupce PiS Lech Kaczyński a kandidáta PO Donalda Tuska. Prezidentské volby nakonec vyhrál Lech Kaczyński. Premiérem se stal Kazimierz Marcinkiewicz, jelikož hlavní postava strany PiS Jarosław Kaczyński se bál reakce ostatních stran a obyvatelstva, kdyby dvě nejvyšší funkce zastávali dva bratři. [MATUŠKOVÁ, Anna 2007: 75]

PiS disponovala 155 z 231 potřebných k nadpoloviční většině a proto sepsala „Stabilizační pakt“ s menšími stranami SO a LPR, které jsou považovány za radikální. Posléze pak tyto strany sestavily plnohodnotnou vládní koalici. Premiér Marcinkiewicz patřil k více liberálnímu křídlu PiS a proto měl neustále spory s oběma koaličními partnery. Navíc hlavní slovo měl Jarosław Kaczyński, jelikož on byl lídr strany. Nicméně i přes fakt, že premiér byl nejoblíbenějším politikem v zemi, tak byl odstraněn a na jeho místo přišel Jarosław Kaczyński. Ani tento krok nečinil vládu příliš stabilní, jelikož oba malé koaliční partneři věděli, že se musí odlišovat od PiS, jinak ztratí svůj elektorát a proto často rebelovali proti PiS. [Szczerbiak 2007: 3] Koalice skončila kvůli odvolání Leppera z funkce ministra zemědělství, jelikož byl údajně zapleten do úplatkářské aféry. PiS se bála pokračovat dále v koalici, jelikož by jí to pokazilo pověst a navíc Sebeobrana odmítla pokračovat bez svého lídra.

Nové volby vyhrála strana PO s 41,51 %, PiS sice posílila oproti posledním volbám o 5,12 %, ale přesto ztratila na vítěze 8,40 %. Třetí skončila koalice Levice a demokraté, které byla tvořena stranami: Demokratická levicová aliance, Demokraté, SdPL a UP (Unie práce), získala 13,15 %, což byl propad 4,59 %, pokud sečteme výsledky jednotlivých aktérů z minulých voleb. Čtvrtá skončila PSL s 9,91 %. Dvě malé vládní strany SO a LPR, neuspěly v získání více jak 5 %, když získaly 1,53 % a 1,3 %. Mnoho rolnických voličů sebeobrany přešlo k Polské rolnické straně, které se v roce 2005 málem nedostala do Sejmu. Volební účast byla 53,9 %. Což je nejvyšší účast ze všech šesti předchozích voleb od roku 1989.

4.4.4 Evropské volby 2009

Volby se konaly v neděli 7. června 2009. Konaly téměř dva roky po parlamentních volbách, tedy uprostřed volebního období. Vláda koalici tvořili PO a PSL. Polský stranický systém byl na rozdíl od roku 2004 stabilizovaný. Vláda Po a PSL byla silná a stabilní, pod vedením Donalda Tuska, který vyhrál předčasné volby 2007. [Hloušek 2009: 150]

Účast byla 24,5 %, tedy vzrostla o 3,6 % oproti předcházejícím volbám. Takto nízká účast byla 2. nejnižší účastí v historii voleb v Polsku a klesla o 20 % z 53,9 % v národních volbách v roce 2007. Volební účast byla tentokrát třetí nejnižší v EU. Podle sociologa Jacka Kucharczyka je to způsobeno malým zájmem polských voličů o problematiku EU a pro širokou veřejnou jsou jediným zajímavým tématem spojeným s EU finanční prostředky ze strukturálních fondů. [Hloušek 2009: 152] Nízkou účast nelze vysvětlit jako vyjádření euroskepticismu. I přesto, že průzkumy potvrdily, že lidé s kladným vztahem k EU se častěji dostávají k volbám do EP. Průzkum společnosti CBOS v květnu –červnu 2009 zjistil, že 85 % Poláků podporuje EU a jen 10 % jsou v opozici. [Szczurbiak 2010: 219] Pravděpodobnějším důvody pro neúčast ve volbách se zdají být nespokojenost s národní politikou a politiky obecně. Podle průzkumu GfK Polonia pro noviny Rzeczpospolita ukázal, že důvodem pro neúčast bylo z 36 % fakt, že lidé nenašli stranu, s jejíž programem by se ztotožnily, 35 % lidí tvrdilo, že neviděli důvod proč jít volit a to protože 35% si myslelo, že jejich hlas nic nezmůže a 22 % tvrdilo, že EP má malý význam pro Polsko. [Szczurbiak 2010: 219]

Volby vyhrála PO s 44,4 % a to i přesto, že je to vládní strana v polovině svého volebního období a za ekonomické krize. Strana dokonce získala více, než ve volbách národních. Druhá skončila opoziční strana PiS s 27,4 %. Naopak malé euroskeptické strany si vedly špatně PR s 1,9 % a Libertas s 1,1 %. SLD-UP skončila třetí s 12,3 % a skončila jako nejlepší levicová strana, jelikož soupeř v podobě Aliance pro budoucí levý střed PdP-C získala jen 2,4 %. Volby tak potvrdily vývoj ve stranickém systému, tedy že hlavní boj probíhá mezi PO a PiS a dominantní silou polské levice je SLD. [Hloušek 2009: 152]

Vládní koalici tvořily strany PO a PSL. Volby se konaly přesně v polovině volebního období a tak se dal očekávat propad vládních stran. K tomu však nedošlo. Jak

je vidět z tabulky č. 33 vládní strany si polepšily o 1,02 %. Tento úspěch má na svědomí největší vládní strana PO, které získala 2,92 % a ztratila nejméně hlasů ze všech stran. Naopak malá vládní strana oslabila o 1,9 %.

Tabulka 33: Vládní strany v roce 2009

Název strany	NV2007	EV2009	Rozdíl	NV07 Hlasy	EV09Hlasy	Ztráta/Zisk
PO	41,51	44,43	2,92	6701010	3271852	-51,17%
PSL	8,91	7,01	-1,9	1437638	516146	-64,09%
Celkem	50,42	51,44	1,02	8138648	3787998	-53,45%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pkw.gov.pl/>

Za opoziční stranu v období evropských voleb v roce 2009 považujeme pouze stranu PiS. Ačkoliv v opozici ještě figurovala strana SDL-UP, nemůžeme ji zařadit do tabulek, jelikož v předchozích národních volbách byla součástí koalice Levice a demokraté, ze které posléze vystoupila a tato koalice ve změně podobně se účastnila voleb do EP. Z tohoto důvodu nelze dopočítat změnu podpory této strany. Jak vidíme z tabulky č. 34 strana PiS, jakožto největší opoziční strana, oslabila o 4,71 %.

Tabulka 34: Opoziční strany v roce 2009

Název strany	NV2007	EV2009	Rozdíl	NV07 Hlasy	EV09Hlasy	Ztráta/Zisk
PiS	32,11	27,4	-4,71	5183477	2017607	-61,07%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pkw.gov.pl/>

V evropských volbách kandidovalo 10 stran, z toho můžeme identifikovat osm stran malých a pět stran nových. Jak ukazuje tabulka č. 35 malé strany, které se účastnily obou typů, voleb oslabily o 2,26 %. Nové strany dokázaly získat 4,23 %. Tabulka č. 36 představuje výsledky malých stran v národních a evropských o volbách. Malé strany byly v evropských volbách úspěšnější o nepatrných 0,17 %.

Tabulka 35: Malé* a nové strany v roce 2004

Název strany	NV2007	EV2009	Rozdíl	Hlasy nových stran	NV07 Hlasy	EV09Hlasy	Ztráta/Zisk
Unia Polityki Realnej				1,1			
Polskie Stronnictwo Ludowe	8,91	7,01	-1,9		1437638	516146	-64,09%
Samoobrona	1,53	1,46	-0,07		247335	107185	-56,66%
Polska Partia Pracy	0,99	0,7	-0,29		160476	51872	-67,67%
Libertas				1,14			
Prawica Rzeczypospolitej				1,95			
Polska Partia Socjalistyczna				0,02			
Wyborczy Naprzód							
Polsko - Piast				0,02			
Celkem	11,43	9,17	-2,26	4,23	1845449	675203	-63,41%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pkw.gov.pl/>

Tabulka 36: Malé strany 2007 a 2009

Sloupec1	NV2007	EV2009	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
Malé strany	13,23	13,4	0,17	2134734	675203	-68,37%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pkw.gov.pl/>

Evropských voleb se také účastnily euroskeptické strany. Můžeme identifikovat čtyři: SO, Libertas, Prawica Rzeczypospolitej (PR), Unia Polityki Realnej (UPR). Tyto strany si vedly dobře, když dokázaly získat 5,65 %. Průměrný zisk činil 1,41 %, kdežto průměrný zisk malých stran činil 1,93 %. Výsledky shrnuje tabulka č. 37.

Tabulka 37: Euroskeptické strany v roce 2009

Náze strany	NV2007	EV2009	Rozdíl	NV01 Hlasy	EV04 Hlasy	Ztráta/Zisk
SO	1,53	1,46	-0,07	247335	107185	-56,66%
Libertas						1,14
Prawica Rzeczypospolitej						1,95
Unia Polityki Realnej						1,1
Celkem	1,53	5,65	-0,07	247335	107185	-55,7%

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: <http://pkw.gov.pl/>

V evropské kampani v roce 2009 se velké strany zaměřily hlavně na vnitropolitické problémy a evropské záležitosti viděly jako prostředek, u kterého se mohli předbíhat, kdo bude lépe zastupovat polské zájmy. Pouze malé, euroskeptické strany se více zabývaly záležitostmi EU. [Szczerbiak 2010: 213]

Strana PO se soustředila na kvalitu a ideologický podklad svých kandidátů a především se snažila na listinu dostat známé politické tváře, které byly spojovány i s jinými politickými uskupeními. Například Danuta Hubner byla v minulosti nominována na první komisařku vládou vedenou SLD a nebo Marian Krzaklewski, který byl lídrem Solidarity trade union. [Szczerbiak 2010: 213] PO také stavěla kampaň na debatách jeden proti jednomu (proti kandidátům PiS), aby tak více polarizovala společnost a dosáhla větší účasti. [Szczerbiak 2010: 216] Strana zdůraznila svoji návaznost na EPP, když vydala svůj volební manifest ve Varšavě za účasti čtyř nejdůležitějších evropských lídrů středopravicových stran. [Szczerbiak 2010: 218] Volební program PO představoval text, který sumarizoval práci svých europoslanců v EPP-ED za období 2004-2009. [Hloušek 2009: 154]

Strana PiS se soustředila na kritiku vlády, když jí vyčítala, že nedokázala splnit své sliby a přinést „ekonomický zázrak“ a zvládnout ekonomickou krizi. [Szczerbiak 2010: 218] Evropským záležitostem nebo evropské integraci se strana příliš nevěnuje. Z 19 kapitol programu je pouze jedna věnována zahraniční politice a zde je představen názor PiS na EU, kterou by strana raději viděla na intergovernmentálním základě a EU by neměla suplovat strukturu demokratické politiky národního státu. PiS dále odmítá federalistický přístup a je pro větší zapojení křesťanských hodnot do evropského projektu. [Hloušek 2009: 154] Můžeme říci, že program strany PiS přesahuje horizont evropských voleb a míří spíše k prezidentským volbám v roce 2010 a parlamentním v roce 2011.

Strana SLD-UP převzala kompletně program Strany evropských socialistů, který jasně vyjadřuje její postoj v ideologických, politických i ekonomických oblastech, ale chybí bezprostřední propojení s problémy polské politiky. [Hloušek 2009: 155]

PSL byla jediná parlamentní strana, která publikovala oddělený volební program ve volbách do EP, zatím co SLD-UP pouze přeložila manifest strany Evropských socialistů. [Szczerbiak 2010: 217] PSL si je vědoma, že rozhodnutí EU výrazně ovlivňují domácí politiku, nicméně se v programu věnuje jen možnostem čerpání ze

strukturálních fondů a hlásí se k obecným hodnotám EU a silnému postavení Polska. PSL se prezentovala jako pragmatická a lokální strana, která hraje roli umírněného středu na politické scéně a zdůrazňovala svou roli zprostředkovatele evropských dotací pro zemědělce. [Havlík, Jogheevá 2010: 120] PSL by také raději viděla EU v podobě Evropy vlastí. [Hloušek 2009: 155]

Kampani opět dominovala národní témata nad tématy EU. PO se soustředila na osobnosti kandidátů. PiS kritizovala vládu, zejména v oblasti ekonomiky a ironizovala volební sliby. [Hloušek 2009: 160] Témata EU však nebylo úplně vypuštěna z kampaně, naopak se objevovala více, než roce 2004. Nicméně pouze malé a euroskeptické strany jako PR, kterou vedl Marek Jurek a další, kteří se odtrhli od PiS. Dále polská odnož Libertas a UPR. Všechny tyto strany byly výrazně proti Lisabonské smlouvě. [Szczurbiak 2010: 217]

Nyní se podíváme, zda-li došlo k posílení efektů teorie druhého řádu. U vládních stran v roce 2004 došlo k výraznému oslabení a to navzdory pozici volebního cyklu, kdy se vládní strany nacházely rok před volbami do Sejmu, což by předpovídalo začínající posilování vládních stran. Mnozí voliči SLD-UP volili pravděpodobně SdPI, která získala 5,33 % a 3 mandáty, což byl pro stranu, které existovala jen pár měsíců velký úspěch. Vládní strany ztratily 34,33 %, což potvrzuje naši hypotézu, nicméně se nepotvrdil efekt volebního cyklu. V roce 2009 se vládní strany nacházely v polovině svého volebního období a přesto dokázaly posílit o 1,02 %, přičemž největší vládní strana PO dokázala posílit o 2,92 % oproti předchozím evropským volbám získala o téměř dva miliony hlasů více. PO pravděpodobně byla schopna přebírat voliče strany UW a nárůst volební účasti oproti roku 2004 se podepsal na zvýšení počtu hlasů pro PO. Navíc se straně PO vydařila kampaň, neboť i na venkově, který je zdrojem hlasů pro stranu PiS, dokázala získat 33 % oproti 30 % straně PiS. Ve městě byl tento rozdíl ještě markantnější, když PO volilo 50 % voličů, kdežto PiS volilo pouze 25 %. [Hloušek 2009: 152] Hypotéza se tedy potvrdila pouze částečně, když PO posílila, místo toho, aby oslabil. Pokud porovnáme oboje volby do EP, můžeme tvrdit, že došlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu, jelikož v prvních volbách obě vládní strany nepotvrdily danou hypotézu, kdežto v roce 2009 pouze PO šla proti dané hypotéze.

Opoziční strany dokázaly v roce 2004 posílit o 23,22 %, což potvrzuje naši hypotézu. V roce 2009 jsem identifikovali pouze jednu opoziční stranu a to stranu PiS,

kteřá vřak oslabila o 4,71 %, což neodpovídá dané hypotéze. Při srovnání obou voleb musíme konstatovat, že nedošlo k posílení efektů teorie voleb druhého řádu.

V roce 2004 se voleb účastnilo 17 malých stran. Malé strany, které se účastnily obou voleb, dokázaly posílit o 12,81 %. Malé strany obecně dokázaly posílit oproti předcházejícím národním volbám o 19,72 %. Což potvrzuje naši hypotézu. V roce 2009 se voleb účastnilo osm malých stran. Malé strany, které se účastnily obou typů voleb, ztratily -2,26 % a obecně si malé strany polepřily o 0,17 % oproti předcházejícím národním volbám. Což potvrzuje naši hypotézu. Euroskeptické strany se účastnily obou zkoumaných voleb. V roce 2004 kandidovaly dvě euroskeptické strany LPR a SO, které dohromady získaly 26,7 % a dokázaly posílit oproti předcházejícím volbám o 8,63 %. Navíc v průměru získaly 13,35 %, což je více, než získaly v průměru eurofederalistické strany (6,33 %) a více než malé nevyprofilované strany (1,81 %). V roce 2009 jsem identifikovali čtyři euroskeptické strany, které dohromady získaly 5,65 % a průměru získaly méně, než malé nevyprofilované strany (1,93 %). Navíc jediná euroskeptická strana, které se účastnila jak evropských voleb v roce 2009, tak národních v roce 2007, oslabila o 0,07 %. Proto platnost hypotézy týkající se euroskeptických stran připadá pouze na rok 2004.

Pokud srovnáme oboje evropské volby, zjistíme, že nové strany ztratily v roce 2009 9,30 %. Ačkoliv podpora stran, které se účastnily obou typů voleb, v národních volbách poklesla o 18,02 %, tak tyto strany ztratily v roce 2009 32,99 % oproti roku 2004. Celkově malým stranám klesla podpora, srovnáme-li výsledek obou národních voleb, o 22,84 %, ale tento propad se ještě více zvýraznil u voleb do EP, když malé strany ztratily v roce 2009 42,39 %. Proto nemůžeme potvrdit danou hypotézu o posílení efektů teorie voleb druhého řádu.

Důraz na jednotlivá témata u obou kampaní byl velmi podobný. Jak v roce 2004, tak i v roce 2009 se strany v kampaních soustředily na vnitropolitické problémy a záležitostmi EU se zabývali jen okrajově. Velké strany charakter svých programů neměnily mezi jednotlivými volbami. PiS útočila proti dalším velkým stranám, PO vystupovala umírněně a SLD-UP přebírala program od Strany evropských socialistů. Můžeme tvrdit, že kampaně u obou voleb do EP byly primárně zaměřeny na domácí témata. Myslíme si, že došlo k posílení efektů teorie druhého řádu, jelikož první kampaň do EP sloužila jako přípravná aréna pro volby národní, které měly přijít krátce

po volbách do EP. Navíc četnost a význam evropských témat s rokem 2004 vzrostl a to hlavně zásluhou malých euroskeptických stran.

4.5 Mezinárodní srovnání

4.5.1 Země Visegrádské čtyřky

V předešlých kapitolách jsme analyzovali jednotlivé země z pohledu našich hypotéz. Tato část slouží k srovnání nejprve mezi jednotlivými zeměmi Visegrádské čtyřky a poté i těchto zemí se zeměmi západní Evropy, tedy EU-15.

Následující dvě tabulky nám ukazují závěry, ke kterým jsme došli. Jednotlivé údaje představují rozdíl mezi výsledky z národních voleb předcházejících volby do EP a výsledky dosažených v evropských volbách. Vládní strany v roce 2004 byly v polovině volebního období v ČR, Slovensku a Maďarsku. V Polsku vládním stranám zbýval rok do dalších řádných voleb. Můžeme tedy konstatovat, že nejlépe hypotézám teorie voleb druhého řádu odpovídá výsledek vládních stran v ČR. Naopak zcela opačný výsledek nastal na Slovensku. V případě Maďarska a Polska je výsledek buď příliš nízký a nebo příliš vysoký od původního očekávání. Opoziční strany na Slovensku oslabily, což je opačný výsledek. U ostatních zemí posílily a nejlépe si vedly v Maďarsku. Malé strany si vedly nejlépe v ČR, kdežto na Slovensku získaly méně, než v předchozích národních volbách. Malé strany, které se účastnil jak národních, tak i evropských voleb v roce 2004 si pohoršily v ČR a na Slovensku. Naopak nejlépe si vedly v Polsku. Euroskeptické strany si vedly nejlépe v Polsku. V roce 2004 ve všech zemích Visegrádské čtyřky se politické strany v kampani zaměřily na témata spadající do politické arény prvního řádu. Můžeme tedy říci, že v roce 2004 výsledky v ČR nejlépe odpovídaly daným hypotézám. Naopak Slovensko dopadlo nejhůře.

Tabulka 38: Výsledky v zemích Visegrádské čtyřky v roce 2004

Stát	EV 04 Vláda	EV 04 Opozice	EV 04 Malé strany	EV 04 Malé strany *	EV 04 Euroskeptické strany	Témata 1. řádu v kampani
ČR	-24,43	7,32	28,34	-2,21	0	ANO
Slovensko	8,66	-0,81	-5,02	-1,48	0	ANO
Maďarsko	-6,03	7,8	2,19	4,26	2,35	ANO
Polsko	-34,33	23,22	19,72	12,81	26,7	ANO

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

V roce 2009 byly vládní strany v ČR, Slovensku a Maďarsku rok před konání řádných parlamentních voleb. V Polsku byly uprostřed svého volebního období. Výsledky vládních stran v ČR a Polsku nejlépe odpovídají našim hypotézám. Naopak ztráta vládních stran v Maďarsku je příliš vysoká a v Polsku příliš malá. Opoziční strany v roce 2009 si nejlépe vedly na Slovensku. Naopak u ostatních zemí neodpovídají našim předpokladům. Výsledky malých stran ve všech zemích potvrdily naši hypotézu, zajímavé je, že malé strany, které se účastnily obou typů voleb, ztratily všude kromě Maďarska. Navíc v Maďarsku si vedly nejlépe euroskeptické strany. Nové strany dokázaly zvýšit svůj podíl v roce v roce 2009 na Slovensku a v Maďarsku, naopak v ČR a Polsku si vedly hůře. V roce 2009 výsledky v ČR a Maďarsku nejlépe odpovídají našim hypotézám. Výsledky v Polsku odpovídají nejméně našim hypotézám.

Tabulka 39: Výsledky v zemích Visegrádské čtyřky v roce 2009

Stát	EV 09 Vláda	EV 09 Opozice	EV 09		EV		Témata 1. řádu v kampani
			Malé strany	Malé strany *	Euroskeptické strany	04-09 Nové strany	
ČR	-7,2	-8,57	12,48	-3,07	6,46	-4,81	ANO
Slovensko	-3,13	0,84	5,05	-0,25	0	2,23	ANO
Maďarsko	-29,76	14,57	14,51	14,08	14,77	1,95	ANO
Polsko	1,02	-4,71	0,17	-3,72	5,65	-9,3	ANO

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

4.5.2 Země Visegrádské čtyřky a státy EU-15

Nyní porovnáme výsledky zemí EU-15²² a států Visegrádské čtyřky, k čemuž nám pomohou následující tabulky. V těchto tabulkách nalezneme zprůměrované výsledky. Již na první pohled je zřejmé, že výsledky jednotlivých bloků se liší. Podpora vládních stran klesla u obou bloků, ale v zemích EU-15 je tato ztráta nižší. Opoziční strany si vedly mnohem lépe v zemích Visegrádu než v EU-15.

²² Výsledky jednotlivých zemí jsou v příloze v jednotlivých tabulkách

Tabulka 40: Porovnání výsledků dosažených v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2004²³

Stát	EV 04 Vláda	EV 04 opozice	EV 04	EV 04	EV 04 Nové strany zisk
			Malé strany	Malé strany*	
Visegrád	-14,03	9,38	11,3	3,34	10,97
EU 15	-9,58	1,69	9,73	7,78	5,51

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí²⁴

Zisk malých stran je podobný, ale rozdíl je v aktérovi, který tento nárůst má na svědomí. Zatímco v EU-15 malé strany, které se účastní obou typů voleb, dokáží posílit a tvoří hlavní část zisku malých stran, tak v zemích Visegrádské čtyřky mají strany, které se účastní obou typů voleb problém získat větší podporu v evropských volbách. Nové strany jsou proto v zemích Visegrádské čtyřky zodpovědný za nárůst zisku malých stran proti předcházejícím národním volbám.

Tabulka 41: Porovnání výsledků malých stran v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2004

Země	Malé strany	Malé strany*	Nové strany
Visegrád	36,29	25,31	10,978
EU-15	30,25	24,72	5,31

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí²⁵

Tabulka 42: Porovnání výsledků malých stran v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2009

Země	Malé strany	Malé strany*	Nové strany
Visegrád	26,39	17,89	8,49
EU-15	34,96	29,27	5,72

V roce 2009 poté dochází k sblížení výsledků obou bloků. Je to nejspíše vlivem institucionalizace voleb, takže jak strany, tak i voliči se zvykly na nový typ voleb a taktéž se jednotlivé stranické systémy uklidnily a stabilizovaly. Jediný výrazný rozdíl v roce 2009 je v neschopnosti Visegrádských stran, které se účastní obou typů voleb, získat větší podporu, než jaké dosáhly v předchozích národních volbách.

²³ Jedná se o průměrný výsledek

²⁴ Použitá data byla nalezena buď na internetových stránkách volebních komisí. Pokud nebylo možné získat data z volebních komisí, tak byla data stažena z Evropské volební databáze dostupné na stránce: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/index.html

²⁵ Použitá data byla nalezena buď na internetových stránkách volebních komisí. Pokud nebylo možné získat data z volebních komisí, tak byla data stažena z Evropské volební databáze dostupné na stránce: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/index.html

Tabulka 43: Porovnání výsledků dosažených v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2009

Stát	EV 09 Vláda	EV 09 opozice	EV 09 Malé strany	EV 09 Malé strany*	EV 04 Nové strany zisk
Visegrád	-9,76	0,53	8,05	1,76	8,49
EU 15	-9,32	0,24	13,93	11,37	5,72

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Podíváme-li se na změny, které nastaly mezi oběma evropskými volbami, zjistíme, že u obou bloků dochází k zmenšení ztráty vládních stran a k zmenšení podpory opozičních stran. Zde však podobnost končí. Malé strany obecně, malé strany účastníci se obou typů voleb a nové strany, získávají v zemích Visegrádské čtyřky stále menší podporu. U zemí EU-15 je tomu právě naopak.

5. Závěr

V této práci se zabýváme teorií voleb druhého řádu a snažíme se zjistit, zda-li její východiska jsou platná i pro nové členské státy EU. Jako vzorek jsme zvolili země Visegrádské čtyřky a teorii jsme aplikovali na evropské volby, které proběhly v roce 2004 a 2009. Cílem práce je zjistit, jestli výsledky, kterých bylo dosaženo v evropských volbách, odpovídají předpokladům teorie voleb druhého řádu, která byla vypracována pro země západní Evropy, které se účastnily prvních voleb do EP v roce 1979.

V první části se věnujeme teorii voleb druhého řádu, jejím předchůdcům a nástupcům s cílem zjistit, jaké výstupy teorie poskytuje a jestli se tyto výstupy v čase nezměnily. Druhá část představuje hypotézy a metody, kterých využíváme v této práci.

Třetí část této práce se věnuje evropským volbám v České republice. Výsledky voleb v roce 2004 nám potvrdily všechny naše hypotézy. U výsledků malých stran je zajímavé, že malé strany, které se účastnily obou typů voleb, ztratily podporu oproti předcházejícím národním volbám. Malé strany sice posílily v evropských volbách, ale to jen díky úspěchu nových stran, které se podílely více jak z poloviny na výsledku malých stran. Stejně tak je zajímavé, že ačkoliv byla kampaň stavěna na národních otázkách, tak samotné volební programy se věnovaly problémům EU. Navíc kandidáti z arény druhého řádu tvořili jen polovinu nominovaných kandidátů. V roce 2009 byly potvrzeny téměř všechny naše hypotézy. Výjimku tvoří opoziční strany, kde ČSSD místo aby posílila, tak podporu ztratila. Domníváme se, že tuto ztrátu má na svědomí pád vlády v polovině předsednictví, který uskutečnila ČSSD. Neschopnost malých stran, které se účastní obou typů voleb, posílit v evropských volbách se ještě více prohloubila. I v roce 2009 musíme konstatovat, že většina stran, navzdory způsobu vedení kampaně, se ve svých programech více věnovala záležitostem EU.

Čtvrtá část se zabývá výsledky dosažených na Slovensku. U voleb v roce 2004 musíme konstatovat, že hypotézy nebyly potvrzeny. Vládní strany podporu získaly, navzdory volebnímu cyklu. Opoziční strany ztratily. Malé strany nedokázaly posílit v evropských volbách. I zde, stejně jako v případě ČR, nedokázaly malé strany účastníci se obou typů voleb posílit. Hypotéza byla potvrzena jen v případě kampaní. Kampaň stavěla na národních tématech, volební programy, pokud je strany vůbec vydaly, také preferovaly národní otázky. Nominovaní kandidáti vycházeli z arény prvního řádu.

V roce 2009 došlo k potvrzení našich hypotéz u malých stran a kampaní. U vládních a opozičních stran sice došlo v souhrnných číslech k potvrzení hypotéz, ale je nutné se na tyto čísla podívat blíže. U vládních stran ve skutečnosti oslabila pouze jedna strana (SNS) a to tak výrazně, že v souhrnném výsledku došlo k oslabení vládních stran. Ostatní dvě vládní strany (SMĚR-SD a LS-HZDS) posílily. To stejné se dá říci i o opozičních stranách, kde posílila pouze KDH, která benefituje z nízké účasti a silného jádra disciplinovaných voličů. Ostatní dvě opoziční strany oslabily.

Pátá část analyzuje maďarské výsledky voleb do EP. Výsledky v evropských volbách v roce 2004 potvrzují všechny naše hypotézy. Nepodařilo se pouze potvrdit hypotézu o euroskeptických stranách, jelikož strana MIÉP oslabila oproti předcházejícím národním volbám a její zisk byl nižší, než průměrný zisk malých stran. Bohužel v Maďarsku volební pravidla vpustila do soutěže pouze osm stran a z toho pět malých, což znesnadňuje komplexní analýzu malých stran. Například voleb se účastnila pouze jedna nová strana. V roce 2009 taktéž došlo k potvrzení všech našich hypotéz. Tentokrát ztratila i menší vládní strana, což se v roce 2004 nestalo. Navíc vládní strany ztratily ohromných 29,76 %, což byl důsledek uniklé nahrávky premiérova výroku o lhaní v kampani. Taktéž byla potvrzena hypotéza o euroskeptických stranách, když strana Jobbik dokázala výrazně posílit a stát se třetí nejúspěšnější stranou.

Šestá část práce se zaměřila na evropské volby v Polsku. V roce 2004 došlo k potvrzení všech našich hypotéz. Podobně jako v Maďarsku i zde došlo k výraznému propadu všech vládních stran v důsledku dlouhodobé vládní krize, kdy se nejprve rozpadla vládní koalice a poté i největší vládní strana. Euroskeptické strany získaly v průměru více než eurofederalistické strany a ty získaly více než nevyprofilované malé strany, což přesně potvrzuje naši hypotézu. Výsledky v roce 2009 se velmi odlišují od předchozích voleb. Nedošlo k potvrzení hypotézy o vládních stranách, když vládní strany neoslabily. Naopak největší vládní strana posílila. Taktéž nedošlo k potvrzení hypotézy o opozičních stranách, jelikož ta namísto posílení oslabila. Hypotéza týkající se malých stran byla sice potvrzena, ale jen o 0,17 %. Malé strany účastníci se obou voleb nedokázaly posílit a nové strany získaly méně podpory než v předešlých volbách. Výsledek euroskeptických stran nepotvrdil naši hypotézu, neboť jednak oslabily oproti předchozím národním volbám, ale i jejich průměrný zisk byl nižší, než průměrný zisk nevyhraněných malých stran.

Sedmá kapitola porovnává dosažené výsledky u zemí Visegrádské čtyřky a poté s výsledky dosažených v EU-15. Došli jsme k závěru, že výsledky v Maďarsku a České republice nejlépe odpovídají našim hypotézám. Výsledky na Slovensku a v Polsku se mnohdy liší od našich hypotéz. Vysvětlení pro takové rozdělení je několik. Zaprvé jak Polsko, tak Slovensko se potýkají s velmi nízkou volební účastí, kdy obě země obsazují první příčky v nejnižší účasti. Právě nízká účast má pravděpodobně značný vliv na výsledky. Další možné vysvětlení spočívá ve stranickém systému. Stranický systém v České republice a v Maďarsku je stabilizovaný již od druhé poloviny 90. Let, a proto nedochází k tak značným změnám volebních preferencí u voličů. Naopak v případě Polska a Slovenska je situace odlišná. Na Slovensku po celá 90. léta dominovala strana HZDS a teprve na přelomu tisíciletí ji vystřídaly menší strany. Navíc vznikla nová levicovo-populistická strana SMER, jež si v prvním desetiletí 21. století teprve budovala svoji dnes již dominantní pozici. V případě Polska stranický systém procházel významnými změnami ještě v prvním desetiletí 21. století. SLD-UP ztratila svoji dominantní pozici a strana AWS se rozpadla na menší subjekty. Stranickému systému dnes dominují dvě strany, které vznikly teprve v roce 2001.

Srovnání se zeměmi EU-15 pak přineslo některé zajímavé poznatky. V roce 2004 se v zemích Visegrádské čtyřky projevila vyšší volatilita voličů, když vládní strany ztratily v průměru více, než vládní strany v zemích EU-15. Opoziční strany taktéž získaly větší podporu než v zemích EU-15 a stejně tak tomu bylo u malých stran. Zde se projevilo, že zisk malých stran účastnících se obou typů voleb, je mnohem vyšší v zemích EU-15 a nové strany si vedou lépe v zemích Visegrádské čtyřky. Zajímavý je zisk opozičních stran v zemích EU-15, který v průměru činil pouhých 1,69 %, což je podle našeho názoru malé navýšení, vzhledem k tomu, že se jedná o volby druhého řádu. Výsledky voleb v roce 2009 se liší od těch předchozích. Ztráty vládních stran v obou skupinách zemí se téměř vyrovnaly, stejně tak jako posílení opozičních stran, které představuje pouhých 0,35 %. Naopak malé strany si opět vedly lépe v zemích EU-15. Výsledky nových stran se navzájem přiblížily s tím, že stále jsou lepší v zemích visegrádské čtyřky. Rozdíl ve výsledcích malých stran účastnících se obou typů voleb, se ještě více prohloubil v neprospěch Visegrádské čtyřky.

Zkoumali jsme osm evropských voleb ve čtyřech státech a definovali jsme si šest hypotéz. Můžeme říci, že v případě České republiky a Maďarska lze hovořit o potvrzení našich hypotéz a tudíž platnosti teorie voleb druhého řádu u voleb do EP.

V případě Polska lze hovořit o splnění pouze v roce 2004 a v případě Slovenska nelze hovořit o platnosti teorie voleb druhého řádu.

Seznam pramenů

Literatura

ANTAL, Attila (2009): *Maďarsko*, In: CABADA, Ladislav – HLOUŠEK, Vít (eds.): *Eurovolby 2009: Prostor pro evropeizaci politických stran ve střední Evropě?*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 118-143. ISBN: 978-80-7380-231-8

BATORY, Agnes (2002): Europe and the Hungarian parliamentary elections of April 2002. *RIAA/OERN Election briefing*. č. 1, s. 6. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-1.pdf&site=266>

BATORY, Agnes (2005): *Hungary*, In: LODGE, Juliet (ed.): *The 2004 elections to the European parliament*. New York: Palgrave Macmillan, s. 138-146. ISBN: 1-4039-3518-1

BENDA, Lukáš (2007): *Maďarsko*, In: ŠARADÍN, Pavel (ed.): *Evropské volby v postkomunistických zemích*. Olomouc: Periplum, s. 105-117. ISBN: 978-80-86624-32-7

BÚTOROVÁ, Zora – GYARFÁŠOVÁ, Olga (2006): *Trendy vo verejnej mienke a volebním správaní*, In: MESEŽNIKOV, Grigorij – GYARFÁŠOVÁ, Olga (eds.): *Slovenské volby 06. Výsledky, príčiny, súvislosti*. Bratislava: Institut pre verejné otázky, s. 111-143. ISBN: 80-88935-90-3

CAMBELL, Angus (1960): Surge and Decline: A Study of Electoral Change. *The Public Opinion Quarterly*. Roč. 24, č. 3, s. 397-418. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2746724.pdf>. ISSN: 1537-5331

CAMPBELL, E. James (1985): Explaining Presidential Losses in Midterm Congressional Elections. *The Journal of Politics*. Roč. 47, č. 4, s. 1140-1157. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2130810.pdf?acceptTC=true>. ISSN: 1468-2508

CAMPBELL, E. James (1987): The Revised Theory of Surge and Decline. *American Journal of Political Science*. Roč. 31, č. 4, s. 965-979. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2111231.pdf?acceptTC=true>. ISSN: 1540-5907

FREIRE, André (2003): *Second Order Election and Election Cycles in Democratic Portugal*. Universidade de Lisboa. s. 34. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.ics.ul.pt/publicacoes/workingpapers/wp2003/WP3-2003.pdf>

FOLTÝN, Tomáš (2006): *Parlamentní volby 2006 v kontextu parlamentních voleb okolních zemích*. IN: ČALOUD, Dalibor (ed.): *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno: CDK, s. 171-187. ISBN: 80-7325-108-6

GYÁRFÁŠOVÁ, Olga (2009): *Európske voľby sú viditeľnejšie ako pred 5 rokmi, záujem voličov však nerastie*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2009/analyzy/1243621486.txt>

GYÁRFÁŠOVÁ, Olga (2007): *Jak volili Slováci ve volbách do EP v roce 2004 v kontextu veřejného vnímání Evropské unie*, In: LINEK, Lukáš: *Volby do Evropského parlamentu 2004*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, s. 279-293. ISBN: 978-80-7330-106-4

HANLEY, Seán (2002): Europe and the Czech elections of June 2002. *RIIA/OERN Election Briefing*. č. 5. s. 8. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-5.pdf&site=266>

HANLEY, Seán (2006): Europe and the Czech parliamentary elections of 2.-3. June 2006. *EPERN Election Briefing*. č. 27. s. 18. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-27.pdf&site=266>

HAVLÍK, Vlastimil (2006): *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 80-210-4016-5

HAVLÍK, Vlastimil – JOGHEEOVÁ, Eva (2010): Volby do Evropského parlamentu v roce 2009 optikou voleb druhého řádu. *European Electoral Studies*. Roč. 5, č. 2, s. 111-129. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/010/EVS2_2010_2.pdf. ISSN: 0261-3794

HENDERSON, Karen (2002): Europe and the slovak Parliamentary election of september 2002. *RIIA/OERN Election briefing*. č. 7. s. 8. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-7.pdf&site=266>

HLOUŠEK, Vít (2009): *Polsko-stabilizace stranického systému, ale minimální evropeizace*. IN: HLOUŠEK, Vít – CABADA, Ladislav (eds.): *Eurovolby 2009: prostor pro evropeizaci politických stran ve střední Evropě?*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 143-163. ISBN: 978-80-7380-231-8

JUREK, Petr (2009): *Slovensko*. In: CABADA, Ladislav – HLOUŠEK, Vít (eds.): *Eurovolby 2009: Prostor pro evropeizaci politických stran ve střední Evropě?*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 186-212. ISBN: 978-80-7380-231-8

KLÍMA, Michal – OUTLÝ, Jan a kolektiv (2010): *Volby do evropského parlamentu 2009, vybrané otázky přípravy, průběhu a výsledků voleb*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN: 978-80-73803-317-9

KUSZ, Agnieszka (2007): *Polsko*. IN: ŠARADÍN, Pavel (ED): *Evropské volby v postkomunistických zemích*. Olomouc: Periplum, s. 117-137. ISBN: 978-80-86624-32-7

LINEK, Lukáš (2004): *Volby do evropského parlamentu 2004-analýza volební účasti a stranické podpory v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN: 80-7330-065-6

LINEK, Lukáš – LYONS, Pat (2007): *Přesuny voličů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 v České republice: Testování některých implikací teorie národních voleb druhého řádu*. In: LINEK, Lukáš – OUTLÝ, Jan (eds.): *Volby do Evropského parlamentu 2004*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, s. 249-265. ISBN: 978-80-7330-106-4

MARSH, Michael (1998): Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections. *British Journal of Political Science*. Roč. 28, č. 4, s. 591-607. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/194049.pdf>. ISSN: 0007-1234

MARSH, Michael – HIX, Simon (2007): Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections. *The Journal of Politics*. Roč. 69, č. 2, s. 495-510. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/4622550.pdf>. ISSN: 1468-2508

MARUŠIAK, Juraj (2004d): *Analýza volebného programu: Aliancia nového občana (ANO)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/analyzy/1086274629.txt>

MARUŠIAK, Juraj (2004e): *Analýza volebného programu: Komunistická strana Slovenska (KSS)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/analyzy/1086361000.txt>

MARUŠIAK, Juraj (2004b): *Analýza volebného programu: Kresťansko-demokratické hnutie (KDH)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/analyzy/1086276669.txt>

MARUŠIAK, Juraj (2004c): *Analýza volebného programu: Smer (tretia cesta)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/analyzy/1086613007.txt>

MARUŠIAK, Juraj (2004a): *Analýza volebného programu: Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/analyzy/1086276765.txt>

MATUŠKOVÁ, Anna (2007): *Poland*. In: ŠARADÍN, Pavel – BRADOVÁ, Eva (eds.): *Visegrad Votes: Parliamentary elections 2005-2006*. Olomouc: Palacký University, s. 59-89. ISBN: 978-80-244-1625-0

MESEŽNIKOV, Grigorij (2009): *Európske voľby 2009 na Slovensku: analýza volebných programov politických strán*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2009/analyzy/1243875044.txt>

- MILLARD, F. (2003): The parliamentary elections in Poland, September 2001. *Electoral Studies*. Roč. 22, č. 2, s. 367-374. [cit. 2013-15-02]. Dostupné z: http://ac.els-cdn.com/S0261379402000525/1-s2.0-S0261379402000525-main.pdf?_tid=5cfe5776-ac1e-11e2-b034-00000aacb362&acdnat=1366725898_0cad5ef74c737961dbf7633d3579b8e9
- MLEJNEK, Josef (2009): Volby do Evropského parlamentu v Polsku 2004 a 2009. *Acta Politologica*. Roč. 1, č. 2, s. 142-159. [cit. 2013-15-02]. Dostupné z: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00043.pdf>. ISSN: 1803-8220
- NORRIS, Pippa – REIF, Karlhainz (1997): Second-order elections. *European Journal of Political Research*. Roč. 31, č. 1, s. 109-124. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00308/pdf>. ISSN: 1475-6765
- PAP, András L. (2010): *Hungary*, In: LODGE, Juliet (ed.): *The 2009 elections to the European parliament*. New York: Palgrave Macmillan, s. 143-152. ISBN: 1-4039-3518-1
- PASTIRČÍKOVÁ, Lucia (2007): *Slovensko*, In: ŠARADÍN, Pavel (ed.): *Evropské volby v postkomunistických zemích*. Olomouc: Periplum, s. 137-163. ISBN: 978-80-86624-32-7
- RÁCZ, András (2007): *Hungary*, In: ŠARADÍN, Pavel – BRADOVÁ, Eva (eds): *Visegrad votes: Parliament elections 2005-2006*. Olomouc: Palacký university, s. 38-59. ISBN: 978-80-244-1625-0
- REIF, Karlheinz (1984): National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984. *Electoral Studies*, Roč. 3, č. 3, s. 244-255. ISSN: 0261-3794
- REIF, Karlhainz – SCHMITT, Hermann (1980): Nine second-order national elections – A conceptual Framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. Roč. 8, č. 1, s. 3-44. ISSN: 1475-6765
- ROVNÁ, Lenka (2005): *Slovakia*. In: LODGE, Juliet (ed.): *The 2004 elections to the European parliament*, New York: Palgrave Macmillan, s. 218-223. ISBN: 1-4039-3518-1

ROVNÁ, Lenka A. (2010): *Slovakia*. In: LODGE, Juliet (ed.): *The 2009 elections to the European parliament*. New York: Palgrave Macmillan, s. 243-252. ISBN: 978-0-230-23040-8

SCHMITT, Hermann (2005): The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-order?. *MZES University*, s. 27. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/papers/HS_EP_ParElec_2004.pdf

SITTER, Nick (2006): Europe and the Hungarian election of April 2006. *RIAA/OERN Election briefing*. Č. 28, str. 12. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-28.pdf&site=266>

SOKOL, Petr (2007): *České volby do poslanecké sněmovny v roce 2006. Potvrzení a posílení dosavadních trendů*. IN: BALÍK, Stanislav – BENDA, Lukáš (eds.): *Parlamentní volby 2005-2006 v zemích visehradské čtyřky*. Praha: CEVRO, s. 61-73. ISBN: 978-80-87125-00-7

SZOMOLÁNYI, Sona (2006): *Parlamentné volby 2006 a stabilita demokracie na Slovensku*. In: MESEŽNIKOV, Grigorij – GYARFÁŠOVÁ, Olga (eds.): *Slovenské volby 06. Výsledky, príčiny, súvislosti*. Bratislava: Institut pre verejné otázky, s. 31-49. ISBN: 80-88935-90-3

SZSZERBIAK, Aleks (2005a): *Poland*. In: LODGE, Juliet (eds.): *The 2004 elections to the European parliament*, New York: Palgrave Macmillan, s.201-210. ISBN: 1-4039-3518-1

SZCZERBIAK, Aleks (2007): Europe and the polish parliamentary election, october 2007. *EPERN Election briefing*. Č. 37, str. 13. [cit. 2013-15-02]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-37.pdf&site=266>

SZCZERBIAK, Aleks (2005b): EUROPE AND THE SEPTEMBER/OCTOBER 2005 POLISH PARLIAMENTARY AND PRESIDENTIAL ELECTIONS, *EPERN Election briefing*. Č. 22, s. 13. [cit. 2013-15-02]. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-election-briefing-no-22.pdf&site=266>

SZCZERBIAK, Alex (2010): *Poland*. IN: LODGE, Juliet (eds.): *The 2009 elections to the European parliament*. New York: Palgrave Macmillan, s. 213-224. ISBN: 978-0-230-23040-8

ŠARADÍN, Pavel (2008a): *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN: 978-80-244-1876-6

ŠARADÍN, Pavel (2008b): *Krajské volby jako referendum*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-29076440-krajske-volby-jako-referendum>

ŠARADÍN, Pavel a kolektiv (2007): *Evropské volby v postkomunistických zemích*. Olomouc: Periplum. ISBN: 978-80-86624-32-7

ŠARADÍN, Pavel a kolektiv (2004): *Volby do Evropského parlamentu v České republice*, Olomouc: Periplum. ISBN: 80-86624-22-6

ŠEDO, Jakub (2002): *Parlamentní volby v Maďarsku 2002. Středoevropské politické studie*. Roč. 4, č. 4. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/index.php?ID=13> ISSN: 1212-7817

TUFTE, R. Edward (1975): *Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections*. *The American Political Science Review*. Roč. 69, č. 3, s. 812-826. [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/1958391.pdf?acceptTC=true>. ISSN: 1537-5943

Zdroje

Arpád Duka-Zolyomi. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.dukazolyomi.sk/sk/index.php/zivotopis/>

CVVM (2004a): *Koho budeme volit do Evropského parlamentu?*. [cit. 2012-20-11].
Dostupné z:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3089/f3/100359s_Pv40604.pdf.

CVVM (2004b): *Důvěra k vrcholným politikům*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3097/f3/100367s_pi40623.pdf
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2844/f3/100113s_PI21017a.pdf.

CVVM (2009): *K volbám do Evropského parlamentu*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3643/f3/100919s_pv90525.pdf

ČSSD (2004): *Evropa hlavně pro lidi*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/brozura_eu_2004_komplet.pdf

ČSSD (2009): *Jistota pro lidi, naděje pro Evropu*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/cssd_jistota_ep2009.pdf

Edit Bauer. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
http://www.baueredit.sk/sk/index.php/o_mne/zivotopis/

Evropský parlament: Boris Zala. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/96656/BORIS_ZALA.html

Evropský parlament: Eduard Kukan. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
http://www.europarl.europa.eu/meps/en/96651/EDUARD_KUKAN.html

Evropský parlament: Ján Hudecky. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
http://www.europarl.europa.eu/meps/en/28180/JAN_HUDACKY.html

Evropský parlament: Jaroslav Paska. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/96654/JAROSLAV_PASKA.html

Evropský parlament: Sergej Kozlík. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meps/sk/23873/SERGEJ_KOZLIK.html

Focus (2009): *Volby do EP na Slovensku, máj 2009*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.focus-research.sk/files/105_Volby%20do%20EP_maj09.pdf

Focus-research (2004): *Volby do Európskeho parlamentu - máj 2004*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.focus-research.sk/files/20_volby%20do%20EP%2005-2004.pdf

Ineko.sk.: Ján Oravec. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.ineko.sk/euroreform/menu4_oravec.htm

Infovolby.sk: *Kandidátna listina - Komunistická strana Slovenska*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/kandidati/kandidatky/1086184253.txt>

KDH (2009): *Volebný program KDH do Európskeho parlamentu*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.verime.kdh.sk/program_kdh_ep/?id=2

KDU-ČSL (2004): *Evropský volební program KDU-ČSL*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <http://kdu.cz/Dokumenty/Volby/2004/Volby-do-Evropskeho-parlamentu/2004/Evropsky-volebni-program-KDU---CSL.aspx>

KDU-ČSL (2009): *Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009 – 2014*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: http://kdu.cz/Kdu/media/Kdu/Volby/Volebni_program_KDU-CSL_do_EP_2009-2014.pdf

KSČM (2009): *Otevřený volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu 2009*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/volby-a-akce/volby-do-ep-2009/volebni-program>

KSČM (2004): *S vámi a pro vás, doma i v EU*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/nasestrana/kscm-a-volby-dokumenty/volby-2004/evropsky-parlament/28372>

LS-HZDS (2009): *Slovensko-stabilní srdce Evropy*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.hzds.sk/?mod=clanky&par=volby-do-ep-program&menu=4252>

Maďarská volební komise: Babriella Beki. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.hu/translate?sl=hu&tl=en&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fen%2Fep2009%2F217%2F217_0_index.html&act=url

Maďarská volební komise: Ibolya Dávid. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?sl=hu&tl=cs&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html&act=url

Maďarská volební komise: Jozsef Deák. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?hl=cs&sl=hu&tl=en&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html

Maďarská volební komise: Jozsef Szájer. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?sl=hu&tl=cs&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html&act=url

Maďarská volební komise: Katalin Lévai. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?hl=cs&sl=hu&tl=en&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html

Maďarská volební komise: Kinga Goncz. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.hu/translate?sl=hu&tl=en&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fen%2Fep2009%2F217%2F217_0_index.html&act=url

Maďarská volební komise: Viktorie Mohácsi Bernáthné. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?sl=hu&tl=cs&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html&act=url

Maďarská volební komise: Pál Schmitt. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.hu/translate?sl=hu&tl=en&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html&act=url

Maďarská volební komise: Péter Ojalos. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?sl=hu&tl=cs&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fep2004%2F04%2Fen%2F08%2F8_0.html&act=url

Maďarská volební komise (2002). Výsledky parlamentních voleb 2002. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.valasztas.hu/parval2002/so02/ered_ind_en.htm

Maďarská volební komise (2004). Výsledky voleb do EP 2004. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://www.valasztas.hu/ep2004/04/en/10/10_0.html

Maďarská volební komise: Zoltan Balszo. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.hu/translate?sl=hu&tl=en&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fwww.valasztas.hu%2Fen%2Fep2009%2F217%2F217_0_index.html&act=url

MEMO 98 (2009a) : *Prezentácia politických subjektov a kandidátov vo voľbách do Európskeho parlamentu (20.5. – 2.6.2009)*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2009/analyzy/1244217338.txt>

MEMO 98 (2009b): *Médiá nemôžu vytvárať ilúziu konfrontácie názorov a obsahu kampaňe tam, kde neexistujú*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/1087146131.txt>

Miroslav Mikolášik. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.mikolasik.sk/moj-zivotpis.html>

Monika Beňová. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.monikaflasikovabenova.sk/sk/obsah/o-mne>

ODS (2004): *Modrá šance pro Evropu, stejná šance pro všechny*. [cit. 2012-20-11].
Dostupné z: http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf

ODS (2009): *Volební program ODS – EU volby 09*. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
http://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf, str. 30

Osobnosti.sk: Alojz Meszáros. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
[www.http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=949](http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=949)

Osobnosti.sk: Dušan Švantner. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=2536>

Osobnosti.sk: Emil Burák. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=59248>

Osobnosti.sk: Miloš Koterec. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=266>

Osobnosti.sk: Vladimír Čečot. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=59151>

Pater Baco. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.peterbaco.sk/>

SMER-SD (2009): *SOCIÁLNA EURÓPA – ODPOVEĎ NA KRÍZU*. [cit. 2013-15-01].
Dostupné z: <http://www.strana-smer.sk/937/volebny-program-socialna-europa-odpoved-na-krizu>

STEM (2004): Aktuální stranické preference ve volbách do Evropského parlamentu.
[cit. 2012-20-11]. Dostupné z: <http://stem.cz/clanek/703>

TEAM 31: "TEAM 31": Mgr. Katarína Glončáková-Golev. [cit. 2012-20-11]. Dostupné z:
<http://www.infovolby.sk/index.php?base=data/euro/2004/kandidati/team31/gloncakova.txt>

Topky.sk: *Lídrom eurokandidátky SMK bude Edit Bauer*. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: <http://www.topky.sk/cl/11/369980/Lidrom-eurokandidatky-SMK-bude-Edit-Bauer>

Wikipedia.org: Anna Záborská. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://sk.wikipedia.org/wiki/Anna_Z%C3%A1borsk%C3%A1

Wikipedia.org: Gábor Demszky. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/G%C3%A1bor_Demszky

Wikipedia.org: Gyorgy Habsburg-Lothringen. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Georg_von_Habsburg

Wikipedia.org: Irena Belohorská. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Irena_Belohorsk%C3%A1

Wikipedia.org: István Szent-Ivny. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Istv%C3%A1n_Szent-Iv%C3%A1nyi

Wikipedia.org: Jozsef Berény. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zsef_Ber%C3%A9nyi

Wikipedia.org: Karol Fajnor. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://sk.wikipedia.org/wiki/Karol_Fajnor

Wikipedia.org: László Surján. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Surj%C3%A1

Wikipedia.org: Martin Fronc. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Fronc

Wikipedia.org: Milan Gaľa. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Milan_Ga%C4%B0a

Wikipedia.org: Szegedi Csanád. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Csan%C3%A1d_Szegedi

Wikipedia.org: Szabolcs Kerék-Barczy. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z: http://translate.google.se/translate?sl=hu&tl=cs&js=n&prev=_t&hl=cs&ie=UTF-8&eotf=1&u=http%3A%2F%2Fhu.wikipedia.org%2Fwiki%2FKer%C3%A9k-Barczy_Szabolcs&act=url

Wikipedia.org: Vladimír Maňka. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
http://sk.wikipedia.org/wiki/Vladim%C3%ADr_Ma%C5%88ka

Wikipedia.org: Zita Pleštinská. [cit. 2013-15-01]. Dostupné z:
<http://www.plestinska.sk/index.php/o-mne>

Přílohy

Tabulka 44: Výsledky vládních a opozičních stran zemí EU-15 v roce 2004

Členský stát	Vládní strany			Opoziční strany		
	NV před 04	EV 2004	Rozdíl	NV před 04	EV 2004	Rozdíl
Belgie	54,69	48,49	-6,2	38,5	43,99	5,49
Dánsko	40,3	30,7	-9,6	57,4	53,8	-3,6
Finsko	53,77	50,23	-3,54	43,4	43,81	0,41
Francie	52,76	36,97	-15,79	45,13	42,19	-2,94
Irsko	45,5	29,5	-16	53,9	70,2	16,3
Itálie	49,5	43,3	-6,2	40,5	42,6	2,1
Lucembursko	59,5	59,22	-0,28	37,7	37,92	0,22
Německo	47,1	33,46	-13,64	45,9	50,58	4,68
Nizozemí	50,5	41,88	-8,62	48,1	46,38	-1,72
Portugalsko	48,93	33,27	-15,66	47,47	49,44	1,97
Rakousko	52,3	39,01	-13,29	46	46,2	0,2
Řecko	45,4	43,01	-2,39	49,7	47,67	-2,03
Španělsko	42,59	43,46	0,87	52,68	53,52	0,84
Švédsko	39,85	24,56	-15,29	57,03	58,8	1,77
VB	40,7	22,6	-18,1	40	41,6	1,6
Průměr	48,23	38,64	-9,58	46,89	48,58	1,69

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Tabulka 45: Výsledky malých a malých* stran zemí EU-15 v roce 2004

Členský stát	Malé strany			Malé strany *		
	NV před 04	EV 2004	Rozdíl	NV před 04	EV 2004	Rozdíl
Belgie	17,92	19,73	1,81	11,91	14,09	2,18
Dánsko	27,8	41,3	13,5	20,7	25,7	5
Finsko	32,27	31,74	-0,53	30,93	31,64	0,71
Francie	17,49	54,47	36,98	14,8	48,79	33,99
Irsko	19,8	32,2	12,4	18,5	32,2	13,7
Itálie	27,7	33,2	5,5	19,1	25,4	6,3
Lucembursko	2,9	2,86	-0,04	2,8	2,86	0,06
Německo	31,8	32,73	0,93	21,8	31,94	10,14
Nizozemí	25,9	38,77	12,87	25,5	30,44	4,94
Portugalsko	20,02	18,25	-1,77	11,23	16,69	5,46
Rakousko	11,4	27,65	16,25	9,6	13,67	4,07
Řecko	14,1	22,96	8,86	14	19,82	5,82
Španělsko	18,14	14,72	-3,42	17,66	14	-3,66

Švédsko	31,42	47,3	15,88	30,02	32,21	2,19
VB	9,1	35,8	26,7	5,6	31,4	25,8
Průměr	20,52	30,25	9,73	16,94	24,72	7,78

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Tabulka 46: Výsledky vládních a opozičních stran zemí EU-15 v roce 2009

Členský stát	Vládní strany			Opoziční strany		
	NV před 09	EV 2009	Rozdíl	NV před 09	EV 2009	Rozdíl
Belgie	59,78	58,92	-0,86	37,33	37,35	0,02
Dánsko	36,7	32,93	-3,77	62,5	56,91	-5,59
Finsko	58,43	60,73	2,3	39,13	37,43	-1,7
Francie	49,65	32,68	-16,97	49,1	39,24	-9,86
Irsko	46,25	26	-20,25	52,27	67,5	15,23
Itálie	46,81	45,46	-1,35	37,54	34,13	-3,41
Lucembursko	59,5	50,81	-8,69	38,1	46,26	8,16
Německo	69,4	58,63	-10,77	26,6	30,58	3,98
Nizozemí	51,7	32,1	-19,6	47,2	59,11	11,91
Portugalsko	45,03	26,53	-18,5	49,9	61,51	11,61
Rakousko	55,24	53,72	-1,52	38,67	27,22	-11,45
Řecko	41,84	32,29	-9,55	55,09	56,84	1,75
Španělsko	43,87	38,78	-5,09	52,03	53,42	1,39
Švédsko	48,24	42,56	-5,68	46,08	41,09	-4,99
VB	35,2	15,7	-19,5	54,4	41	-13,4
Průměr	49,84	40,52	-9,32	45,73	45,97	0,24

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Tabulka 47: Výsledky malých a malých* stran zemí EU-15 v roce 2009

Členský stát	Malé strany			Malé strany *		
	NV před 09	EV 2009	Rozdíl	NV před 09	EV 2009	Rozdíl
Belgie	24,03	28,06	4,03	23,13	26,62	3,49
Dánsko	11	14,43	3,43	5,1	4,27	-0,83
Finsko	32,72	40,22	7,5	31,72	39,27	7,55
Francie	11,37	55,64	44,27	3,3	42,36	39,06
Irsko	20,98	32,7	11,72	17,42	27,3	9,88
Itálie	29,45	38,52	9,07	19,11	25,25	6,14
Lucembursko	13,6	13,71	0,11	13,6	13,71	0,11
Německo	37,8	48,57	10,77	36,1	42,53	6,43
Nizozemí	21	49,41	28,41	19,9	47,68	27,78
Portugalsko	23,26	35,14	11,88	22,53	31,92	9,39
Rakousko	6,08	19,05	12,97	0,76	0,66	-0,1
Řecko	20,04	31,06	11,02	18,95	25,78	6,83
Španělsko	15,09	17,68	2,59	12,5	16,57	4,07
Švédsko	38,82	56,76	17,94	38,08	56,76	18,68

VB	10,2	43,5	33,3	6,4	38,4	32
Průměr	21,03	34,96	13,93	17,91	29,27	11,37

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Tabulka 48: Výsledky nových stran zemí EU-15 v roce 2004 a 2009

Členský stát	Nové strany		
	EV2004	EV 2009	Rozdíl
Belgie	5,54	1,44	-4,1
Dánsko	15,6	10,16	-5,44
Finsko	0,1	0,95	0,85
Francie	5,68	13,63	7,95
Irsko	0	5,4	5,4
Itálie	7,8	13,27	5,47
Lucembursko	0	0	0
Německo	0,79	6,04	5,25
Nizozemí	8,32	1,74	-6,58
Portugalsko	1,56	3,22	1,66
Rakousko	13,98	18,39	4,41
Řecko	3,13	5,28	2,15
Španělsko	0,71	1,11	0,4
Švédsko	15,09	0	-15,09
VB	4,4	5,1	0,7
Průměr	5,51	5,72	0,20

Zdroj: Výpočet autora, zdroj dat: internetové stránky jednotlivých volebních komisí

Seznam Tabulek

Tabulka 1: Vládní strany v roce 2004	25
Tabulka 2: Opoziční strany v roce 2004	26
Tabulka 3: Malé* a nové strany v roce 2004	26
Tabulka 4: Malé strany 2002 a 2004.....	27
Tabulka 5: Vládní strany v roce 2009	33
Tabulka 6: Opoziční strany v roce 2009	33
Tabulka 7: Malé* a nové strany v roce 2009	34
Tabulka 8: Malé strany 2006 a 2009.....	35
Tabulka 9: Euroskeptické strany ve volbách do EP 2009	35
Tabulka 10: Eurofederalistické strany ve volbách do EP 2009.....	36
Tabulka 11: Vládní strany v roce 2004	45
Tabulka 12: Opoziční strany v roce 2004	45
Tabulka 13: Malé* a nové strany v roce 2004	46
Tabulka 14: Malé strany 2002 a 2004.....	46
Tabulka 15: Vládní strany v roce 2009	53
Tabulka 16: Opoziční strany v roce 2009	53
Tabulka 17: Malé* a nové strany v roce 2009	54
Tabulka 18: Malé strany 2006 a 2009.....	54
Tabulka 19: Vládní strany v roce 2004	65
Tabulka 20: Opoziční strany v roce 2004	65
Tabulka 21: Malé* a nové strany v roce 2004	65
Tabulka 22: Malé strany v roce 2002 a 2004.....	66
Tabulka 23: Vládní strany v roce 2009	70
Tabulka 24: Opoziční strany v roce 2009	71
Tabulka 25: Malé* a nové strany v roce 2009	71
Tabulka 26: Malé strany v roce 2006 a 2009.....	71
Tabulka 27: Vládní strany v roce 2004	79
Tabulka 28: Opoziční strany v roce 2004	80
Tabulka 29: Malé* a nové strany v roce 2004	80
Tabulka 30: Malé strany 2001 a 2004.....	81
Tabulka 31: Euroskeptické strany v roce 2004.....	81
Tabulka 32: Eurofederalistické strany v roce 2004.....	81
Tabulka 33: Vládní strany v roce 2009	87
Tabulka 34: Opoziční strany v roce 2009	87
Tabulka 35: Malé* a nové strany v roce 2004	88
Tabulka 36: Malé strany 2007 a 2009.....	88
Tabulka 37: Euroskeptické strany v roce 2009	88
Tabulka 38: Výsledky v zemích Visegrádské čtyřky v roce 2004.....	93
Tabulka 39: Výsledky v zemích Visegrádské čtyřky v roce 2009	94
Tabulka 40: Porovnání výsledků dosažených v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2004.....	95
Tabulka 41: Porovnání výsledků malých stran v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2004	95
Tabulka 42: Porovnání výsledků malých stran v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2009	95

Tabulka 43: Porovnání výsledků dosažených v zemích EU-15 a Visegrádu v roce 2009	96
Tabulka 44: Výsledky vládních a opozičních stran zemí EU-15 v roce 2004	115
Tabulka 45: Výsledky malých a malých* stran zemí EU-15 v roce 2004	115
Tabulka 46: Výsledky vládních a opozičních stran zemí EU-15 v roce 2009	116
Tabulka 47: Výsledky malých a malých* stran zemí EU-15 v roce 2009	116
Tabulka 48: Výsledky nových stran zemí EU-15 v roce 2004 a 2009	117